

muusika

Nr 7-8

juuli-august 2004

Hind 25.90

**Rahvuluse idee – kas
jääv või kaduv?**

**Millest muusikakriitika
õigupoolest räägib?**

**Kümneaastased
Kuressaare
Kammermuusika
Päevad**

**ALO RITSING
HIRVO SURVA**

VILJANDI PÄRIMUSMUSIKA FESTIVAL

22.-25. juuli 2004

WWW.FOLK.EE

Eesti Folgi
EKSPRESS

Erirong
Eesti Folgi Ekspress

R 23.juulil Balti Jaamast 16.10
Viljandis 18.39

P 25.juulil Viljandist 21.50
Tallinnas 00.10

Edasi-tagasi pilet 80.-, üks suund 60.-
12-a. ja nooremad tasuta.

Virre, Oort, Saba&Sarved, Untsakad, Liinats'uraq, Zorbas, Lõõtsakuningad, Tuulelõõtsutajad, Akkab Tulema, Vara, Triskele, Saunamees, Cätlin Jaago ja Piret Päär, Kärt Johanson ja Robert Jürjendal, Torupillikoor, Eesti ETNO, Minu Isa Oli Ausus Ise, Zlatõje Gorõ, Sille Ilves ja Martin Leamon, Tulli Lum, Anneli Kont-Rahtola, Ene Salumäe ja Celia Roose, Cätlin Jaago, Sandra Sillamaa ja Silver Sepp, Ants Taul jt.

Esma Redzepova (Makedoonia), BuB (Flaami), Dorsa (Põhja-Iiri), Esta (Iisraeli), Troitsa (Valgevene), JPP (Soome), Llonxana (Astuuria), Malbrook (Saksa), Neocekávaný dýchánek (Tšehhi), Visi Veji (Läti), Sofia Joons ja Cass Meurig (Rootsi-Wales) jt.

Kirsi- ja Kaevumäel, Rohelisel Laval ja Kultrahoovis, Aura Telgis, Suures Toas, Ugalas, Jaani kirikus ning Viljandi maakonna esinemispaikades.

FESTIVALI
PASSID
MUSICIL

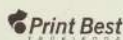
PILETI **punkt**

www.piletipunkt.ee

TERE TULEMAST JUULI LÕPUS VILJANDISSE!

Aastatoetaja:

EESTI ÜHISPANK
SEB Grupp

MTÜ Audiovisuaalne Meedia

Tšehhi Vabariigi Suursaadkond

Meediatoetajad:

Eesti Päevaleht

16.juuni-22.juuli **600** kr

Eesti Ühispanga ISIC-Student kaardiga

530 kr
(Sooduspasside arv on piiratud)

Festivali kodulehelt võimalik tellida **PEREPASS** - soodustatud passiostu võimalus 13-18 a. lastega peredele

KAVA

SOOLO

2 Virge Joamets. Mõtlesin, et mu kodu on Tartus ja et see jääbki igaveseks nii.
Intervjuu Alo Ritsinguga
7 Ia Rimmel. Hirvo Surva, poistekooride pealik

AARIA

11 Tatjana Kozlova. Tulnukad eesti muusikas

BAGATELLID

12 Mailis Pöld. Uudiseid maailmast

EKSPRESSIOON

14 Rein Veidemann. Laulupidu kui eesti "suur jutustus"
15 Jürgen Rooste. Isamaaliste laulude ajad

IMPRESSIOONID

16 Piret Väinmaa, Ia Rimmel, Jüri Reinvere. "Tubin ja tema aeg"
21 Triin Vallaste. Eurooplaste enesetõestused. Baltimaade muusikud festivalil "Europamusicale"
23 Lauri Sommer. Katus on kõrgel... Tiibeti rituaalsest muusikast Vanemuise kontserdimajas
24 Lauri Sommer. Sydamlikkust tagasi võitmas. Autorilaulu kontserdist Vanemuise kontserdimajas
25 Krista Siltoja. Rahvalauluvõistlus Pärnu Rahvusvahelisel Koorifestivalil
26 Ia Rimmel. *Pianissimo*'st *fortissimo*'ni. Lepo Sumera sünnipäevakontserdist
26 Liisa Hirsch. Troopikapalavikus süüdi Otsa kool!

STUDIUM

27 "Padaemand" Rahvusooperis – kaardimäng, noored lauljad, tuntud meistrid

RUBATO

30 Mailis Pöld. Ebaaktuaalne Charles Edward Ives

FESTUM

32 Sofia Joons. Festivaliseerumine: suvekultuuri eripära

STUDIUM

34 Urve Lippus. Janet Levy ja kriitikaseminar

POP & ROCK

36 Margus Kiis. In memoriam Gunnar Graps

UVERTÜÜR

39 Jürgen Tamme. Fookuses: Tiskotown ehk SHL ehk Saaremaa Heliprogrammeerijate Liit

MEDITATSIOON

40 Marju Riisikamp. Eluenergia muusikas

JUBILATE

43 Alo Põldmäe. Taavo Virkhaus 70

HOMMAGE

44 Tiiu Tosso. Poeet pianistide seas. Erika Franz 110

BAGATELLID

46 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

52 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

53 Valik juuli ja augusti muusikasündmusi

Intro 7-8/2004

XXIV üldlaulupeo seljataga on juba kaht sajandit läbiv ajalugu. Milline tähendus võiks olla peol nüüd, 21. sajandil?

Rein Veidemann toob esile näiteks sellise laulupeo sisulise külje nagu "eesti rahva suur jutustus". See jutustus kätkeb endas seost esivanemate Eestiga, ajaloo tsüklilisuse tajuga.

Vabadus on kätte võidetud, enam pole justkui põhjust laulva revolutsiooniga seda taga nõuda. Igaiüks võib oma individuaalsesse ruumi tagasi tõmbuda.

Laulupidu on jäänud üheks võimaluseks, mil ühinetakse hetkeks rahvuse nimel. Sellisena apelleerib ta ka tulevikule, hoides ehk rahvustunnet vee peal ka Euroopa Liidu "globaalses külas".

Ia Rimmel

muusika

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**
Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja Eesti Muusikanõukogu Suur-Karja 23, 10148 Tallinn
Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus

Toimetuse aadress: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
Kodulehekülg: **muusika.kul.ee**
Reprotööd **KO Repro**
Trükikoda **Printon**
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind
tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99
faks (0) 640 85 98
e-post: **kirilind@estpak.ee**
kodulehekülg: **www.kirilind.ee**
Tellimisindeks **00679**
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit **63** krooni
6 numbrit **126** krooni
Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.

ALO RITSING
JA HIRVO SURVA
FOTO TARVO HANNO
VARRES

Mõtlesin, et mu kodu on Tartus ja et see jääbki igaveseks nii

Intervjuu Alo Ritsinguga

VIRGE JOAMETS

Neil päevil on Eestimaal taas laulupeo päralt. Kuigi viimaseil aastail on see eesti muusikaloo eakaim nähtus pälvinud kõva kriitikat, on traditsioon vaenajate meeleshärmiks visa nagu umbrohi, mis aga teadupärast ei hävine. Ehkki võõrast verd, on koorikultuur end siinsesse kultuuriruumi väga sügavale juurunud.

Milline on kooride seis praegu? Kas koorijuhhi töö on töö või hea meenus enmast arendada või hoopis huvitav tegevus? Sellest ja muudestki koorielu probleemidest kõnelesime tänavuse üldlaulupeo kunstilise juhi, põlise tartlase Alo Ritsinguga. Kes ta on? Eelkõige muidugi koorijuhhi. Kindlasti võib ka öelda, et oma isa mantlipärija. Kuid kui paljudes muusikute peredes on poeg läinud isa tallatud rajale sujuvalt ja enesele küsimusi esitamata, siis Alo Ritsing jõudis Tartu Muusikakooli oma isa Richard Ritsingu dirigeerimisklassi alles pärast bibliograafiastuudiumi lõpetamist Tartu Ülikoolis. Olnud küll ka Ernesaksa õpilane, sai ta muusikakõrgkooli diplomigi sisuliselt Tartust lahkumata – kaugõppes. Isalt võttis ta üle ühe parima Eesti meeskoori, Tartu Akadeemilise Meeskoori (TAM) dirigendikepi; tuleval aastal saab pool sajandit päevast, mil ta end selle kollektiiviga (esialgu lauljana) sidus. Aastakümneid on ta õpetanud Tartu Elleri koolis koorijuhhte. Ning praeguses Eestis on ta kindlasti parimaid koorile kirjutavaid heliloojaid.

Mida tähendab teile laulupidu?

Laulupeo tähendus taandub minu jaoks küsimusele: mis tähendus on laulupeol eesti rahvale. Olen tihtipeale mõelnud, et kuni püsivad meie laulupeod, seni püsib ka meie rahvas. Laulupidude kestvus näitab ka meie keele ja kultuuri kestvust. Seega tähendabki laulupidu mulle selle säilimist, mis on meile kõige tähtsam. Iga väike rahvas mureseb ju selle pärast, et ta jääks püsima. Suured rahvad – neil ei tekigi seda küsimust.

Laulupidude kavu on alati kritiseeritud. Missugustest põhimõtetest tänavuse laulupeo programmi koostamisel lähtusite?

Mida ütlesite kriitikutele?

Üks komponent, mida tuleb arvestada, on laulude raskusaste. Peab teadma, milleks on meie koorid võimelised. Ei tohi lasta äärmustesse, võtta laulu, mida igas kooriliigis laulaks ära kolm-neli koori. Samal ajal ei tohi võtta väga lihtsat. Lihtne laul võib olla väga hea laul, aga tihtipeale kaasneb lihtsusega sisutus.

Laulupeo laul peaks pakkuma rahuldust nii lauljale kui ka kuulajale, olema meeldiv kuulata. Kuulaja peaks laulust ka kohe aru saama. Teksti mõte ei tohiks olla peidetud, allegooriline, vaid peaks olema kohe tabatav.

Muusika ei tohiks olla väga keerukas ei harmoonialt ega faktuurilt, sest suure koosseisuga ei tule peensused esile. Laul peaks liikuma sellises kõrguses, häälepartiid sellises tessesuuris, et kõik kõlaks. Ka tempot tuleb arvestada – kiire laulu puhul on mitmetuhandelisel kooril täpset kooslaulu väga raske saavutada jne.

Kõik see aeg, mis laulupeod on toimunud, on mõeldud ja küsitud: milline peab laulupeo laul olema, aga keegi ei ole ammentavat vastust andnud. Eks need nõuded ja soovitusel ole ju teada, aga kirjutamine õnnestub harva.

Koorimuusikat kirjutatakse üldse palju vähem. Miks?

Jah, väga palju tarvitame eesti klassikat. Aga see on loomulik – uued põlvkonnad tulevad peale ja ka nemad peaksid laulma ja kuulama seda väärtuslikku, mis varem on loodud. Igaks üldlaulupeoks, nii ka seekordseks, on siiski leitud ka päris uusi laule ja neid, mis varem pole laulupidudel kõlanud.

Harrastuskoorid ehk ei julgegi heliloojalt laulu tellida. Esiteks, äkki me ei laula seda ära, mida ta kirjutab. Teiseks, me peame talle tasuma. Tänapäeval ei ole nii, et kuule, viska mulle üks laul. Nõukogude ajal oli aga teisiti. Näiteks TAM tellis laulu

Villem Kapilt, Kapp kirjutas “Pilved sõudvad”, tuli ise proovi, andis selle pidulikult koorile üle. See oli sündmus ja seal polnud midagi materiaalet, see oli sõprusavaldus. Kui Vanemuise segakooril oli nõukogude ajal juubel, siis Ernesaks, Tormis, Eugen Kapp, Karindi – kõik kirjutasid. Isa pöördus nende poole: kirjutage meile laul, ja kirjutasidki. Lihtne! Midagi polnud vaja maksta. Noored heliloojad kirjutavad, jah, koorile vähe. Neid

pole ka võib-olla ninapidi “koorivärgi” sisse torgatud.

Äsja lõppes isamaaliste laulude võistlus, kus teie olite kõige rohkem esile tõstetud helilooja. Kas ka sellest võeti väga vähe osa?

Seal osales 153 laulu – koletu palju. See tähendab, et kui ka iga helilooja kirjutas kaks laulu, siis osales ikkagi 72 heliloojat.

Minu lauludest nelja tõsteti esile ja kaks said auhinna. Kui selliseid tüüpe oli veel, kes kuus laulu esitasid, siis muidugi jääb heliloojaid vähemaks. (Võistluse kohta loe lähemalt Muusika nr 6, lk 31–32.)

Kas isamaast keeruline kirjutada pole? Pettumus on pannud paljusid isamaa-teemasse ironiliselt suhtuma. Teil seda probleemi ei ole?

Ei, mul seda häda ei ole. See häda on, et luulet ei ole. Kui jälgida, mis meie luules toimub, siis laulutekste seal igatahes ei saa. Kes tegeleb oma hingega, kes kirjutab vemm-malvärse. Nii et vaene helilooja peab pöörduma klassika poole. Ja nagu Ants Soots ka Sirbis (21.

05. 2004) väga õigesti kirjutas: eesti luuleklassika on heliloojate poolt läbi kirjutatud. Väga harva leiad mingi teksti, mida ei ole veel kasutatud. Õnneks ei ole keelatud luuletust uuesti kasutada. Näiteks neli heliloojat on kirjutanud väga head laulud Villem Ridala tekstile “Talvine õhtu” – Villem Kapp, Karindi, Türnpu, Kreek. “Arm tuli” on Ernesaksa segakoorilaul, mina kirjutasin naiskoorile. Veel Sootsi tsiteerides: peab leidma eesti klassikast sellise luuletuse, mis on tänapäeva üle kantav. Ei saa enam hästi võtta näiteks Koidulat või liiga sentimentaalseid tekste. Juhan Liivi saab.

Kuidas te kirjutate?

See ei tohiks nüüd küll kellelegi eeskujuks olla. Vahel küsitakse väga imelikult, et kumma sa enne kirjutad, muusika või teksti? Siin saab olla ainult üks vastus – enne peab tekst olema, sest tekst loob ju kujundi, kõik, mis laulus on. Tuleb süveneda teksti ja siis kirjutada. Kergemuusikaheliloojad ütlevad, et “mul hakkas üks viis peas kumisema ja siis ütlesin sõbrale, et näe, mul on niisugune laul, kirjuta siia ka tekst”. Minu arust on see tagurpidine tegevus.

Ma pidasin silmas ka seda, et te olete väga hõivatud. Kust te selle aja võtate?

Mul ei olegi nii väga vähe aega. Näiteks kui mul täna õhtul ei ole proovi, siis tunnen, et oi kui palju aega mul on. Ma ei käi ka õpetajate toas, ainult vahel, kui on vaja. Mõni ütleb: “Oled nii uhke, sul ei sobi meie juurde tulla.” Aga asi ei ole selles. Mul kulub see kümme minutit vaheaega oma asjadega tegelemiseks. Ükskõik, kas valmistan õhtust proovi ette või teen midagi muud. Ma olen väga palju muusikat kirjutanud koolis, tundi-dest vabal ajal.

Suudate kohe keskenduda?

Jah suudan, isegi muu heli võib kuskilt kosta.

Ja veel inspireerib kevad, selline päiksepaisteline ilm nagu praegu. Pilves ilm ei sobi. Olen kevade-inimene.

Elleri koolis olete õpetanud aastakümneid. Kas saab võrrelda aastakümnetetagust ja praegust aega, vaimsust koolis?

Vanemad inimesed idealiseerivad tihti varasemat aega, mil ne-

Eesti koorijuhtide kunagine ja praegune raskekahurvägi: Kuno Areng ja Alo Ritsing õpetaja Gustav Ernesaksaga.

mad noored olid. Mõnes osas kindlasti ka mina. Aga mul on praegu väga häid, väga tublisid ja andekaid õpilasi ning neid on olnud ka varem. Ja varem oli selliseid, keda pidid vägisi tooma õppimise juurde. Samuti on neid praegu.

Vaimsus taandub palju sellele, kes kuhu oma aja paneb. Arvuti on tore asi, üks ole. Aga kui hakata mõtlema, kui palju sellele aega läheb? Arvutit ei tarvitata enam selleks, et sealt midagi teada saada, vaid seda tarvitatakse kui mänguasja. Sinna läheb ropult palju aega, seal istutakse rohkem kui klaveri taga. Nii et igal heal ajal on ka oma

halb külj.

Kuhu siis vanasti aeg läks? Koor oli üks väheseid väljun-deid, kus inimene leidis oma vabale ajale meelepärase rakenduse. Koorid olid palju suuremad. Nüüd on igasuguseid asju – telekas, arvuti, klubid. TAMi tuleb ikka väga vähe uusi lauljaid, ehkki me võtame neid nii üliskoolist, põllumajandusüliskoolist kui ka sõjaväeakadeemiast. Ei ole püsivust. Inimene tahab kõike ruttu kätte saada. Kõik tahavad noorelt suuri saavutusi ja kähku, kõik tahavad ruttu kuulsaks saada. Tudeng ei tule laulma, sest see piirab teda. Ükstapuha, on see koor, orkester, tant-surühm – seal peab alluma distsipliinile. Aga kõik kaebavad, et uusi liikmeid ei tule. Mida noored teevad? Joovad Pirogovi platsil õlut. See on niivõrd meeldiv tegevus ega nõua mingit distsipliini. Tudengipäevadele on kõikisugu üritusi kokku aetud, mis ei nõua üldse pikemaajalist ettevalmistust. Aga selleks, et sinust saaks üks korralik koorilaulja, tuleb vähemalt üks või mitu aastat nädalast nädalasse vaeva näha.

Paljud leiavad, et kooride seis on nigel. Kas sellest jutust peab järeldama, et ka teie?

Nigelus väljendub selles, et kooride suurused on kohutavalt kahanenud. Kooris, kus enne oli 80 liiget, on nüüd 30 lauljat. Sellega kaasnevad aga mitmed asjad. Näiteks ei saa nii väheste lauljatega Saart või Kreeki laulda. Saar ja Kreek kirjutasid omas ajas ja siis olid koorid 80–90-liikmelised või suuremad. TAMis, kus ma laulsin 1955. aastast, oli ainuüksi baritonirühmas 40 meest. Me ei mahtunud lavale ära! Ega see ei ole ka kõige parem, aga nii on võimalik valikut teha. Praegune häda on, et koorid on väiksed ja enamik koore peab laulma võtma väga nigelate muusikaliste eeldustega lauljaid – et parem olgu midagi kui mittemidagi. Ja vähenemine ei ole seisunud, see jätkub. Samas, paremad koorid, praegused tipud igas kooriliigis, ei laula kehvemini kui tipud kuuekümnendatel ja hiljem. Nad laulavad teistmoodi. Kuna nad on väiksemad, siis neil ei ole sellist võimsust, see-eest laulavad nad puhtamalt ja paindlikuma fraasiga kui suured koorid.

Kindlasti on paranenud vokaalkultuur. Paegused koorijuhid on saanud ikka väga hea hariduse, ka vokaalse hariduse, koorijuhitumise õpetus on Eestis väga hea.

Ja repertuaar on läinud palju nõudlikumaks.

Kuuekümnendatel aastatel lauldi meeskooride võistulaulmisel "Põhjarannikut"! See ei ole ju midagi keerulist, lihtsalt palju jõudu on vaja. Konkursil sai tollal kavva võtta Läte "Malemängu"! Aga siiski laulsid koorid ka väga nõudlikke laule ja seda ka tänapäeva mõistes. Kammerkoorid, mis hakkasid arenema juba nõukogude aja lõpul, on praegu väga võimekad. Nii et on ka rohkesti häid näitajaid.

Kas teil koorijuhatamisest tühimust ei teki? Ma pean silmas seda, et osa seltskonnast ei tule kohale, siis järgmises proovis tuleb jälle samu asju uuesti üle rääkida jne. Esinemisi ei ole aga kuigi palju. Kust te võtate jõu, et seesugust vaevarikast tööd nädalast nädalasse, aastast aastasse teha?

Mul ei ole veel tekkinud sellist olukorda, et on küllalt, villand. Mõnda proovi lähed küll kuidagi raskemas meeleolus. Mul on kolm meeskoori. Üks koor käib nädalas korra, teine kaks, kolmas käib üle kolme nädala. Ma saan paraja füüsilise koormuse. Ja saan ka "peokoormuse", täieliku meelelahutuse. Ma ei pea ise enda jaoks mingeid pidusid välja mõtlema. Ma ei ole elu sees kuskil kohvikus käinud, ainult sunniviisiliselt, kui seltskond kutsub ja pead minema. Mõned veedavad pool elu kohvikus; ma leian, et see on tühi ajaviitmine. Ma ei pea mõtlema, et lähets matkale, sest kõik koorid, kellega ma tegelen, lähivad kusagile. Sügisel Eestisse, kevadel välismaale. Olen igal suvel nädal aega kuskil Eesti kaunis kohas järve kaldal. Tänu metsameeste koorile olen näinud väga palju Eestimaa kohti, kuhu ma muidu kunagi ei satuks. Kunagi mõtlesin, et koorijuhata töö ei olegi niivõrd töö, kuivõrd huvitav tegevus. Aga hiljem leidsin, et tegelikult on see ikka üsna raske töö, sama raske kui õpetajate töö. TAMi mehed kutsuvadki mind õpetajaks.

Kas õpetamine on teile paratamatus, kuna dirigenditööst ei ela Tartus ära?

Mulle hakkas kunagi õpetajaamet väga meeldima ja meeldib praegu ka, ega muidu seda ei teekski. Juba umbes kümme aastat, võib-olla natuke rohkem, tundub mulle, et oskan õpetada. Aga varem mitte.

On arutatud, et missuguse vanuseni peaks/võiks töötada. Mind lohutas väga Jorma Panula ütlus, et alles 60-aastaselt algab õige töö, õige õpetamisaeg, sest alles siis on inimesel piisavalt teadmisi ja kogemusi. Varem oled nagu poisike, sul ei olegi võib-olla midagi õpetada. Kui aga mõnes kõrgkoolis saadetakse 65-aastane inimene lihtsalt pensionile, siis hakkad mõtlema, et inimesel lasti ainult viis aastat (Panula järgi) oma tööd teha. Eesti Muusikaakadeemias õnneks see seadus ei kehti – see on väga mõistlik suhtumine. On küllalt näiteid muusikutest, kes on vanas

või kõrgeski eas väga hästi õpetanud.

Koorijuhata amet õpetab väga palju. Mitte ainult sina ei õpetata koori, vaid ka koor õpetab sind. Koori tagasisidest õpidki, kas tegid hästi või halvasti. Õpid ka suhtlemist. Mina näiteks ei ole suur suhtleja, ei otsi kontakti, võõrast inimest küll ei pelga, aga... Kui saan tuttavaks, siis on juba väga meeldiv. Kooris on suhtlemine väga tähtis. Koorijuhata amet on seega ka üldinimlikult väga arendav. Samal ajal on ta ka tervislik – kaks tundi jalgul, vehid jne. Aga muidugi on palju ka ekstreemseid olukordi, kus lähed endast välja, lööd rusikaga klaveri peale, ütled mõned kangemad sõnad.

Kas koorijuhata amet on üldse õpitav? Mõned omadused – mingi eriline sära, võime inimesi kaasa haarata jne, mis meie parimatel dirigentidel on olemas olnud, – peavad olema vist kaasa sünninud?

Ka võime mõjuda teisele inimesele. Kui käed liiguvad ja jutt jookseb, siis ainult sellega ei saavuta midagi. Ülikooli aula oli omal ajal puupüsti täis, kui RAM siia tuli. Ernesaks oli selline inimene, kelles oli mingi suur jõud, rääkimata muudest

omadustest. Ja sära, mõju. Kui tema tuli lavale, siis oli tunda, et tuli inimene, kes on väga paljudeks võimeline, mitte ei vajunud ette lihtsalt mingisugune kogu. See on ilmselt sünnipärane, see oli vaimustav, fantastiline.

Missugune oli teie isa dirigendina? Oli tal omadusi, mida teil pole? Oli tal omadusi, mida te kritiseeriksite?

Me olime kaua aega kõrvuti Vanemuise segakoori ja TAMi juures. Tema oli minu esimene õpetaja nii koolis klassitunnis kui ka praktilises töös. Tahes või tahtmata, kõrvuti töötades pole omandamine, üksiteiselt õppimine mitte alati teadlik, vaid see lihtsalt hakkab külge. Me matkime liigutusi. Näiteks dirigendi käe järgi võib enamikul juhtudest ära öelda, kes on olnud õpetaja.

Arvan, et sain isalt head õpetust. Ka selles, kuidas kollektiivis olla, mitte ainult koorijuhata, vaid ka õpetaja ja kasvatajana. Vanemad mehed räägivad tänapäevani, et ta olnud neile nagu teine isa. See oli muidugi ka aja omapära, et vajati inimest, kes näitaks akadeemilist käitumist.

Mida ma kritiseeriksin? Noored on väga suured kritiseerijad. Meil siin koolis ka – kui neljas kursus juhatab, siis kolmanda kursuse õpilased on need kõige targemad. Ega mina ka ei pidanud kõike õigeks, mida isa tegi, aga need olid detailid. Näiteks hoidis ta väga kaua kinni laulude lõppe, just *piano*'s. Noodis oli võib-olla ainult kaks takti, aga tema pidas kauem, talle meeldis, kui muusika läks väga vaikseks, vaevalt kuuldavaks. Kuid minule see ei istunud. Nii et mõned puhttõlgenduslikud küsimused.

Kuidas teie isa muusika juurde sattus?

*Eestis kui koorilaulu riigis
võiks igas kooriliigis olla oma
professionaalne kollektiiv.
See oleks nagu tuletorn, mille
järgi joonduda.*

"Isa oli minu esimene õpetaja. Arvan, et sain temalt head õpetust." Richard ja Alo Ritsing Elva laulupäeval.

Ta tuli Tartusse väga noore mehana. Ma ei tea, kust see muusikahuvi tuli. Ta oli talupoiss, sepa poeg. Juba algkoolis hakkas ta viulit mängima. Tema esimesed laulud sündisid väga vara ja vara hakkas ta ka koori juhatama. Tema tegi kõike väga vara. Mina tegin kõike, vastupidi, väga hilja – alles pärast ülikooli läksin muusikakooli.

Üliõpilaslaulupidu ei tähenda ainult laulmist! Pildil TAMI jalgpallimeeskond, keskel kapten Alo Ritsing.

FOTOD ERAKOGUST

Kas hilja muusika juurde tulek pole teid kuidagi takistanud?

Ega ma nüüd nii hilja ka ei tulnud. Algklassides pandi mind lastemuusikakooli – ikkagi koorijuhhi poeg, käisin klaveri ja tšellotunnis. Nii et algõpetuse ma sain. Siis tuli suur spordihuvi, oma päevad veetsin ma Tamme staadionil, hommikul läksin, õhtul tulin. Spordihuvi tappis muusika nagu ära, kergejõustik, pallimängud saavutasid ülekaalu, muusikakooli hinded läksid alla. Leiti, et mis me poisist piiname, võtame ta ära, mis ta õpib nende kolmele peale. Jäin siiski tšelloga keskkooli ajal eratunnis edasi käima, Igor Grapsi ja Udo Kolgi juures. Ülikooli ajal mängisin sealses sümfooniaorkestris, kus mängisime näiteks Beethoveni “Egmontit”, Schuberti “Lõpetamata” sümfooniat, Bizet’ süiti “Arleeslanna” jne. Siis tuli meeskoor. Meeskooris laulmises saadud huvi tõttu tulingi pärast ülikooli muusikakooli õppima. Mul käis tõesti kõik nagu tagurpidi. Aga ma ei kahetse midagi, elu on läinud nii, nagu ta on läinud, ja kokkuvõtteks võib sellega rahul olla.

Kust Ritsingu nimi pärit on?

Räpina mailt. Seal on kõiksugu Ritse – Ritslaid, Ritsberg, kõik need tulevad seal kandist, põhja poolt ei tasu seda nime otsida.

Isa huvide ring oli väga lai. Ta oli ka suur koduloolane, koostas ka sugupuu, mis algab umbes 16. sajandi lõpust, ja mingit muud rahvust seal sees ei ole.

Aga ema?

Ema on Põlvamaalt, Kanassaarest. Nii et mõlemad vanemad on Lõuna-Eestist, kokku said nad ülikooli päevil. Ema laulis ka kooris.

Olete esimese vabariigi lõpul sündinud. Mis te sellest ajast mäletate?

Olen sündinud 1936. Aga kolm esimest aastat on inimene üsna ilma mäleta, nii et sellest ei mäleta ma midagi. Võin vaid rääkida, mida teised on rääkinud. Väga täpselt mäletan sõda, samuti sõjajärgset aega. Varemetses Tartu on silme ees.

Missugune oli teie lapsepõlvkodu?

Kodus tegeles isa väga palju muusikaga, kirjutas laule. Tema oli mõnes mõttes õoinimene. Klaveri taga istus ta sageli öösel kella kaheni. Kui sai, siis ta luges väga palju. Ta ostis praktiliselt kõik ilmunud raamatud, igalt alalt. Raamat oli terve nõukogude aja õudseltsel odav. Ta luges ja kriipsutas alla, selle peale läks küll pal-

ju aega, aga eks ta sai targemaks ka. Vahel käisid meil tema kooridest inimesed külas, kes tegid juhatuse koosolekuid või tähistasid sünnipäevi. Muusikaline õhkkond oli kahtlemata olemas. Aga nn kordumustseerimist meil ei olnud.

Kas teid Tartu oma võimalustega ahistama ei ole hakanud? Kas te poleks tahtnud töötada mõne professionaalse kollektiiviga?

Ernesaks ju kogus oma koori inimesi. Eks ta ütles mulle ka konsis õppimise aegadel, et tule RAMi laulma, et siis on ka õppida kergem, oled nagu praktika sees. Aga mina ei läinud, sest mul oli siin

Tartus õppimine pooleli. Tartus lõpetasin 1963. aastal koorijuhhitimise, aga õppisin siin ka laulu, 1966. aastani, Tallinna minnes oleks lauluõppimine katkenud.

Kui osa inimesi vahetab töö- ja elukohti väga palju, siis mina olen üsna konservatiivne. Mõtlesin, et mu kodu on Tartus ja et see jääbki igaveseks nii. Kodutunne pidas mind kinni. Kes on oma “juure” pealt kord ära tulnud, neile vist ei ole probleem minna järgmise kohta. Tartus sain ma isa kõrval väga kõva praktika, ilmselt suurema ja varasema, kui oleksin Tallinnas saanud.

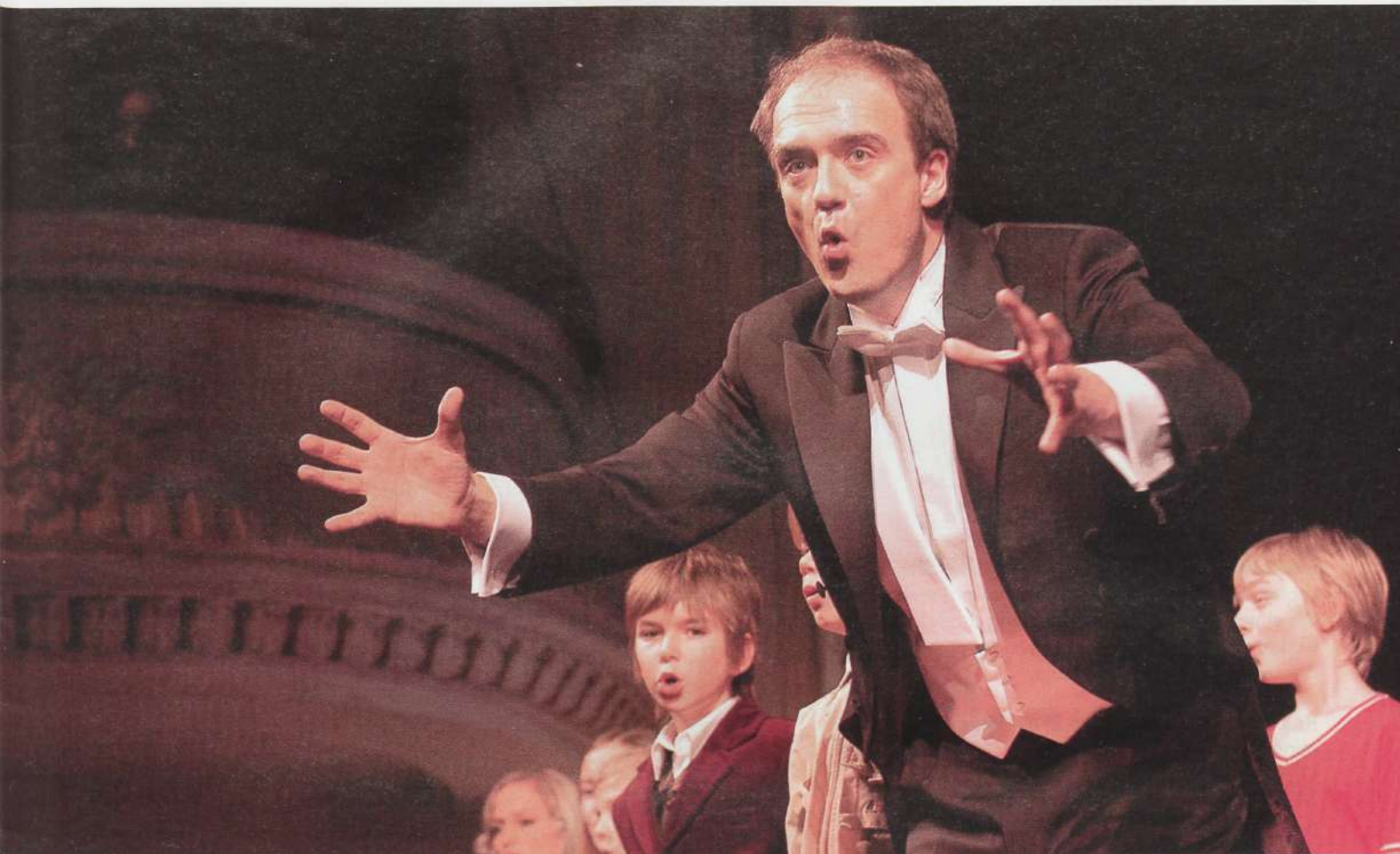
Kas Tartu poleks mõnd professionaalset koori välja kandnud?

Kannaks küll. Kui Tartus peaks kunagi professionaalne koor tekkima, peaks see vist esialgu baseeruma parimatel asjaarmastajatest lauljatel, nagu see Tallinnas omal ajal oli, kui RAM alustas. Aga tänapäeval pole sellisest asjast mõtet rääkida, sest sellist raha ei ole ja keegi ei ole sellest huvitatud. Hea, kui teatridki kuidagi ära elavad. Kui mõned aastad tagasi räägiti isegi RAMi olemasolu vajalikkusest, siis, no kuulge...

Aga nõukogude ajal oli ju raha küllalt.

Igal juhul ma ei mäleta, et oleks mingi idee kerkinud, ma ei tea, et oleks mingit katset tehtud professionaalset koori rajada. Võib-olla ma eksin. Samas, Eestis kui koorilaulu riigis võiks ikkagi igas kooriliigis olla oma professionaalne kollektiiv. Nagu meekooridel on RAM. See on muuseas meeskooridele väga tähtis – kõik vaatavad RAMi nagu jumaluse poole. Ta on kõige võimeline, suuteline kõike ära laulma. Teised on nagu tema pojad, järelvägi. Kammerkooridele on selleks Filharmoonia Kammerkoor. Aga peaks olema ka üks professionaalne suur segakoor, mis oleks võimeline laulma oratoriaalset muusikat. Samuti naiskoor. See oleks nagu tuletorn, kelle järgi joonduda, kellest mõõtu võtta, kes annaks igasugust eeskujut. Et Eesti Raadio segakoor ära kaotati, kuulub suurte sigaduste hulka.

Muidugi vääriks Tartu üht professionaalset koori, aga ma ei näe seda võimalust. See peaks hull inimene olema, kes seda suudab teha. Hulle on Eestis vähe. Teovõimelisi inimesi, keda ei pea ei üks ega aken, kes isegi müürist läbi lähevad, ei ole palju. Aga tegelikult just need teevad ajalugu.

SOOLO

Hirvo Surva, poistekooride pealik

IA REMMEL

Hirvo Survat, paljude poistekooride dirigenti, on kunagi rahva suus ka Surmahirmuks kutsutud. Tegelikuses on Surva hoopis rõõmsat meelt, entusiasmiga ja lausa vaimustust esile kutsuv inimene. Surva ei tee oma tööd raha, kuulsuse või au pärast, kuid ta on kindlalt üks Eesti tuntumaid koorijuhete. Teda on tunnustatud nii ametlikult kui üldrahvalikult: 2002. aastal pälvis ta Kultuurkapitali rahvakultuuri sihtkapitali aastapreemia, 2004. aastal sai ta Rakvere linna teenetemärgi, samal aastal valiti ta Kooriühingu aasta dirigendiks. 2002. aasta noorte laulupeo ajal Päevalehele antud intervjuu netikommentaaridest võis aga näiteks lugeda: "Hirvo dirigeerimist jälgida oli nauding. Ta on sündinud koorijuht, keda peaks hoidma terve Eesti. Oma isiksuse võluga hoiab ta pihus nii lauljaid kui publikut." "Rakvere armastab Sind!", "Suured tänud Hirvo Survale! Tore, et noored mehed laulavad!", "See on meie kultuur ja oleme selle üle uhked." Jne. Sooje sõnu on Hirvo Survale küllap öeldud ka ilma interneti vahendusetta.

Kuidas sa suudad olla alati nii positiivne?

Seda on mult tihti küsitud. Üks põhjus on ilmselt see, et olen elus väga õnnelik: mul on töö ja hobi täielikult kokku jooksanud. Ma ei kujuta küll enam ette, et oleksin meremees või näitleja, nagu alguses mõtlesin, olen täiesti õigesse kohta maandunud. Muidugi võtab mu tegevus metsikult energiat, praegu on mul viis kollektiivi juhtida: Estonia poistekoor, Virumaa poistekoor, Virumaa noorte meeskoor, üle-eestiline poistekoor Kalev ja Revalia kammermeeskoor.

Peale selle töötan ka teatris. Viimane aasta oli minu jaoks põnev, sain esimest korda etendust teha.

Kuidas nii mitme kooriga jõuad töötada?

Ütleme nii, et kui ühe koori juures on kerge mõõn, siis teisel on positiivne tõus. Kuidagi nad omavahel aitavad. Ega mul puhkuse aega eriti ei ole. Hakkasin nüüd rattaga sõitma, sest tunnen, et mul on seda vaja. Kui ma tõesti olen kõigest tüdinud, siis lähen kinno, seal ma ei pea kellegagi suhtlema. Ja suvel tuleb ju ükskord ka puhkus, siis olen maal isa-ema kodus, niidan muru ja teen heina.

Kas sa orkestridirigendiks ei ole tahtnud minna?

Olen sedagi omajagu teinud. Tehniliselt on see peaaegu sama kui koori juhatada. Küsimus pole niipalju tehnikas, vaid selles, kas mul on midagi öelda. Kas inimesel on minuga põnev laulda ja mängida, kas ta võtab omaks selle, mida sa tunned ja tahad.

Mulle tundub tegelikult isegi, et häid orkestridirigente on rohkemgi kui häid kooridirigente. Muidugi – orkestris on märksa rohkem värve, aga koori juures on põnev töö inimehingega. Pillimehe puhul on loomulikult samuti töö inimehingega, aga ta annab selle instrumendi kaudu.

Kuidas sa sattusid selle eriala peale?

Juhuslikult, kuigi mu ema oli koorijuht ja muusikakoolis tööl. Kui ma Kohtla-Järvel lastemuusikakooli lõpetasin, siis mõtlesin, et ma enam iialgi ei istu klaveri taha.

Tahtsin Kohtla-Järvelt ära saada, selleks oli kaks varianti: kas tulla Tallinna 32. keskkooli teatriklassi või minna merekooli. Aga siis isa ükskord ütles, et lastemuusikakool on sul läbi, kui sa juba Tallinna lähed, proovi siis Otsa kooli.

Sa sellele väga vastu ei olnud?

Seal tekkis see huvi ja tahtmine praktiliselt juba esimesel kursusel. Alustasin siis ka juba tööd Kiisa rahvamaja naiskooriga.

Otsa kool oli minu jaoks hästi põnev aeg, kogu see aura, ma sattusin kuidagi väga sobivasse keskkonda. Mu õpetaja oli seal Silvia Mellik, tark, eeskuju ja kõik. Aga ma tegelesin samal ajal ka paljude muude asjadega, eriti võistlustantsuga, tulin oma partneri Tiina Viksoniga isegi Eesti meistriks. Peeter Perens oli

Emas süles. Kelle silmis põleb suurem laulupeotuli?

Meistrid ka tantsupõrandal. Hirvo Surva ja Tiina Vikson.

osakonnajuhataja ja ütles, et nüüd pead valima, kas muusika või mõni muu asi.

Konservatooriumis õppisin Ants Üleoja juures. Olin suhteliselt hädas Harri Otsa solfiga. Viie aasta asemel kulus mul seal kaheksa, ühe aasta olin akadeemilisel, kaks aastat sõjaväes.

Millised omadused on heal koorijuhil?

See, mis teeb koorijuhil heaks, on ühest küljest keeruline ja samas ülilihtne. Milles näiteks tuleb see, kui ühel õpetajal on klassis vaikus ja teda kuulatakse, aga teine karjub ennast lolliks, paneb märkusi ja kahtesid ja mitte midagi ei juhtu. Tehnikat ja teooriat on loomulikult vaja, aga ma arvan, et nii nagu õpetajaks ei saa õppida, ei saa ka dirigendiks õppida. See on kaasasündinud omadus.

Keda sina dirigentidest imetled?

Eri Klasi. Imetlen teda ka inimesena, tema inimlikkus peegeldub muusikas, mida ta teeb. Samuti oma õpetajaid: Silvia Mellikut ja Ants Üleoja. Ma ei tea paremat eesti koorimuusika, Saare, Kreegi ja Ernesaksa interpreteerijat kui Üleoja.

Millist muusikat sulle endale meeldib teha?

Ilusat. Ma olen oma loomult romantik. Aga mulle meeldib väga ka barokk. Kui tuleks kuldkalake ja täidaks ühe mu soovi, tahaksin ma olla Bachi ajastus ja näha, kuidas Bach Leipzigi poistekooriga töötas. Bachi on ju tohutult palju uuritud, aga kui ka keegi tuleks ja ütleks nüüd, et vohh, see on õige, nii tuleb Bachi mängida, – aga ikkagi ei tea keegi, kuidas see tegelikult oli. Võtad partituurid lahti ja vaatad, kui rasked nad on ja kui palju neid on. Kuidas nad laulsid seda? Igaks pühapäevaks kirjutati uus kantaat, õpiti ära ja kanti ette.

Kas tollal oli muusikal elus ehk mingi teine tähendus kui nüüd?

Ilmselt küll. Bachi ajastu kooripoisid praktiliselt ju elasid kirikus, vanemad jätsid nad sinna. Aga kas õpetamine käis seal tõesti ainult piitsaga – seda ma ei usu.

Kas praegusaja Eesti ei ole väga kommertsialiseerunud?

Mul on tunne, et hakkab nagu tagasi tõmbama, mõnda aega tagasi oli hullem. Kolmteist aastat on ukсед-aknad lahti olnud ja üht-teist on juba nähtud. See komerts, mis alguses sisse tuli, oli metsik. Kõik võtsid seda suu ammuli vastu, eriti noored. 2002. aastal noorte laulupeol ma kuidagi tundsin, et kõik ei ole päris kadunud.

Nii et huvi koorilaulu vastu ei ole kadunud, vähemaks jäänud? Kas pole seda muret, et laulupeole ei jätku piisavalt koore?

Praegu on hoopis nii, et neid on nii palju ja kõik ei pääse peole. Üle 30 000 laulja tahab tulla, aga mahub 20 000.

Tööeesrindlane Hirvo Surva kinomehaanikuna sõjaväes. Foto aastast 1984.

FOTOD ERAKOGUST

Kui statistiliselt vaadata, kas arvud on suurenenud või vähenenud?

Arv on stabiilne, aga noorte osa on suurenenud, laulupeol on ligi 70 protsenti noortekoorigid. Võiks öelda, et praegu laulavad vanaisad-vanaemad ja noored, keskiga on kõige rohkem väljas.

See on ka mõnes mõttes loogiline. Kui uue vabariigi aeg tuli, siis hakati metsikult töötama, kõik muu jäi mõneks ajaks kõrvale.

Pigem paneb muretsema see, et pole koorijuhte.

Kuhu nad kaovad?

Ega neid ju palju olegi, akadeemias kaks-kolm kursusel. Ja sellel on täiesti kindel põhjus: selle töö eest ei maksta palka. Võib ju küll öelda, et raha eest kõike ei tee – aga kui sa oled selle eriala valinud, pead ju millestki ka elama. See on sama seis, mis õpetajatega: keskmine vanus on väga kõrge, meesõpetajaid on vähe jne. Kui hakata vaatama, kes koorijuhtidest kuhu on läinud: Heikki Põhi, Aivar Mäe, Priit Pajusaar – nemad on leidnud oma rakenduse mujal.

Selleks, et olukord paraneks, sai tehtud Eesti koorijuhtide liit, saadi paika koorijuhtide atesteerimine. Kui igaüks saaks omaenda tasemele vastavat tasu, siis see motiveeriks ja aitaks natuke.

Koorijuht peab ju kõik ise tegema: organiseerima kontserte, leidma sponsoreid, kui tahad, et see kollektiiv elaks. Nüüd on küll Muusikaakadeemiasse tulnud selline eriala nagu mänedžment. Ehk sealt tuleb ka professionaale, kes interpreetida aitaksid.

Kuidas sulle tundub, kas laulupeo n-ö formaat on ennast ammendamata, peaks seal midagi põhjalikult uuendama?

Seda formaati on küll suhteliselt keeruline muuta. Ja teine küsimus: kas seda ikka peab muutma? Kaks postulaati on küll kindlad: mis on traditsioon, ajalugu, ja mis peab edasi liikuma. Laulupeo algus ja lõpp on Lüdigi "Koit" ja Ernesaksa "Mu isa-

maa on minu arm". See peab jääma, see on üheaegselt nii traditsioon kui ajalugu.

Lüdigiga seoses meenub üks seik. Käisin märtsikuus Järva-Jaani kooripäeval ja seal oli Ameerikast üks grupp laulupeost filmi tegemas. Meil oli kooriharjutus ja laulsime lõpuks Lüdigi "Koitu". Hiljem tuli minu juurde üks tagasihoidlik väliseestlane, ütles, et toredasti laulsite, ja lisas, et ta on Mihkel Lüdigi poja-poeg.

Aga mida sinna vahele panna – kõik areneb, ka repertuaar. Lõpmatuseni ei saa ju jääda laulma omaaegseid rahvusromantilisi laule.

Noorte peo jaoks sai tehtud ja otsitud ka eesti levimuusika klassikast: Rannapit, Valkoneni, Mattiisenit. Noored õudseltselt hea meelega laulsid neid ja küsisid: kust need on võetud? Mina ütlesin: minge raamatukokku ja otsige välja "Laulge kaasa", seal on sees eesti leviklassika. Laulupidu iseenesest on hulga inimeste kasvatamine ja harimine, mitte ainult see, et tuleme kokku ja laulame. Kolm aastat tegeldakse repertuaariga ja peab olema hirmus tark inimene, kes selle suudab nii kokku panna, et asi oleks huvitav, samas mitte üle jõu käiv, hariv ja kooriliike arendav.

Aga ega heliloojad laulupeolaule väga ka ei kirjuta.

Nüüd oli ju isamaaliste laulude võistlus.

Aga tulemus oli laulupeo mõttes suhteliselt nigel. Eesperel oli väga hea laul, aga see pole tavalisele amatöörkoorile, seda saab repertuaari võtta ainult tugev koor.

Aga kas seda tunnet ei ole – kogu 150-aastase traditsiooni juures –, et laulupidu stagneerub, ta on meie kõige ammusem traditsioon?

Ei stagneeru. See on üks asi, mis teeb Eesti eriliseks.

Kas see teeb meid eriliseks?

Kui võtta meie rahvaarv, see protsent, kes laulab, siis see on eri-

line. Aga sellele ma nüüd vaidleksin küll vastu, et oleme laulu- rahvas.

Käisin just Lätis ja Leedus; Läti kooride tase näiteks on meie omast palju kõrgem. Aga ma näen ka meil mingit uut "spiraali" tõusmas, eriti just noorte laulmises.

Küsimus on selles, kas koolides suudetakse hoida muusika- õpetust alles. See kõik oleneb direktorist: kas ta paneb koorilau- lu kooli tunniplaani, kas ta hoolitseb muusikaõpetaja eest.

Milliseid arvamusi oled kuulnud laulupidude kohta?

Laulupeol on päris palju väliskülalisi olnud ja nad on alati täieli- kus hämmingus. Kõigepealt – kuidas üldse on võimalik nii suurt massi kokku saada. Teiseks liikumine, ühed koorid lähevad la- vale, teised tulevad ära, üks dirigent juhib seda kõike. Aga seegi on juba põlvest põlve edasi kandunud, ei olegi väga suurt mu- ret, kuidas seda organiseerida, kuigi see on väga suur töö, kõik toimub kuidagi loomulikult. Kui Andrew Lloyd Webber kirjutas ühe laulu meie noorte laulupeole, siis oli siin tema assistent ja ütles, et kui nemad teevad muusikali, siis on juba tegu 80 täis- kasvanud inimesega lava taga "ühele poole" saada, aga siin on need 20 000 – ja veel lapsed. Täiesti hämmastav!

Elitaarkunst laulupidu muidugi pole ning see ei olegi ees- märk. Aga mingi vaimne sündikaat on ta kindlasti ja need, kes sellest osa võtavad ja sellega tegelevad, on pärast teistsugused inimesed.

Mida arvad sellest, et aated ja isamaa-armastus on teemad, mis on kuidagi maha käinud?

See oleneb väga palju sellest, kuidas koolides ja loomulikult ka kodus seda käsitletakse. Et sõna "isamaa" poleks naerukoht ega veidrus. Nii, kuidas sa ise sellesse suhtud, nii suhtuvad ka lap- sed. Minul isiklikult ei ole sellega probleeme. Vaatan kas või oma poistekooride pealt: meie repertuaaris on isamaalised lau- lud ja mõnel välisõidul võtavad nad ise need laulud üles – tä- hendab see ikkagi puudutab neid.

Kas sa ei karda, et rahvus ja rahvuslus võib Euroopa Liidus, kuhu me nüüd äsja astusime, lahustuda?

Siin ongi olulised traditsioonid, kas või seesama laulupidu, et säilitada mingigi oma nägu. Kui saab hoida oma rahvakultuu- ri, siis ta annab vähemalt ühe mosaiigikillu sinna kultuuride paabelisse, mitte ei valgu vesivärvena laiali.

Riiklikult peaks sellele rohkem tähelepanu pöörama. Stimuleerima kõike sellist.

Kas ka rohkem raha suunama?

Just nimelt. Kui palju miljoneid kulutatakse narkoennetuse ja jä- relravi ja ei tea veel mille peale. Selle asemel võiks selle raha panna kas muusikaõpetusse või sporti, siis ma olen täiesti kin- del, et ei pea enam nii palju kulutama pärast mingisugusele jä- relravile.

Mida ekstreemset oled elus teinud?

Ma ei ole selline, kes väga risti ette lööb. Viimane kõige ekst- reemsem asi oli minu jaoks Riigikokku kandideerimine. Põhjus, miks ma sinna läksin, oli kujutelm, et sealtkaudu on mingil moel võimalik suunata rahvakultuuri. Ja üht-teist läks ka korda: näiteks laulupidu finantseeritakse nüüd igal aastal, mitte ainult sel aastal, kui laulupidu toimub.

Olin seal pool aastat, aga siis tulin jällegi ära, puhtalt selle- pärast, et kõiki oma tegemisi polnud võimalik ajaliselt kokku viia.

Aga seal ju ka puudutakse?

Mind see häirib: lihtsalt olla nimekirjas ja käia seal siis istumas, kui aega on. Sellel ei ole minu arvates mõtet.

Aga poliitikas oleks aatelisi inimesi väga vaja.

Oleks vaja, aga paljud neist ei loobu oma erialasest tööst.

Sul ei ole olnud sellist mõtet või vajadust, et tahaks veel mida- gi uut, nagu kannapöörde teha?

Seda küll ei ole olnud. On tulnud igasuguseid pakkumisi muja- le tööle minna, ükskord oli neli pakkumist korraga, aga ma ei läinud.

Aga sa oleksid kindlasti läbi lõõnud?

Käisin Ameerikas kolm kevadet ühes kolledžis õpetamas, on tehtud projekte siin ja seal ja vastuvõtt on hea olnud.

Sul ei tekkinud kiusatust kauemaks jääda?

Kiusatus oli, aga ma kiuste ei jäänud. Tahtsin tõestada, et ka siin riigis on võimalik elada ja töötada. Normaalne see pole, et pead rabama mitmel kohal. Aga ma olen õnnelik, et teen just siin seda tööd ja töötan just poistekooridega. See on ühest kül- jest muusikategemine, aga tal on ka oma väga oluline kasvatus- lik pool. Üks asi on, kui sa lähed koori ette ja teed muusikat, teine asi, kui oled selle väikese inimesega koos hommikust õh- tuni. Näiteks laagris: äratad ta üles, teed hommikvõimlemist, viid sööma ja siis vahepeal teed proovi. Tema suhtumine sinu- se on siis hoopis teine. Ja kui sa siis teed temaga koos muusikat, ta annab ka sulle, mida sa tahad. Aga kui ma lähaksin sinna ette ainult juhutama – see tulemus oleks küll hoopis teine.

Mida teed eriliste rüblikutega?

Meil on omad kirjutamata seadused. Üsna lihtne oleks ta ju koorist välja visata, aga kui ma teda seal hoian ja annan võima- luse, siis tänavapoissi temast ei tule. Üksvahe olid Westholmis poisteklassid (see kukkus küll mõne aja pärast läbi), siis tulid õpetajad ütleva, et me ei saa nende poistega hakkama. Ma käi- sin tunnis istumas – poisid olid vait, tõstsid kätt. Õpetajad ütlesid siis: noh, teie tulite ju siia, sellepärast nad on niisugused.

Aga seda ei oskagi öelda, mis see on. Kontserdil on ka nii, et ühtsama teost erinevate dirigentidega kuulates hakkab ühega igav, teisel on aga selline hing sees, et jääd suu lahti kuulama.

Milline on dirigendi kõige parem hetk?

Dirigendi kõige parem hetk on, kui saad koorilt kätte selle, mi- da sa tahad, ja peegeldad selle ka saali, oled keskel vahendaja. Tunned seljaga, et publik võtab selle kõik vastu.

Selle nimel tasub muusikuametit pidada.

Eks muusika üks omamoodi narkootikum ole. Vahel mõtlen mi- nagi, et oleks lihtsam olla trollijuht kui koorijuht.

Mina olen poistekoorindusega tegelnud ja mul on hea meel sellest, et laulmine on läinud poiste seas populaarsemaks. Seda näitab kas või viimane "Laulukarussell", igas vanuseastmes olid juba võitjad poisid. Aga kümme aastat tagasi ainult tüdrukud laulsidki. Nüüd näeb juba ka tulemusi.

Tulnukad eesti muusikas

TATJANA KOZLOVA

Kujutame ette absurdset olukorda: kuskilt tuleb “üks inimene”, kes tahab teada saada, mis toimub eesti nüüdisaegses muusikas, kuid kavatses selleks kasutada ainult uue muusika kohta ilmunud kriitikat. Eriti tark see temast muidugi pole, parem viis oleks muusikat kuulata. Aga ehk on ta tulevikust, kus kõik salvestused on hävinud ja noodikiri niivõrd muutunud, et keegi sellest enam aru ei saa?

Tegelikult polegi see olukord nii absurdne, nagu esmapilgul paistab, selliseid inimesi, kelle arvamust kujundab meedia, on ka meie ajal üsna palju. Näiteks need, kes ei ole ise kunstiinimesed ega käi tihti kontserdil, kuid tahavad end siiski kultuuris toimuvaga kursis hoida. Samamoodi võiks küsida, kui palju meie, muusikud, lugedes artiklit poliitikast, mõtleme, et see on kõigest ühe kriitiku subjektiivne nägemus, mitte objektiivne fakt?

Milline pilt eesti tänapäeva muusikast “ühele inimesele” siis kriitika kaudu avaneb? Kardan, et mitte eriti rõõmustav või inspireeriv. Väga kergelt võib “see inimene” jõuda järeldusele, et eesti muusikas pole viimase viie aasta jooksul eriti palju huvitavat toimunud. Noored heliloojad on noored ja otsivad oma helikeelt. Vanad heliloojad on oma helikeele ammu leidnud ja on tuntud oma headuses. Mõningate eranditega kirjutavad eesti heliloojad väga süngelt ja masendavat muusikat, mis on raskesti arusaadav ning kuulaja suhtes ebasõbralik. Jääb mulje, et viimaste aastate eesti muusika festivalid on sarnased nagu kaksikud ja koosnevad järjekordsete heliloojate järjekordsetest katsetest kirjutada järjekordseid teoseid järjekordses stiilis. Heliloojate maailma vaade on sarnane, see-ga ka nende loodu.

Kas siis kõik ongi nii halb?

Nüüd aga kujutame ette, et kuskilt tuleb ka “tark tulnukas”, kes tahab tutvuda eesti uue muusikaga, külastades kontserte. Selliseid tulnukaid on viimasel ajal õnneks küllaltki palju olnud ning nad on avastanud, et Eestis on hetkel üle 30 tegeva helilooja, mida on nii

väikese riigi kohta erakordselt palju. Neilt tellitakse muusikat ja seda kannavad ette tiipsemel interpreedid. Igal aastal toimub kaks-kolm uue muusika festivali ning igale poole jagub publikut. See, mis meile tundub loomulik ja iseenesestmõistetav, on tulnukate maal teistmoodi.

Olen viimasel ajal ise olnud tulnukas kahes riigis – Itaalias ja Ungaris. Nüüdismuusikat mängitakse seal üsna vähe ja paistab, et ka kuulajad ei tunne sellest puudust. Ühel kontserdil Itaalias, kus kõlasid kõik Luciano Berio “Sequenzad”, oli publikut umbes sama palju kui interpreete. Uut muusikat tellitakse vähe ja kui, siis ainult tuntud tegijatelt. Noored heliloojad ei pääse isegi mängijani, rääkimata avalikust ettekandest. Seega jääb puudu üks olulisemaid kogemusi helilooja arengus. Noorte väljakujunemist takistab ka haridussüsteem, mis Itaalias pole muutunud aastast 1928. Loomingu õppimine taandub tihti ainult stiiliharjutuste kirjutamisele, oma helikeele leidmiseks ei jää õpingute ajal aega ning pärast kooli lõpetamist seda teha on üldjuhul juba liiga hilja.

Niisiis on mitmed “tulnukad” avastanud, et Eesti nüüdismuusika-elu on äärmiselt huvitav ja mitmekesine; siin on palju omapärase mõtlemisega heliloojaid ning noored on oma vanust erinevates väga heal tasemel. Selliseid riike, kus olukord oleks sama hea, ei ole Euroopas kuigi palju. Mõne “tulnuka” jaoks oli üllatuseks ka see, et eesti heliloojate vahel puudub konkurentsituatsioon.

Kuigi ma pole praegu tulnukas, tahaksin lisada, et minu arvates on Eestis välja kujunenud uus põlvkond heliloojaid, kelle mõtlemisviisi, taotlused ja väljendusvahendid on vahest sarnased, kuid mina arvan, et ühe koolkonna puhul on see väga loomulik. Ka 18. sajandi Mannheimi koolkonnas kasutati samu motiive ja sama vormiehitust ning võib-olla poleks ilma Mannheimita olnud ka Mozartit.

Minu meelest on eesti muusikas hetkel üks põnevamaid ajajärke, praegune olukord on paljutõotav ja väärrib julgustamist.

ILLUSTRATSIOON TATJANA KOZLOVA

Tan Duni “Tea” kutsub osalema allegoorilises teerituaalis * Schönbergi varjatud leidurianne * Hulgused tuuakse teatrilavale * Hinnaline Stradivari pill leiti prügikastist

Helilooja Giorgio Battistelli, kellest ma kuidagi ei saa, ega tahagi mööda minna, toob publiku ette kaks uudisteost: 5. juunil kõlab Milanos La Scala filharmonia tellimustöö “Meandri” (dirigent Riccardo Muti); ajavahemikul 11. juuni – 3. juuli lavastatakse Breemenis ooper “L'autunno del patriarca” (dirigent Stefan Klingele, lavastaja Rosamund Gilmore). Battistelli eksperimentaalooperi aluseks on Gabriel García Márqueze samanimeline proosapoeem “Patriarhi sügis”. Ooper lahkab võimuteemat, mis Battistelli lavateostes on varemgi esiplaanile kerkinud. Võim ja selle illusoorisus, vägi, mis pudeneb ilmatühjusse, võim oma üksinduses, varjamatust alastuses.

Battistelli on ka 48. Veneetsia muusikabiennaali (14.–23. oktoober) kunstiline juht. Ambitsioonid? Muuta biennaal rahvusvahelisemaks, tutvustada kõige erinevamaid heli esteetikaid, arendada publiku vastuvõtuvõimet. Veneetsia biennaali nimel on Battistelli kümme kuud mööda maailma ringi sõitnud, kuulunud, valinud, kaalunud, kõrval valed heitnud. Täna seisuga on kavas ligikaudu viiekümne helilooja looming, kes ühtekokku esindavad umbes veerandsadat riiki. Põhirõhk langeb orkestrimuusikale. Orkestreid on kutsutud nõnda palju, et pole teada, kas vajumisohus laguunilinn sellele invasioonile vastu peabki. Battistellit huvitab, mida on tänapäeval veel võimalik orkestrile kirjutada, mida selle kooslusega veel annab peale hakata. Sest olgu London, Pariis, New York või Buenos Aires, heliloojate käsitöömeisterlikkus on kõikjal kõrge, osatakse materjali arendada, seda osavalt orkestreerida... Kuid laitmatute tehniliste oskuste kõrval on kirjaväsi sageli üheülbaline. Ja tihti jääb vajaka võimest valada läbielatu helidesse.

Keda Veneetsias mängitakse? Battistelli loetleb: “Arvo Pärti, Olga Newrithi, Hans Werner Henzet, Luciano Beriot, Luigi Nonot...”

Berliini Filharmonoonikute peadirigent **Simon Rattle**, kes aasta pärast seisab silmitsi esimese arvestatava juubeliga (50!), on hakkama saanud kultuuri poliitilise “imega”: 2. aprillil 2005 saavad esmakordselt oma tegutsemise ajaloos kokku Berliini Filharmonoonikud ja Viini Filharmonoonikud – põlised rivaalid annavad Berliinis ühise kontserdi. Kahe eliitorkestri suhted on olnud külmad juba ei tea mis ajast alates. Lõplikult soikus läbikäimine aastal 1984, kui Berliini Filharmonoonikud keeldusid oma ridades aktsepteerimast klarinetist Sabine Meyerit. Ent berliinlaste toonane juht Herbert von Karajan polnud dirigent, kelle otsustele võis veto panna. Oli vetoõigus orkestril, oli see ka peadirigendil. Karajan tühistas berliinlaste esinemise Salzburgis ja kutsus kohale Viini Filharmonoonikud. Saabus jääaeg, mis ei ilmutanud mahenemise märke. Ent biitlitega samast linnast pärit Simon Rattle on suutnud Saksa-Austria kultuuriruumi igikeltsa sulama panna ning tuleval hooajal esitab “läbi aegade suurim kammerorkester” Ralph Vaughan Williamsi “Fantaasia” ja Mahleri Kuuenda sümfoonia – kohtuvad berliinlaste sügavus ja läbitungivus ning viinlaste õrnus ja sära. Rattle’i sõnul pole probleemiks mitte kõlaideoloogia ja -balanss, vaid kontsertmeistrite valik ja nende vaheldamine, sest mõlemal orkestril peavad olema võrdsed võimalused.

Tööst rääkides ütleb peaaegu paarikümmend aastat Birminghami Sümfooniaorkestrit juhitanud Rattle, et tema meelest ei peitu edu saladus ühe nimeka kollektiivi eest teise veel nimekama juur-

de jooksmises, vaid orkestri ja dirigendi pikaajalises koostöös. Võrdluses Claudio Abbadoga leiab Rattle, et kui Abbado käe all andsid Berliini Filharmonoonikud jumalikke kontserte, teadmata ka ise, kuidas nad seesuguse lõpptulemuseni jõudsid, siis tema on seda tüüpi dirigent, kes loob tulemust takt takti haaval ja päev päeva kõrval ning kaotab maa külgetõmbejõu just prooviperioodil. Põnevad heliloojad Rattle’i jaoks? “John Adams, Thomas Adès, Tan Dun... Ja muidugi Berio. Ning uued nimed Põhja-Aafrikast.”

Munk Seikyo joob teed. Mungal on käsil teerituaal. Ent munga tass on tühi. Ta joob kujuteldavat teed, maitseb eimiskit. Aastate eest oli munk Seikyo olnud kuulus prints, kes tundis teekunsti saladusi. Prints abiellus keisri tütre Laniga ja koos läksid nad otsima “Tee raamatut”, kus on kirjas esiaegade tarkus. Kuid nende teele astus Lani vend, kes oli vast sõlmitud ühenduse vastu. Lani vend kutsus teetundja-tarkuseotsija Seikyo duellile. Duellil aga hukkus Lan, kes neid lahutas. Kunst maailmas olla, kunst kaduvusega leppida, kunst minevat mitte püüda. **Tan Duni** ooper “Tea”, mis etendus Tokios 2002. aastal, aasta hiljem Amsterdams ja nüüd juuni algul Lyoni Ooperis, kõneleb sümbolite, mälu- ja kujutluspiltide keeles; etendus areneb voolavuse ja läbipaistvuse tähe all. Lugu polegi niivõrd lavastatud, kui just ruumi kulgema pandud – etendus kui joon, mille ähmastumist, katkemist või punktiiriks taandumist saab publik täiendada ja mõtestada vastavalt fantaasiale. Osa helisid on pärit õhust, kandub kohale tuulega, tuleb veest: hingeõhu või lõõtsuva tuule käes laperdav paberileht, läbi pihkude nõrisev veesi... Helid oma eheduses.

Pärast "Ghost Operat", kus peategelane usutleb minevikku ja tulevikku, pärast "Marco Polot", kus saavad kokku mongoli viisid, melodraama, Pekingi, India ja Tiibeti traditsioonid, pakub "Tea" võimaluse osaleda allegoorilises teerituaalis.

Võiks arvata, et Arnold Schönbergi aeg kulus heliloomingule, uue muusika meetodite formuleerimisele ja poolarmsale-vastumeelsele pedagoogitööle. Kulus, kuid ei piirdunud sellega. Schönbergis varjusid ka leidurigeenid, aspekt, mis on seni vaid pealiskaudset tähelepanu pälvinud. 13. septembrini on Viinis avatud näitus, kus käsikirjade ja visandite kõrval väljas ka leiutaja Schönbergi pärand. Millega Schönberg siis uue heli struktureerimisest ja dodekafooniotehnika lihvimisest vabal ajal tegeles? Põhiliselt mängimisega. Ta nuputas malega sarnanevaid seltskondlikke mängu, kus osalejaid kaks, kolm ja rohkem. Schönberg konstrueeris ka loomingu kõõgipoolt hõlbustavat *olmetehnikat*: kirjutusmasin noodikirja jaoks (kahekümnendatel aastatel!). Kuid ta kombineeriv aju lahendas näiteks sellise väljakutse, kuidas reaalajas toimuvat tennisematši fikseerida (noodistada).

Salzburgi festivali kunstiline juht Peter Ruzicka ei kavatsenud oma töölepingut pikendada ning paneb ameti maha 2006. aastal, mil kogu tsiviliseeritud maailm tähistab Wolfgang Amadeus Mozarti 250. sünniaastapäeva. Errumineku põhjuseks on erimeelsused Salzburgi linnapeaga, kes pole juubelikavast sugugi vaimustuses ja on Ruzicka valikud seadnud tõsise kahtluse alla. Seega siis lahkumine Mozarti pärast.

Leiboristide jõupingutustest hoolimata kubiseb London hulkuritest. Hooldekeskused pakuvad hädaabi, võimaldavad allakäigutrepil edasi virelda, välistavad kohese põhjamineku, ent kuidas hammasrataste vahele jäänu ühiskonnale tagasi võita? Matthew Peacocki ettepanekul tuleb hulgas teatrisse tuua ja ooperietendusse kaasata. Teoreetilise postulaadina kõlab see mõnitavalt. Kuid Peacock ei irvita kellegi üle, ta on praktik ja tegutseb oma sõnade vaimus.

Giorgio Battistelli kutsus Veneetsia muusikabiennaalile ohtralt orkestreid. Ei tea, kas vajumisohus laguunilinn orkestreite invasioonile vastu peabki!

Tan Dun, fotol osaline Ameerika "kuldme-hikeste" Oscarite rituaalis, loob ka enda teostes mõjusaid rituaale, veesolinatete teejoomise peene traditsioonini.

FOTOD INTERNETIST

2001. aastal lavastas ta Linbury teatris Saint-Exupéry "Väikese prints" ning kasutas professionaalsete näitlejate-lauljate kõrval ka elukutseliste hulkurite teeneid. Katse ühendada sotsiaalse spektri eri servadest pärit tüübid osutus edukaks ning aasta hiljem asutas Peacock kompanii Streetwise Opera. Kompanii on tihedas kontaktis heategevusorganisatsioonidega, pakub kodututele regulaarset väljaõpet ning võimaluse hakata lava abil jälle maailmaga suhtlema. Koostöös Oxfordi hooldekeskustega on Streetwise Opera lavastanud Benjamin Britteni "Canticles" (Westminsteri kloostril miljöös) ning "Ceremony of Carols". Mõlemale etendusele reageeris publik maruliselt; ka Times ei jäänud statisti rolli: "Canticles" teenis ametlikult kriitikal maksimumtärnid. Praegu on Streetwise Opera kontrolli all põhiliselt Londoni ja Oxfordi piirkond; Peacocki eesmärk on kompanii tegevust paikkond paikkonna haaval laiendada: esialgu lihtsalt infot levitades, siis iganädalase õpikojatsükli käivitamisega, lõpuks konkreetse etenduse tarvis dilettante ja professionaale kokku sobitades. Peatselt toob Streetwise Opera Nottinghamis välja Tippetti muusika ja neegrispirituaalide kombinatsiooni ning juba kaalutakse mõttes ka Newcastle'i ja Brighton'i võimalusi.

Kus mujal kui Ameerikas võib ette tulla selliseid seiku: Californias Silver Lake'is märkas üks valgusfoori punase tule taga igavlev noor naisterahvas prügikonteineri kõrval lebavat tšellot. Naine väljus autost ning läks pilli lähemalt uurima. Hetk mõtlemist, ning ta otsustas, et äravisatud tšellost võiks meisterdada elukaaslasel originaalse CD-riiuli. Ta tassis pilli autosse ja viis koju. Riikli meisterdamine oli lahti minemas, kui päevauudistes teatati, et Los Angelese Filharmoonia orkestrant Peter Stumps on kaotanud (täpsemalt maha unustanud) hinnalise mänguriista – Stradivari käe all valminud tšello vääringus kolm ja pool miljonit dollarit.

CD-riiul jäi meisterdamata, muusikahuvilist paari premeeriti viiekümne tuhande dollarilise leiutisuga.

Laulupidu kui eesti “suur jutustus”

REIN VEIDEMANN

Tartu Ülikooli eesti kirjanduse professor

Postmodernism, mis 1990. aastatel tuulispasana ka üle eesti vaimse ruumi tormas, loeb üheks oma suuri- maks võiduks modernismi suurte narratiivide ehk maakeeli “suurte jutustuste” (Suur Prantsuse Revolutsioon ja teised revolutsioonid, rahvuslikud müüdid, progressiusk, kaanonid, ideoloogiad jms valgustuse ja sellele järgnenud romantismiajastul kujunenud tõlgendus- ja kõneviisid ning tegevusstrateegiad) kriitilist läbivalgustamist ning kummutamist. Asjade hilisem käik on küll näidanud, et üleüldisest desakraliseerimisest, detsentraliseerimisest, hargnemise, killustumise, suhtelisuse ja terviku hajutamise “kuulutamisest” võib saada ise suur narratiiv. Paremal juhul selgub, et postmodernism on pidevalt paisuv modernism ja et järgnenud “postide” rida tekitab hoopis vajaduse uue taseme järele, mida tuntakse sünkretismi nime all, mis aga omakorda viib tagasi kultuuri liigendamatu “tuuma” otsingutele ja kultuuri kui kõikehõlma- va sise- ja välisdialoogi, semiootilise (tõlke) mehhanismi äratundmiseni.

Üheksakümnendate algul, tõenäoliselt ajendatuna kujutava kunsti ja osalt ka kirjanduse käsitluses aset leidnud “postmodernistlikust pöördest”, millele omakorda oli mugav viidata ideoloogilis-poliitiliste otsuste tegemisel, ei hakatud mitte ainult kahtlema laulupeo vajalikkuses ja tähenduslikkuses, vaid koguni kuulutati selle hääbumist. Laulupeo korraldajad (ja kogu sellega seotud võrgustik) – nagu mulle näis – löid ka ise hetkeks kõikuma, mistõttu varasema rahva ühispeo formaadi asemel hakati orienteeruma kontsertetendusele. Laulupidu kui eesti kultuuri institutsioon oli sunnitud ühtäkki eneseõigustuslikule kaitsepositsioonile. Varakapitalistlikus taasiseseisvunud Eestis hakkas riik distantseerima end laulupeost, sponsorid nõudsid reklaami, mistõttu varasemate parteiliidrite piltide asemel “valvasid” lauluväljakul tuhandeid lauljaid erinevate firmade logod.

Õnneks tuldi sellest vahepealsest peataolekust välja suuremate kaotusteta. Rahvas ei jätnud laulupidu omapead, mille tunnis-

tuseks eelmine “vana hea eesti laulupidu”. Laulupeo saatuse ümber käinud diskussiooni harjal kirjutasin essee “Laulupidu kui eesti kultuuri tüvitekst”, mille mõte oli osutuses, et laulupidu oli ärkamisaja kirjanduse kõrval üks neid otsustavaid tegureid, mis konstitueerisid eesti rahvuse.

Rahvused, nagu teada, kuuluvad “modernismi projekti”. Eeldatavalt peaks postmodernism õõnestama rahvustunnet ja seda toitvaid müüte, “suuri jutustusi”. Ühiskondade mitmekultuurilisus, tööstusajastule järgnenud meediarevolutsioon ja sellega kaasnenu “gloobalse küla” sündroom (näiteks avalikkuse privatiseerimine ja privaatsuse avalikustamine) on rahvuste poliitilist mõõtkava oluliselt muutnud, kuid rahvuskultuur kui just mitte identiteedi kujundajana, siis vähemalt teatavate väärtushoiakute integreerijana on endiselt säilitamas oma tähenduslikku positsiooni.

Sellise “väärtushoiakute integreerijana”, kui soovitakse utreerimist, siis lausa viimase järelejäanud eesti rahvast ühendava “suure jutustusena” ongi võetav eesti laulupidu. Nüüd on kuulda, et laulupeo kontseriti reklaamitakse unikaalse turismimagnetina, kommertsialiseeritud tagamõttega Eesti märgina – olgu peale, siinkirjutaja arvates

ei muuda see laulupeo olemuslikku sisu nii kaua, kui repertuaaris püsivad koorikunsti edendamise kõrval ühislaulmist võimaldavad sentimentaalsed või julgustavad, eesti rahva “omamüüti” toetavad laulud.

Laulupidu kui “suurt jutustust” ei tuleks näha niivõrd kontserdis (sest laulupeo nõukogudeaegne poliitiline tähendus on tõesti tühjenenud) kui kogu laulupeoga seotud protsessis. Mis on siis selle protsessi sisuks? Kõigepealt ajaloo tsüklilisuse tajutajad (laulupidu ise kordub ka ju kindla aja tagant), mis rahvusidentiteedi seisukohast on vägagi oluline. Igavikku tajutakse läbi korduste. Korduvad laulupeod meenutavad meie seost esivanemate Eestiga ja meie eluaja laulupeod on omakorda tulevikuapell. Teiseks iseloomustab laulupidu kui “suurt jutustust” see, et suurem jagu meist osaleb selle pideval “kirjutamisel” läbi kooli laulutundide, laulmisega koolikoorides ja harrastuskoorides, mille eesmärgiks on jõuda laulupeole. Laulupidu niisiis sisaldab endas püha eesmärgiseadet, mis taas kord iseloomulik just suurtele narratiividele. Kolmandaks on laulupidu eesti rahva ühismälu mudel, omamoodi paradoksaalne vastukaal end individualismi ülimala näitena esitlevale mentaliteedile, mis iseloomustavat eestlasti. Tõepoolest, kus on veel see koht, kus tuntakse naabri õlga, ilma et selle kasulikkusele või kahjulikkusele mõeldakse, kui mitte lauluväljakutel üle Eesti. Kus on veel see koht, kus eestlased loobuvad neile omistatavast vajadusest avara privaatsuse psühholoogilise ruumi järele ja istuvad külg külje kõrval Intsikurmust Lasnamäeni – see on laulupidu.

Laulupeo suur narratiivsus seisneb lõpude lõpuks ka lauludes ja laulmises endas. Just ühislaulmine aitab ületada eestlaste eksistentiaalset ebakindlust, aitab tal tunda, et ta on tõesti suur rahvas. Kunagi eesti kirjandust alustanud Kristjan Jaak Peterson hõikas oma oodis “Kuu”: “kas siis selle maa keel laulutules ei või taevani tõustes üles endale igavikku otsida”. See oli eestlaste “suure jutustuse” esimene lause. Laulupeod on tõestanud, et just nimelt “laulutuli” on nii selle keele kindlus kui ka rahva ühismeele kandja.

EKSPRESSIOON

Isamaaliste laulude ajad

JÜRGEN ROOSTE
luuletaja

Et rääkida isamaalistest lauludest, oleks meil esmalt vaja defineerida uus isamaalisus. Sellest algab kogu protsess: milleks meile isamaalisust kui teatavat vaatenurka, ideoloogiaprille vaja? Ja isamaalisi laule, selle ilmakaemuse esteetilis-rituaalset atribuutikat? Kui vastus on, et aktusekõnede vahele, vabariigi aastapäevaks Estonia saalis, pidupäevaüritusteks maakondades, siis ei ole mul rohkem sõnagi öelda. Säärane formaalne isamaalisus ning sääraseks puhuks loodud isamaalised laulud ning nende lüürika ei huvita mind sootuks, neil pole sageli midagi tegemist “tegelikuga”, patriootliku tundega*, rahvuslike võitlusvaimuga. Sest isamaalisus on teatavas mõttes rahvuslus. Ühendriikide patriotism meenutab näiteks tugevalt natsionalistlikke ilminguid, kuigi on oma loomult multinatsionaalne. Tänapäevaste Eestis isamaalisus peaks olema midagi konservatiivse kultuuriprotektsionismi sarnast. Või siis hoopis veel midagi muud, karmimat ja konkreetsemat, vaimne vastasrind ahistumisele ja tuima-

dele töötundidele välisinvestori firmas. Võimalik lüürika peaks olema samuti sellise mässuvaimuga seotud.

Muusika mõiste, piirid ja stiilid on muutunud, suur jagu heliloojaid ja kriitikuid-teoreetikuid jagab vahet (loodetavasti) mõtet, et isamaalist koorilaulu ei saa praegu teha sama moodi, nagu sajand tagasi. See mõjukski stiilimatke, pastišina. Enamik tekstidest, mida heliloojad (tänapäev) kasutavad, pärineb ent kas sajanditagusest ajast või nõukaaegsest vaimsest vastupanuliikumisest, mille paatos praeguses elus samuti kaugeks jäämas, ähmastumas.

Luule on samuti arenenud, ta meetodid ja vahendid on uued. Ajastu on sobivam vähem laululisele vabavärsile ning isamaalised tunded võivad tähendada viimast ühiskonnakriitikat või intellektuaalset irooniat, nagu ühel tähelepanuväärsema isamaalises luuletajal Kalev Keskülal, kel kahes viimases luulekogus vabariigist rohkesti ausat ja muigega räägitud juttu. Nii ongi kõige isamaalisemad autorid veel ehk Sven Kivisildnik, Villu Tamme (JMKE) plaadid ongi tänapäev mõneti nagu ideaalsete moodsate isamaalulude kogumikud; nad täidavad seda eetilist ja võitluslikku, ühendavat rolli, mis isamaalises laulus oma parimail päevil on olnud, kuigi ka JMKE siiras ja vastuvõtlik publik on kokku kuivanud), silmaulatavalt, olukorra kirjelduselt ja rahvuslike iseloomu avamiselt noortest veel ehk Elo Viiding ja fs (Francois Serpent), kelle tekstid ei ole enamasti üldse laululised, selgetele rütmistruktuuridele alluvad. Nii et tahes-tahtmata kasutab uuem “ametlik” isamaaline laul vananenud esteetikast välja kasvanud või omaaegset esteetikast matkivaid tekste, mis kahandab nende tõsiseltvõetavust uues ajas.

Isamaaline laul on ju selgelt funktsionaalne asi, mis olemuslikult peaks väljendama laiemale rahvahulkadele tuttavat tunnet omas ajas, mitte üksnes konserveeritud kultuurimudelit, tolle pudeldatud hõngu. Selline “objektiivsus” eeldaks muidugi ühtset isamaad, mida meil praegu ei ole. Ühtne isamaa, millest kõigile mõistetavalt võib kirjutada ja laulda, tekib ainult suurte kriisiaegadel, mil rahvas, täpsemini inimesed, isamaa pojad ja tütreid, aegade tuultes ühtekokku hoidma sunnitakse.

Muidugi on isamaaline laul nii või teisi-ideoloogiliselt määratud, ideoloogiast pilastatud žanr. Sellele ei saa läheneda päriselt vaid “puhtast ilutundest” luues, vaid ideaalis siira usu ja vaimustusega, isamaa-armastusega. Selle üheks võrdkujuks, sümbolürituseks on tõusnud laulupidu, kus eestlased kindlasti üldse enim isamaalisi laule kuulevad-laulavad.

Olen paaris viimases laulupeos pettunud. Nende repertuaar on jäänud kuskile uuenemise ja traditsiooni vahele toppama ning ei ole kindel, millisele publikule see on suunatud. Aga muidugi ei saa sellist üritust vist selgelt ühele kindlale vaimule allutada, eesmärk on haarata sõnumis või tahtmises end kellelegi rahvana ühtse ja tugevana näidata.

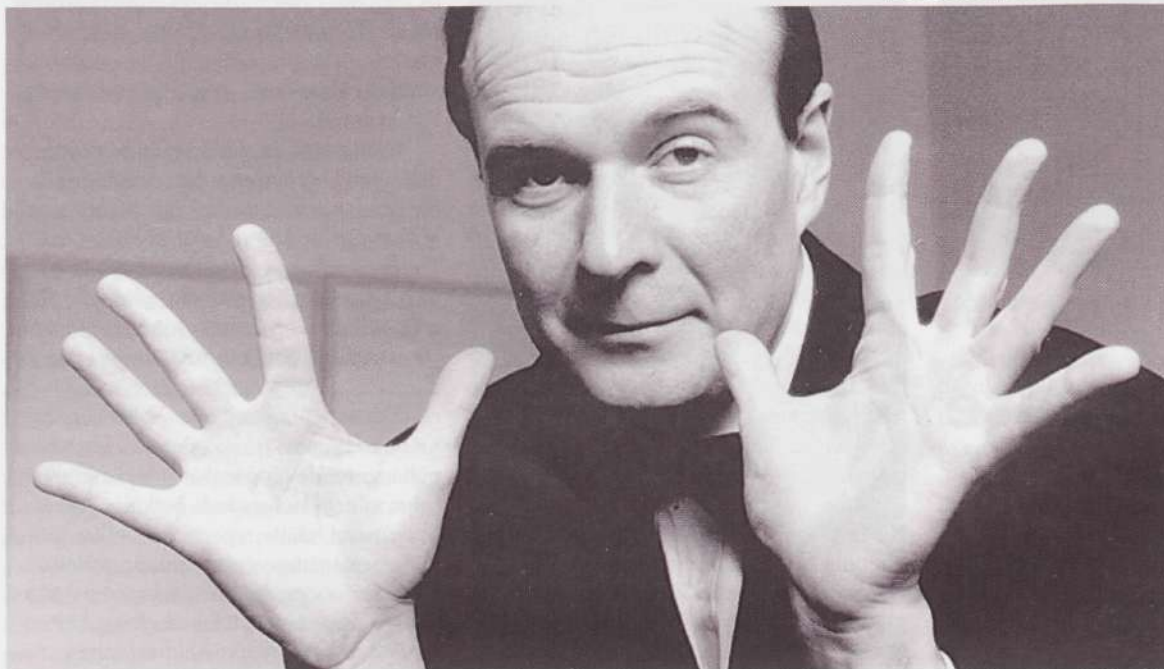
Eks osalemine milleski suures ja põhimõtteliselt ilusas tekita inimestes iseenesest pühama tunde ning seetõttu ei ole mul isegi suurt midagi laulupidude hetkitise pateetilisuse vastu, sääse repertuaari osalise moraalse vananemise vastu. Ehk on mälestused ja retrohõng see, mis laulupeo paigutanud poliitikute pealtnäha õhukesse kultuurimälusse ning riiklike kultuuri rahastamise kanalite huviorbiiti (sellega saab ka inimestele naha vahele pugeda, laulupeo rahastamisest loobuja saab rahva seas sama ebapopulaarseks nagu alkoholiaktsiisi tõstja või müügi piiraja).

Eesti luuletajatel ei ole praegu suurt põhjust oma isamaast vaimustunult ja suuresõnaliselt kirjutada, pidupäevaürituste kõned on juba oma igavikpika traditsiooni tõttu nii või naa õõnsad. Mul ei ole midagi ülla koorilaulu traditsiooni vastu, aga isamaalisus tähendab praeguses kultuuriruumis esmalt trotsi, mitte kipselevante. Ma ei usu hetkekski, et eesti heliloojatel pole potentsiaali luua kõiksugust hääd koorimuusikat, aga asju, millest laulda, on ju lõputult. Isamaast näiteks, palun, aga see võiks tähendada midagi muud, isamaa-armastajad saavad praegu teda armastada ja hoida kriitilise pilguga. Eks kunagi tule ka teistsugused ajad.

* Tegelikult pakun siin üle: just nimelt väikestel maakonnauitustel võivad vanemad isamaalised laulud osale sootsumist veel siralt mõjuda; ent usun, et sääligi on olulisim nostalgiline väärtus. Vana koori patrioote, kel ärkamisaegsed viisid pisara silma roovad, on väheks jäänud.

“Tubin ja tema aeg”
28. mai – 12. juuni

FOTOD EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

Ivari Ilja klaveriõhtu – rännak kujutluse ja reaalsuse ideaalse ühinemise suunas.

Aega süvenedes

PIRET VÄINMAA

Oltsides elamusi, vaadake ringi Eesti kontserdielus ja Eesti Kontserdi elus. Suurimad võidud sai publik festivalil “Tubin ja tema aeg” Tubina ja Oja loomingu ettekannete näol, lisaks teoseid “lavaliselt enam kindlustatud” heliloojate sulest, kelle loomingus on ka rohkem või vähem Tubinaga ühiseid jooni.

Avakontserdist kõneldes – Evi Arujärv räägib Tobiase ballaadi “Sest Ilmaneitsist ilusast” tõlgendamisel maneerlikkusest, ent siiski Maria Ljudkolt väga meisterlik ettekanne. Kõrgetel nootidel üliõrn *piano* – Ilmaneitsi rolli osav häälelise vahendiga loomine. Pole vahet, mis keeles laulda, sest Tobias kommenteerib otsemaid kõike

muusikas. Saksa keel võis tunduda venelana häälduses veidi lopsakas, ent eesti keel oleks ju olnud veel hullem... Tobiasel pole tegelikult huumorit muusikasse väga eredalt kirjutatud, aga puánt pääseb mõjule.

Tubina Kontsertiino on teos, mille kuulamisest ei saa tüdineda. Rütmiline edasipürgimine ja laugjad meloodiad, kulminatsioonid raputavad kuulaja mõtted maisusest lahti, lisaks mõjub harmooniate värskus teraapiliselt ja vabastavalt.

Charles Rosen on kirjutanud oma raamatut “Piano Notes” muusikateose kahest olekust – kontseptsioonist ja teostusest. Iga muusiku kujutluses eksisteerib ideaal teosest, mida ta laval taasloob, iga ettekandega eesmärgile lähemale jõudes. Nii

mõeldes on klaveriõhtu üks erutavamaid kontserdivorme: üks inimene, üks teos, üks instrument – üks rännak kujutluse ja reaalsuse ideaalse ühinemise suunas.

Ivari Ilja klaveriõhtul kuulis Prokofjevi Kuuendas sonaadis head liinide selgust, jõudu ja virtuoossust. Mõttemäärdega arendatud teemad ja peenelt välja töötatud helikude jõudis Ilja esituses veenvalt publikuni.

Õhtu viimase teosena kõlas Tubina Ballaad Mart Saare teemale. Tubina 40-ndate keskpaiga lood on tegelikult alustamas teed 1950. aasta Teise klaverisonaadi poole, mille kohta helilooja ise ütleb: “Õppisin keskendumise põhilisele, vabanema liigsest ballastist.” Parafraseerides Vilde “Pisuhända”,

võiks öelda, et iga eesti pianist on teinud oma Ballaadi – on ju see kahtlemata eesti klassika üks esinduslikemaid teoseid. Tehniline üleolek võimaldab Iljal mängida ülimalt spontaanselt ning mitte olla liiga jäigalt kinni eelnevalt kindlaks määratud kontseptsioonis. Klaver kõlab Ilja käes “vabatahtlikult”, loomulikult ning enamjaolt lüüriliselt, isegi vormi pöördepunktide ja kulminatsioonide dramaatilised, ülivõimsad FFF'id tunduvad kohati olevat justkui jutumärkides.

3. juuni kammerkontserdil oli ülil heal tasemel Peterburi Filharmoonia Keelpillikvartett. Šostakoviči Kaheksanda kvarteti ettekanne oli lihtsalt haarav. Peterburi muusikute ja Vardo Rumesseni esitatud Tubina Klaverikvartett on romantiline teos, paljusõnaline ja noorusliku hingestusega. Kui tõsiselt süveneda, tekib selle loo puhul mõttesild Elleri väljendusviisiga, kus otsiv kõlamaailm on valatud kompaktsesse vormi, kuid kus ei saa veel kõnelda teatavat laadi askeetlikkusest, milleni Tubin oma loomingus hiljem jõudis.

4. juunil kõlasid sümfoonilised (rahva)tantsud, kavas Tubin, Ravel, Tamberg, Barber, Bernstein. Muidugi, igaüks kasutab tantsu “oma asja ajamiseks” – Barberi tihe väljendus on selle kontserdi põhjal kõige lähedasem meie sümfoonikule. Rahvaviise kasutatakse mingi kõrgema kunstilise idee edasiandmiseks, publikut saalis ei jäeta mõnusalt istuma, vaid sunnitakse lavalt kõlavate kujunditega kaasa mõtlema. Tamberg pakub illustratiivsemat tantsu, palavikulisest Ameerikast tõi tervitusi ka omamoodi folkloori, swingi ja džässiga maitsestatud Leonard Bernstein.

Sigrid Kuulmann-Martin esitas Tubina “Süüdi eesti tantsuviisidest” suure asjatundlikkusega. Tema mängus on selle esitusega midagi uut juurde tulnud – rahvaviisi mängimise maitsekuse ja spontaanse fraseerimiskunsti paindlik kooslus, tehniliselt loomulikult usaldusväärne.

Läti koorid on alati hästi esinenud,

segakoor Sonore näitas end heast küljest oma rahvusromantilise repertuaariga – Melngailis, Graubinš, Zālitis, kauni atmosfääri lõi Bruno Skulte “Unistuste maa” Antra Bigača sooleerimisel. Koori potentsiaal tundus olevat Tobiasi motetid väga hästi ära laulda, ent välja tuli nagu alati – ettevalmistus napp, materjal väga nõudlik.

Pani mõtlema, milline on see Eesti koor, kes neid viimati laulis ja millal? Raadiokoori “surmast” on möödunud aastaid, Eestis on viimase aja ideaaliks pigem kammerkoor, ei ole kontsertkoori, võimsust ja muusikalist potentsiaali omavat lauljate ühisust, kes seda repertuaari võiks laulda. Poulenci motetid kõlasid samuti muusikaliste taotluste poolest veidi segaselt...

Tegelikult on kooridega jandamine võtnud suure tüki ka Tubina eluenergiast. Kes vähegi koori elu ja tegevusega kokku puutunud, teab, et sellest saab omamoodi eluviisi, pisik, millest ei saa lahti. Tubin tegigi kooridega tööd, võiks öelda, läbi elu, juhatades aastatel 1928–1944 Tartu Meeslaulu Seltsi Meeskoori, vahetult kuni põgenemiseni kodumaalt lühemat aega ka teisi koore, nagu Miina

Helen Tobias-Duesbergi 85. sünnipäeva tähistamiseks kõlas tema Reekviem.

Härma nimelist segakoori, “Vanemuise” Muusikaosakonna Segakoori ja “Estonia” Muusikaosakonna Segakoori, ning oli laulupidude üldjuht.

Pärast järgnes veel Stockholmi Eesti Meeskoor (1945–1959 ja 1975–1982). Seda ei pea mitte niisama meenutama, vaid Tubina Klaveriballaad on ju otseselt inspireeritud koorimuusikast (või selle puudumisest pagendusse jõudnuna). Kui edasi mõelda, siis *live*-meeskoori kõlatäidlus ja resonants, mille poole Tubin andeka muusikuna püüdis, on ehk mõjutanud kokkuvõttes ka tema orkestri- ja klaverikäsitlust. Meenutan siinkohal Ballaadi vasaaku käe partiid – tõepoolest, kas metsasarved või m e e s k o o r. Ka Kontsertiinos on selliseid suuremustrilisi kividest kõlavaipu faktuuri põrandapinnal.

Sel festivalil ei ole Tubina kooriloomingule üldse tähelepanu pööratud, ometi, seotud eesti keelega, on see omamoodi Tubina manifest eestlusele, mida annaks ju hästi selle festivali ideoloogiasse sulatada. RÄMile ja teistele headele kooridele oleks aga rahvusvahelisel festivalil esinemine alati teretulnud, seda enam, et see tooks ka publikut saali – eestlane on ja jääb koorimuusika austajaks.

6. juunil kõlas Estonia kontserdisaalis Helen Tobias-Duesbergi (s 1919) 85. sünnipäeva puhul tema Reekviem. Reekviemist jäid meelde vaheldusrikkus, spontaansus ning mitmed ootamatult värselt mõjuvad kolmeosalises taktimõõdus tekstilahendused, näiteks “Sanctus” ja “Hosianna”. Esituses oli mitmeid meelde jäävaid momente, nagu “Salva Me” paluvad-väänlevad motiivid koorilt ning Antra Bigača lauldud atonaalne, kuid kaunilt kantileenne “Lacrimosa”.

8. juunil mängisid Estonia kontserdisaalis Marko Martin ja Tobiasi-nimeline keelpillikvartett. Martini klaver kõlab aulsalt, tahtejõuliselt ja romantiliselt. Sigrid Kuulmann-Martini ja Aare Tammesalu hea koostöö ning Marko Martini reljeefsel välja töötatud klaveripartiid lasksid Elleri poeetilisel “Lüürilisel palal” E-duur

IMPRESSIOONID

Suure muusiku omadustega Cecilia Zilliacus.

FOTOD EESTI KONTSERDI ARHIIVIST

Gwyneth
Chen – *Women
do it with their
heart.*

kõlada parimas võtmes.

Oja "Aeliita süit" üllatas kummaliselt süngete kõladega. Öhtu naelaks kujunes Oja Klaverikvintett (1935). Moduleeriv, ärev, ebapüsiv, vaimude riiki meenu-
tav kõlamaailm, kus pole kindlat pinda ega kohta rahulolul, vaid lõputu otsing, äng. Rikas keelpillikude, mida kvartett esitas hästi sulanduvat. Kujuteldav teine osa põikab vaimude riigist helgemasse haldjamaailma, ent naaseb peagi kurjade jõudude meelevald. Kurjas skertsolikus lõpuosas kuuleb mefistolikku irvitust, enne kui saabub kulminatsiooni keskmise osa teema. Oja Kvinteti teeb vormiliselt tugevaks tema harmooniline ülesehitus. Nimelt põhineb kogu teos kindlal helireal, millest ehitatakse kõik akordid ja meloodilised liinid, see on ot-

sekui kunsthelistik, sidudes tugevaks ter-
vikuks kogu mäsleva virvarri ja tungleva
moduleerimise.

Kvinteti koostöö ning muusikaline lahendus oli ka ansambliiselt ja balantsilt noorte professionaalide vääriline. Üks meeleolukamaid kontserte festivalil, just tänu Ojale, mida loodaks kindlasti kuulda veel palju kordi ja rahvarohkemal(!) kontserdil.

Gwyneth Cheni kontsert 10. juunil – *Women do it with their heart.* Festivali suurima haardega tunnustatud muusik, pianist, kelle hommikumaise tõhususe taga peitub tõeline interpretatsioonikunst koos tehnilise täiusega, ahhetama paneva osavusega. Janačeki morbiidsed meeleolud lõppenud, algasid virmaliste värvimängud Tubina 1950. aasta sonaadis,

esitatud tähtselt korrektsusega ning meisterlikult planeeritud dünaamiliste gradatsioonidega.

Skrjabini Fantaasia h-moll tõi esile Cheni oskusliku romantilise faktuuri käsitluse. Edasi Stravinski "Petruška", mis on ilmselt pianisti esituses karastunud õige mitmel konkursil... ent tulemus on kuulamist väärt, tõeline värvide tulevärk. Algselt Taiwanilt pärit USAs elava pianisti ülihea kool on silmaga nähtav ja kõrvaga kuuldav – Juilliard School Martin Canini ja Byron Janise juhendamisel. Lisapala, Chopini Nokturn Des-duur, mõjus lausa sensuaalselt, võlus hingepõhjani.

Ja suur tänu Viking Busile, tänu kellele polnudki saalis vaid mõned kuulajad.

Kaduv ja pinnale tõusev maailm

IA REMMEL, JÜRI REINVERE

Ia Remmel: Tubina muusika on oluline osa meie rahvusklassikast, aga tundub, et praegu kuidagi orbiidist väljas?

Jüri Reinvere: Selle festivali kaudu ilmub pinnale komplitseeritud tundeid, mingid asjad ristuvad. Meil on oma minevikuga probleeme, kas ärapöördumise või siis heroiseerimise kujul, tegelikult tulenevad mõlemad ühest ja samast algprobleemist. Inimestes avaldub enesekaitse või siis jälle grandiositeet, võib-olla segatakse ära Tubin, omalt poolt vanavanemate kõõgis samal ajal kogetu või midagi muud. Kui kuulata Tubinat kõrvuti mõne teise oma ajastu heliloojaga, siis pole pilt temast sugugi nii halb.

I. R.: Festivali avakontserdil sain kuulda üht oma eesti muusikaklassika lemmikut, Tobiase ballaadi "Sest Ilmanestsist ilusast". Selles teoses on nauditavaid selgeid seoseid tolle ajastu stiilidega, juugendiga, sümbolismiga kirjanduses.

J. R.: Norrlandi Ooperi sümfooniaorkestri ja Kristjan Järvi kontserdil oli kõige esiletõusvam Tubina Kümnes sümfoonia, mida koos Esimesega kõige vähem tunnen. Kümnes sümfoonia tundub esindavat Tubina kõiki tugevaid külgi, tema püüet kristalliseeruva vormi poole, täppisorkestratsiooni või küllaltki healoomulist olemist. Teisalt muutuvad heliloojad vanemas eas ühtviisi rohkamaks, hoolimatumaks kui ka täiuslikumaks, nii ka Tubin, ühelt poolt tema suunitlused ähmastuvad ja killustuvad, samal ajal on ta palju varjamatum, riskialtim ja otsekohesem. Esmapilgul peegelsileda maailma tagant paljastub läbitunnetamisel tegelikult äärmine katastroof. Suurepärase.

Keelpillikvartett on vana kooslus, ajaloos oma koha ammu leidnud, aga samas kipub ta heliliselt muutuma painavaks, tooreks või ülepingutatuks. 3. juunil esinenud Peterburi Filharmoonia keelpillikvartett oli lepitav kogemus: sametise kõlaga lahtiste muusikute ansambel, vaba ja piiramatu musitseerimine nagu jõevool

mööda luhamaad. Justkui ei oleks kunagi vaja mingit pingutust.

Kõlas ka Tubina Klaverikvartett 1930. aastast, üks tema Eestis kirjutatud noor-põlveteos. Tubinast sai tegelikult tugev helilooja alles palju hiljem, Rootsis, siis kui ta oma elu raskustesse sattus. Eesti ajal oli ta selline suhteliselt korralik helilooja, vastas väga hästi Eesti nomenklatuurile ja ei paistnud veel silma millegi erilisega peale selle, et oli natuke andekam kui teised. Selles Tubina kvartetis on aga juba sees kõik see, mida ta hiljem teeb, ja väga selgelt, umbes nii, nagu paarikümneleheküljelisest Beethoveni "Hammerklavier"-sonaadist on pärit kogu Brahms.

Tantsukontsert koosnes valdavalt sellisest *Gebrauchsmusik*-osast, mis on eesti muusikas ka olemas olnud, ehkki esitati peamiselt vastavat Ameerikast. Tubina "Süidis eesti tantsuviisidest" kumas läbi see aeg ja see mõtlemine, mil imetleti eesti muinaslahinguid, tunti huvi Ümera jõgede ja esisade vastu, eestlastel oli tollal seda pilti väga tarvis. Sama arhailine lugu on Tubina Teise sümfooniaga ja Tubin on sellele ka verbaalset alust andnud, aga ei või asju selliste nägemuste põhjal üle tõlgendada.

I. R.: Tubina Teisest sümfooniast võiks ju kirjutada terve romaani, kõik situatsioonid muusika põhjal rekonstrueerida.

J. R.: Tallinna Kammerorkestri kontserdil puudutas mind veel ülessoojenemata saalile esitatud Tubina Eleegia. Heliloojad on meistrid kõrvale põiklema

Meil on oma minevikuga probleeme, kas ärapöördumise või siis heroiseerimise kujul ja tegelikult tulenevad mõlemad ühest ja samast algprobleemist.

iseenda lõplikust paljastamisest, aga aegajalt õnnestub neil kirjutada midagi sellist, kus nad astuvad ette sellistena, nagu on. Ja seda niisuguses mõõduvas pärastlõunases palas nagu uniselt haihtuv viiv.

I. R.: Ootasin huviga Oja "Vaikivate meeleolude" orkestreeritud varianti, aga see klaveritsükkel oli kuidagi nii otseselt keelpillidele laiali jagatud, et lugu ei võitnud orkestrikõlas eriti midagi.

Helen Tobias-Duesbergi Reekviem – tugevalt omas ajas kinni ja kinni ka mingis juurteta olekus, ta rippus nagu maa ja taeva vahel.

J. R.: See on väga praktilise meelega usuelu tarbeks kirjutatud teos. Püüab võimsuse poole, aga on samas lihtne; pürib peenekoelisuse poole aga ei ole seda ometi; pürib suure vormi poole, aga on siiski killustatud omaette nurkadeks, ristideks ja kolmikuteks. Kõige selle kohal isa vaim. Aga inimeseks olemise seisukohalt kuidagi oluline.

I. R.: 8. juuni kammerkontserti ma ootasin Eduard Oja pärast, sest seal tulid ettekandele nii tema "Aeliita süit" kui Klaverikvintett. Need on Oja n-õ "hea perioodi", 30. aastate teosed. Neid pole temal, tegelikult eesti muusika ühel suuremal, geniaalsuse ja hullumise piiril pendeldanud andel, just kuigi palju.

J. R.: Neid n-õ ojalikke võtteid on seal hästi rohkesti kasutatud. Nad kanduvad katkematu lõngana algusest lõpuni.

I. R.: Kui püüda mõista, milles see erilisus seisneb – harmoonias ta ei tee ju midagi ennenägematut, seda kõike on juba tehtud.

J. R.: Eesti muusikas ei tee siiski keegi selliseid julgeid modulatsioone nagu Oja, sellist B-duuri ja E-duuri vastandamist. Tegelikult teeb küll, Valgre teeb; tema harmoonia on ka üldse selline "Richard Strauss". Tubin ja Eller ei sõandanud turvalistest G-duuri ja D-duuri väljadest palju kaugemale jalutada, ja kui moduleerisidki, siis ikka ainult üks aste korraga. Selle tollaegse G-duur-massi va-

hel paistab Oja kriiskavalt kaugele oma kvintakordide ja hüpetega F-duurist gismolli.

I. R.: Harmoonia-eksperimentid ühest küljest ja teisalt tema muusika emotsionaalne mõju. Siin on tuntav mingi meeletu võbelus, tulekahi tuha all, kui ka alati kõik perfektselt tehtud pole. Geniaalsed momendid vahelduvad "tühi-jooksuga".

J. R.: Mitte "Aeliita süidis" või Klaverikvintetis.

I. R.: Kui tal õnnestub neid tühi-jookse vältida, siis on tulemus erakordselt intensiivne. Sellist palangut eesti kunstis palju pole.

J. R.: Sellele ei ole vastet tegelikult ka eesti kirjanduses. Juhan Liiv või Jaan Oks see ei ole, Tammsaare ka mitte, tema on rohkem selline protokolliv.

I. R.: See võiks olla Tuglas, kui ta oma palanguid ise ei blokeeriks.

J. R.: Kummaline on, kuidas Tuglase purukuivad päevikud venelaste Tartu-rünakute ajal põlema lahvatavad – et lõppeda nagu noaga lõigatult.

I. R.: Mis jäi lõpuks Tubina festivalist pinnale?

J. R.: Mina tõstaksin esile Peterburi keelpillikvartetti, 9. juuni raekoja kontserdi ja lõppkontserdi. Kõik kammerkontserdid Estonia kontserdisaalis mõjusid sinna, nagu toimuksid nad veidi vales kohas. Raekojas hakkas muusika järsku oma positiivseid külgi hoopis teistmoodi avama, puudusid need n-ö arhitektuurilised sisekonfliktid, mis pidevalt tekkisid suurde saali asetatud kammermuusikas.

Raekoja kontsert ei olnud ju ideaalne, näiteks see harvadest helidest koosnev maiuspala, Mart Saare "Haiguse aegu" esitati liigagi detailideta. Kui Saare "Must lind" juba päris liimuvalt mähib sulle seda kafkalikku pilti ümber, siis selle haiguse-laulu täpne, varahommikune, vaevalt haletav maailm, peaaegu mittemillestki koosnev detailide, varjundite, palgete rikkus vajab ka tohutult peent nüansside järgimist, peaaegu et nende lõhestamist kaheksateistkümneks.

Mulle meeldis sellel kontserdil väga Ralf Taal. Ta respektieris lauljat igas minimaalsemaski asjas, ei suurstlenud laulja ega saaliga ega lämmitanud lauljaid oma ambitsioonidega. Kui aus olla, siis seda näeb üpris harva. Ta oli nii osavõtlik lauljas toimuva suhtes, temas oli rüütellikust

ja mitte omaenese egoga trippimist.

Kuigi kõik kolm esinejat, Pille Lill, Mati Palm ja Ralf Taal, kuuluvad eri generatsioonidele, oli keemia, mis nende vahel musitseerides sündis, vahetu, kirgas, selge ja puhas, vaba võltsidest pingutustest ja blokeeringutest.

I. R.: Tõeliselt vaba blokeeringutest oli ka lõppkontserdi viiulisolist Cecilia Zilliacus.

J. R.: Tubina Teine viiulikontsert on sisuliselt raske teos, peegeldades autori seesmist šokeerumist ja lakkamatult oma koha otsimist. Tubin ei otsi seda kohta siin nii maskuliinselt ja peaaegu et agressiivselt nagu mujal oma loomingus; viiulikontserdil on mingi tugev feminiinne alge, mida esitus muidugi suurendas, ehkki Zilliacus ei varjanud maskuliinsustki.

I. R.: Mulle avaldas muljet viiuldaja tõsidus, tagasihoidlikkus ja kui hästi ta oli seda teost tundma õppinud ning kui põhjalikult ette valmistanud.

J. R.: Ja eelkõige tema väga kõrge intellektuaalne tase.

I. R.: Tal on tehnika korras, kuid ta ei piirdu selle peal mängimisega, vaid käsitleb iga teost eraldi, olgu see tuntud või tundmatu. Üks viimase aja suurimaid elamusid.

Lõppkontserdil pidi ettekandele tulema ka Oja "Müsteeriumid", millega siiski päris valmis ei jõutud ja nii esitati selle asemel "Mere laul".

J. R.: "Mere laul" esindab jällegi kõiki Oja omadusi, aga juba haigestunumal kujul. Ta justkui tugineb järjest rohkem konventsioonidele ja loobub iseendast muusikas. Sellest hoolimata on kogu aeg tunda varjatud annet.

I. R.: Loo orkestratsioon oli suurepärase.

J. R.: Jah, kuid varjatud taandarenguga, – see mis enne oli tugevus, muutub siin nõrkuseks.

I. R.: Ja kuskil tolmub Oja teoseid veelgi, kas või tema müütiline ooper "Lunastatud vanne", keegi ei tea ega kuule, kuidas see kõlab.

J. R.: Kui neid sealt leitakse ja välja tuuaksegi, siis nad kõlavad heal juhul siiski korra-kaks. Kuid palju olulisem kui esitamine oleks, et nad muutuksid meie mineviku vabaks ja normaalseks osaks, samasuguseks nagu heinategu või kalu kuivatavad vanavanemad. See ja mitte selle eitamine tuleks meie seesmisele

Aeg ajas

EINO TUBIN

See periood eelmise sajandi muusikas, mis kõlab festivalil "Tubin ja tema aeg", on väga huvitav aeg, modernismi läbimurre. On oluline, et vahel sellele kontsentreerutaks ega segataks seda Viini klassika või romantismiga.

Festivalil on tegelikult väga mitu ideed ja üks nendest on tutvustada eesti muusikat välismaistele interpreetidele.

Välismaised interpreetid suhtuvad sellesse muusikasse hoopis teistmoodi ja toovad sellest välja teisi väärtusi. Kindlasti ei oska ma otsustada, kas välismaalased mängivad eesti muusikat eestlastest paremini või halvemini. Aga isa vaatas kaunis vabalt oma muusika peale; ta ütles, et seda võib mitut moodi ette kanda, kui inimene teeb seda hästi ja hingegea. Ta imetles väga näiteks pianist Glenn Gouldi, kes tegi kõike teistmoodi.

Isa oli kosmopoliit, see tähendab ühest küljest vaba inimest, aga see on ka kultuurivabadus. Muusika on universaalne, jaapani publik saab sellest samamoodi aru kui eesti publik. Ma nägin, missuguse huvi ja veendumusega võeti isa sümfooniat vastu näiteks Hiroshimas.

Millist muusikat tänapäeva Eestis hinnatakse, ma ei tea. Rootsis oli näiteks 50. ja 60. aastatel üks radikaalne koolkond: Blomdahl ja Lidholm, kes täielikult domineerisid rootsi muusikaelus. See lükkas välja klassikapärase muusika: Rosenbergi, Pergamenti ja ka minu isa. Kontserdilavale ei mahtunud nii palju muusikat, publiku nõudel mängiti Bachi ja Beethovenit, mõned moodsad teosed ka vahele. Teistele heliloojatele ruumi ei jäänud. Sellepärast said arvustajad lausa šoki, kui hiljem hakati neid töid laiemalt ette kandma, kui Järvi need plaatidele salvestas, siis alles avastati, milline muusika see on.

NYYD Ensemble – väärt muusika väärt esitajad.

FOTO TOOMAS VOLKMANN

Eurooplaste enesetõestused

Baltimaade muusikud festivalil “Europamusicale”

TRIIN VALLASTE

Mai algul korraldati Leipzigi rongijaamas, suurimas omataoliste seas kogu Euroopas, kümme uut Euroopa Liidu liikmesriiki tutvustav üritus “Ticket nach Europa” (“Pilet Euroopasse”). Igast riigist olid kohal muusikud (Eestist segakoor Noorus, di-

rigent Raul Talmar) ja kunstnikud-käsitöölised oma loominguga, üles olid seatud suured tulbad riike tutvustava info-ga. Miskipärast jäi toimuvat kõrvalt jälgides veidi häiriv tunne, justkui oleks uutele riikidele – mis siis, et juba pärast kaugegatsetud liiduga ametlikult liitumist – an-

tud võimalus tõestada oma sobivust suuremate ja vägevamate kõrvale. Sügavalt pani järele mõtlema Eesti tulbal antud rahvaarvu puhul sisse lipsanud kirjaviga (loodetavasti!): selle järgi elab Eestis hetkel 5,4 miljonit inimest! Pidevast enesetõestamisest võib vahel küll väsida, siis-

ki tasuks suuremate ja tugevamate seas levima kippuvate stereotüüpsete arvamuste vastu midagi ette võtta. Eriti kui arvestada, et enamasti tekivad need puuduliku või vale rõhuasetusega info tõttu.

Küllaltki hea võimaluse oma riigi tutvustamiseks annab "maailmakeeleks" nimetatud muusika. Selle universaalse suhtlemisvahendi olulisust Uus-Euroopa kujundamisel rõhutavad ka Saksamaa festivali "Europamusicale" korraldajad ja kunstiline juht muusikateadlane Siegfried Mauser. 1993. aastal asutatud festival toimus tänava mus kolmandat korda. Neljas linnas, Berliinis, Leipzgis, Münchenis ja Wiesbadenis, kõlas kogu kuu jooksul uute Euroopa Liidu liikmesriikide muusika nende riigi muusikute esituses.

Loomulikult valis iga riik vastutusrikkast saadiku ülesannet täitma oma parimad interpreedid oma maa parima muusikaga. Näiteks Küprose muusikat tutvustas ka Tallinna publikule tuttav maailmanimega pianist Cyprien Katsaris. Tšehhi päritolu helilooja, ka "katoliku Bachiks" nimetatud Jan Dismas Zelenka (1679–1745) ooperi Saksamaa esiettekandeks koondati kokku kogu tšehhi muusikaeliit. Leedut esindas St Christopheri Kammerorkester ja dirigent Donatas Katkus. Läti oli välja pannud kollektiivi Riga Chamber Players Normunds Sne juhtimisel ja Eestist sõitis Saksamaale NYVD Ensemble Olari Eltsi dirigeerimisel.

Festivali kontsertide puhul oleks nagu tegemist olnud "vaid" muusikaga – publik koguneb, saalis kustuvad tuled, laulvõetavad muusikud loodetavasti taas kord helikunsti kõikehõlmavat mõju. "Europamusicale" õhtutel esindasid muusikud aga eelkõige oma riiki, mängus oli terve riigi maine. Nii mõnegi kontserdi kuulaja pilt teatud maa kultuurist võis suuresti olla seotud poliitikast tingitud ettekujutusega. Näiteks kostis kord üks üsna "keskmine" sakslane, kes suhteliselt tihti muusikaüritustest osa võtab, sõna "Eesti" peale pikemalt arutlemata: "See ju nii kaugel. Aga teil pidavat tubli majandus olema. Ja mis nende venelastega

seal ikkagi toimub?"

Seega lasus laienenud Euroopa värsketest kodanikest muusikutele koguni kaheldav koorem – panna kuulajad enast muusikas unustama, mis on ju kahtlemata iga interpreedi suurim soov, samas aga hoida neid ka pidevalt ärkvel taju maks, et tegemist on põneva ning lähemat tutvust vääriava maa kultuuriga. Oli ju kogu festivali motoks "Kennenlernen – Achtenlernen" ("Get acquainted – Learn respect"). See seadis muusikutele ka täiesti muusikavälise enesetõestamise vajaduse, mis kindlasti lisas teatavaid kõrvalpingeid. Baltimaade instrumentalistid ei lasknud end sellest siiski oluliselt häirida. Aga tõsi on see, et stereotüüpide kõigutamiseks on ikka veel vaja näidata, et väikese pindalaga riikide muusikal ei ole väiksusega miskit pistmist.

Kolme Balti riigi kontsertidel tuli ettekandele hulk tähelepanuväärseid teoseid. Kui Vilniuses tegutsev St Christopheri Kammerorkester keskendus leedu vanema põlvkonna, enamasti 1930. aastatel sündinud heliloojate loomingule (Osvaldas Balakauskas, Bronius Kutavičius, Feliksas Bajoras, veelgi varasemast põlvkonnast Mikalojus Čiurlionis), siis Läti ja Eesti kavvas olid ennekõike võimalikult uued helitööd. Läti kollektiivi Leipzigi kontserdilt jäi erilisel "kummitama" Arturs Maskatsi (1957) neoklassitsistlik *Concerto grosso* viiulile, tšellole, keelpillidele ja löökpillidele, solistideks Kremerata Baltica kont-

Stereotüüpide kõigutamiseks on ikka veel vaja näidata, et väikese pindalaga riikide muusikal ei ole väiksusega miskit pistmist.

sertmeister Sandis Steinbergs ja praegu Soomes tegutsev tšellist Reinis Birznieks. Omaette sündmuseks kujunes ka Pēteris Vasksi Sümfoonia keelpillidele ettekanne. Riga Chamber Players vedas imepeenikest süžeeleini sellise delikaatse intensiivsusega, mida ei ole võimalik igal kontserdil kogeda. Võib-olla kannustas muusikuid teadmine, et helilooja istus saalis.

Tavapärasest intensiivsem oli ka NYVD Ensemble'i Gewandhausi Mendelssohni saalis toimunud kontsert. Kummaline, et esimeste taktide ajal kippus pilk aeg-ajalt kuulajate nägudel salamisõu ringi rändama, justkui kartlikus ootusärevuses, et kuidas eesti muusika siin vastu võetakse. Eks see oli kõigile saalis istunud eestlastele teatava tähtsusega. Siis pilk aga rahunes ja ununes muusikavälise. Kogu publik hingas muusikutega kaasa.

NYVD oli kava koostanud põhimõttel lühemad teosed, suurem stiililine mitmekesisus. Õhtut raamis Erkki-Sven Tüüri looming, helilooja värske teos "Oxymoron – Musik für Tirol" võttis omamoodi kokku Tüüri läbi aegade erinevad kompositsioonilised omapärad – progerocki mõjudest "tüüriliku" minimalistliku sonorismini. Arvo Pärdi, Helena Tulve, Toivo Tulevi ja Tõnu Kõrvitsa loomingut kõrval tuli ettekandele ka soome noore helilooja Sampo Haapamäki teos "Signature". Kogu kontserti võikski allkirjastada Haapamäki sõnadega: "Ma ei kahelnud hetkegi, kas nii kompleksset muusikat kirjutada või mitte, sest ma tean, et NYVD Ensemble on väga hea orkester koos suurepärase dirigendiga."

Festival "Europamusicale" oli samm edasi uue Euroopa põnevalt eriilmelise muusikamaastiku tutvustamisel sakslastele. Rongijaama ürituse viimaseks päevaks oli keegi tavalise sinise pastakaga Eesti rahvaarvu õigeks parandanud. Kas võis tegu olla Gewandhausi kontserdi külalastajaga, keda eesti muusika niivõrd inspireeris, et ta koju jõudes sellest väikesest maast rohkem teavet välja otsis? Sel juhul oleks festival rohkem kui korda läinud.

Katus on kõrgel...

Aardeid maailma katuselt. Tiibeti rituaalne muusika.

Drikung Kagyu koolkonna nunnade laul ja tants eksootiliste pillide saatel Vanemuise kontserdimajas 6. mail.

LAURI SOMMER

See Hiina ylemvõimu alla painutatud maa, kus veel saja aasta eest valitses religioosne elukorraldus, on mõnele eestlastele väga kallis. Tiibeti kloostrite halvenev olukord on vaimse tervendamise kõrval teine põhjus, miks nende asukad elavad eksil ja maailma pidi rändavad. Neist tuntumad on vist poole sajandi eest dalai-laamaga koos Tiibetist lahkunud Gelugspa koolkonna Gyuto mungad, kelle massiivne, kolmeoktavilise ulatusega palvehäääl seisab eurooplase jaoks kõrvuti vägeva manamisega. Meile esinesid nunnad Himaalaja jalamil asuvast Samten Lingi kloostrist. Kuigi nunnad on meestekeskse lamaismis ajalooliselt olnud kusagil ääre peal, ei tähenda see, et kuuldu oleks kehvake. Vastupidi, keset siinset erootilise sisuga visuaalide vohamist mõjus nende askeetlik kargus seda enam. Ma ei salga, et ootasin seda kontserti ammu. Milarepa ja Alexandra David-Neeli pärand on mind vapustanud. Ja 1999. aasta novembris kuulnud Drikung Kargyudpa munkade esinemine on siiani mu sygavaim kontserdielamus yldse. Loomulikult ei kao kultuurilised ja meelsuslikud erinevused kuhugi. Kuid tiibetlased ytlevad, et usk on heli/kõla. Ja heli kandub yle keele- ja meelebarjääri. Tookord rõhutasid nad, et kontsert toimub olulisel määral ka kuulajate meeltes ning laama ytes: “Olge teadvel ja kui teil veab, on teil kontserdi kestel mõned sekundid, mil teie sisediaaloo peatub.”

Seega põhjustab heli sisemist vaikust, puhastab karmat ja rituaalid on suunatud kõigi mõistuslike olendite huvanguks. See avar lähtealus on varakapitalistliku ja sekulaarse taustaga inimestele mõistagi võõras. Kui nelja aasta eest tekkis Tartus mingi osaduslik olemine, siis seekord tundus, et suurem osa publikut ei suutnud asja isikliku võimalusena mõtestada. See jäi neile eksootiliseks kultuurisünnimuseks. Vaimuvägede spontaanset yhendamist ei tekkinud. Parimal juhul oli tunda elavat uudishimu, mis pikaldaste rituaalide sujudes aga pisitasa tydimumuseks muutus. Enamik meist ei oska siiski toimida ego-yleses sakraalses ruu-

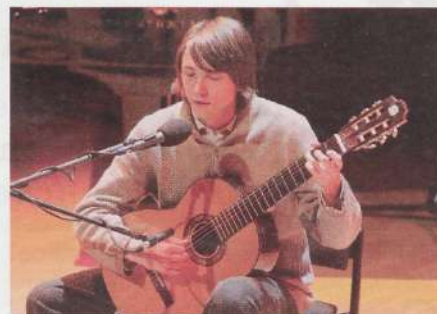
Samten Lingi kloostris nunn Tseringma kaitsejumalanna tantsukostüümi ja -maskiga.

FOTO PEETER VÄHI

mis, mille loomisele need palved ja tantsud olid suunatud. See on pooleldi paratamatu – tuleme ju massimeedia mõjuväljast, mis elatab end pseudovajaduste rahuldamisest, välisest särast jms, yhesõnaga meie ego paisutamise arvelt. Ja me pole harjunud, et miski pyyab avalikult toita meie täiuslikkust, mille edendamist peame eraasjaks või yldse võimatuks. Meie teadvuses pole enam yhiste ususyndmuste häälestumiskoodi. Ja tundub, et selle äärelegi jõudnult tahaks igayks krahmata naabrist suurema tyki õndsust. Ometi ulatub põhjamaa loodusest tõukuv meditatiivsus ajahämarusse. Laiemalt tarbijasõbralikku keskkonda on vahelduva eduga nautinud kõigest kahekolme põlvkonna eestlased. Ju siis on vastuvõtlikkus, oma meele tyhjendamise võime kiire kaduma.

Ses sisetundelises mõttes võib öelda, et kontsert jäi pisut takerduma. Kuid nunnad tegid mõistagi parima, sõltudes nii publikust kui ka omavahelisest sõnatust mõistmisest. Nimelt on laulvate munkade

aju alfalaineid uurides avastatud hämmastav synkroonsuse tase ning need lained ise sarnanevad vaikse mõtluse sagedustega. Telepaatia arendamiseks on Tiibetis omaste harjutustikud ja muusika transformeeriv vägi on sellest otseses sõltuvuses. Võib isegi väita, et suure osalejate hulgaga pikkade, tihti aalooiliste rytmimuutuste, pauside ja hyyatustega rituaalide täpsust ei saavutata mitte niivõrd muusikalise äraõppimise, kuivõrd puhtast meelest tuleneva telepaatilise yhtekuuluvuse kaudu. Ja siin oli isegi võrdlusmoment olemas. Nii mungad kui ka nunnad esitasid osa oma keha mõttelise ohverdamise rituaalist *chöd*-ist. Muusikaliselt olid urjamised peaaegu identsed, kuid nunnade synkroonsus polnud nii veatu, transs nii sygav kui munkadel. Kuid leida oli sellegipoolest palju. Hulk eredaid muljeid kandus saali religioossete tantsude kaudu. Esitatud fragmendid cham-mysteeriumidest on saanud esoteerseist riietustest tasapisi avatud usulisteks rahvapidudeks. Ja kehastunud mytoloogilised tegelased (veidralt kaela liigutav ja aeglubis hyppav ehitud pyhvel, viis ekstaatiliselt keerlevat Tseringma jumalannat) suutsid publikut veenda, et piir usurituaali ja lõbususe vahel on voolav. Instrumentaalsaad (burdoonilised puhkpillid ja terava kõlaga löökpillide valik) polnud nii myrisevalt puhastustulelik kui tookord munkadel. Mõtluse hetk saabus siis, kui pikad dungchen-pasunad pandi jätkepidi kokku nagu kiikrid. Minu jaoks kõige tugevama laenguga oli kunring – jumalikust märgikeelest saadetud laulupalve. Selle tantristliku päritoluga rituaali ajal võis lausa tajuda, kuidas vilkad kätepaarid jumalikkude energiaga graatsiliselt hyppitasid, voolisid ja tihendasid. Meenusid india mudrad ja põhjarahvaste kaarjad laululiigutused. Ka nende puhul on tähtis soorituse täpsus, seotus meeleseisundiga ja taotluse jäägitus ning teksti intoneerimise ylim selgus. Kokkuvõtlikult võib öelda, et pakuti seda, mida osa meist väga vajab. Rituaalne laimatus, vaimne avatus ja puhastavus olid kõik olemas. Iseasi, kui palju igayhes selle vastuvõtmiseks ruumi oli.

Elamusi pakkus noor laulik Erko Niit, kes lasi heliseda ilusatel saare õ-del ning tõi värsked ulmad ja looduse kuidagi väga ligi.

Eesti trubaduuriid jätkavad laulmist ööle, tuulele ja sõpradele. Pildil Heikki-Rein Veromann ja Anne Maasik.

FOTOD POSTIMEES/SCANPIX

selt piirnes noore Jaak Joalaga, lasi heliseda ilusatel saare õ-del ja tõi värsked ulmad ja looduse kuidagi väga ligi. Hea algus.

Ka "seltsimees publikust", Tõnis Kark, esitas ausa loo Mariann Loost. Ja ses suunas peakski festival edasi arenema – spontaansete etteastete ning hingeleidude, mitte kunsti-meistrite paraadi poole. Praegune yldmulje oli, et meie trubaduurlus asub nostalgilise, Enno tekstidele toetuva endasse vaatava põhjamaise ja bravuurse bluusipõhjaga peiarluse vahepeal. Ajaga suhestumist ja isiklikke sisevaateid on tõesti vähevoitu, kaanonilise luuleklassika peal liugu laskmine hakkab ennast juba ammendama. Rohkem isetegemist! Aga pidagem meeles, et näha oli ka ainult üks osa trubaduuriid armee. Peeter Tooma, Tõnu Tepandi, Henri Laks, Jaan Tätte, Pulga Jaan, Anne Tümpu, Heilo Aadla, Eva ja Maria, Jan Rahman, Eero Barndök, Erkki Hyva – keda kõike tahtnuks veel kuulata, ja eriti neid päris tundmatuid. Sest selle stiili sees on äratundmine ja osasaamine sama otsene kui rahvamuusikas – miski lauluväline ei loe.

Osalt on autorilaulu viljelemise uinuva seisundi põhjuseks mingi kommunikatsioonisulg, vahendajate puudumine, kes leiaksid ehedaid andeid, korraldaksid kontsertkohtumisi ja annaksid kaugemas perspektiivis välja näiteks Eesti uuemate trubaduuriid kogumikplaadi. Praegu pole neil väljaspool oma ringkonda eriti motiivi ja võimalustki kuulajateni jõuda. Nad kas jätkavad laulmist ööle, tuulele ja sõpradele või proovivad õnne mõne bändi eesotsas (see pole alati parim lahendus). Aga kui "Mailaul" mitmetele lavadele laieneb ja kommertsile kummardusi ei tee, on üksikyrijatatel uus lootus tekkimas.

Sydamlikkust tagasi võitmas

"Mailaul". Autorilaulu kontsert Vanemuise kontserdimajas 27. mail

LAURI SOMMER

Autorilaul on tänase folgimaailma põhi, seal peegeldub inimese mõteline ja muusikaline eripära väga selgesti ja läbinähtavalt. Selle žanri kuldaeg Eestis oli 60ndate lõpul ja 70ndatel, mil kõrgluule viisistamine sammus kenasti kõrvuti rahvusliku yhtsustunde hoidmise ja vaba eneseväljendusega. Yheksakymmendatel, kui lääne popkultuur võimsalt peale uhas, läks see privaatne liikumine pooleldi pöranda alla, miilates edasi ärklitubades, suvistes parkides ja taluõuedel või saades akustiliste bändide poolt veidike lahjendatud kuuju. Eesti trubaduurlus jäi millalgi pooleli ja uut laiemat järelkasvu pole esialgu näha. Nad on kas tehnoloogiliseks muundunud või päris peidus. Igatahes loodan väga, et "Mailaul" jääb kestma ning hõlmab edaspidi ka intiimsemaid esinemispaiku. Kahte ossa jaotatud kontsert oli suuresti meelde-tuletus, tagasivaade käidud teele.

Autorilaul on väga lai mõiste, mis võib hõlmata vaikkeid pihitumusi, romansse, blatnoilikku krimifolki, lori, pila, protesti ja mida kõike veel. Sestap oli kontsert kohati vägagi hypplik. Tuntumad suurused esinesid enamasti lyhidalt ja hittidega, mis võisid kosta ehedamalt (Tõnis Mägi, Anne Maasik

– Heikki-Rein Veromann, Jaak Tuksam – Riho Sibul), enam-vähem teada headuses (Johansonid, Tarmo Urb) või pisut kuhtunult (Inboili ning Jaan Söödi põhjendamatult pikk live). Kauga varjus olnud Võromaa miis Kait Tamra oli lyrriliselt sugestiivne. Räpina vagabund Aapo Ilves esitas kelmi, bravuurse ja pisut kaootilise kava.

Meeldivaks lisaks olid Eesti venelased. Nende trubaduurlusel on sygav ja läbitunnetatud tagapõhi; Narvas toimub juba mõnda aastat autorilaulu festival, millest eestlased võiksid õppida. Lena Sabinina liukuv vokaal ja energiline nukrus olid veenvad. Muidu suurema bändina esinev, seekord unplugged-formaati kasutatav Ruslan & Dana olid yldpildist mõnusalt eraldi. Helge, estraadilik pop mõjus laval kõitvalt, aga lindistust yle kuulates tundus juba yheplaanilisem. Öed Taulid suutsid oma flamenko-kire ja mulgi murdega eurokonteksti maha raputada, aga nagu enamiku esinejate puhul, jäi napiks aega nende oma ilma sisse elada. Uus-Eesti laulikute parimaks elamuseks olid Tiit Pauluse õpilased Erko Niit ja Laas Pärtel Saaremaalt. Nende ohtralt kaunistatud meloodiates oli seda siirast, kerge popiputeega joont, mis vokaal-

Rahvalauluvõistlus Pärnu Rahvusvahelisel Koorifestivalil

KRISTA SILDOJA

29. mail toimus V Pärnu Rahvusvahelise Koorifestivali raames võistlus, millest võtsid osa koorid Lätist, Leedust, Valgevenest, Slovakiast, Tšehhist ja Eestist. Võistluse ühendustelg oli rahvalaul. Sisuliselt oli siiski tegemist pigem rahvalaulutöötluste kui rahvalaulu konkursiga. Festivali kunstilise juhi Ave Sopi palvel olin palutud võistluse žüriisse, kuhu kuulusid veel žürii tööd juhtinud dirigent Ants Soots, helilooja Veljo Tormis ning väliskülalistena dirigendid Lone Larsen Rootsist ja Aira Birzina Lätist.

Kui arvestada rahvalaulule iseloomuliku esteetikat, siis kõige lähemale sellele jõudis minu kui rahvamuusikaõpetaja arvates Järvamaa tütarlastekoor "Sirjelind" Tiina Kivimäe juhatusel. Tütarlapsed tabasid tänu dirigendile, kes oli ühtlasi ka seadete autor, oma esituses ära rahvaehtsuse, mis on rahvamuusikale üldiselt omane ning mida ei pea tingimata välistama koori kui sellise esituses (eriti kui tegu on rahvalauluvõistlusega!). Nende kava oli üles ehitatud külaneiu Tiiu eluteed jälgides: Tiiu sünnimomendil, Tiiu sõnakuuleliku lapsena, Tiiu vallatu kurameerijana ning Tiiu vanaduses vokki ketramas. Tiiu toimetamised olid sisuteadlikult vormitud rahvapärase liikumisega, mille elemendid on tuttavad pärimustantsudest. Põnevaima üllatusena oli tänavune euroaul "Tii" saanud koori esituses kirjakeelset sõnad ja jõudnud poplaulust peaaegu rahvalaulu staatusesse, mille iseloomustavateks elementideks on variatiivsus ja isiklik suhe esitatavaga. Koori vaimukust premeeris žürii ergutuspreemiaga.

Kõrge professionaalse muusikalise tase ja tõsise suhtumisega jäid meelde mitmed koorid. Neist peapremia võitnud lastekoor "Spigo" Lätist paistis silma eriliselt ühtse kõla ja musikaalsusega. Võidule aitasid kaasa ka rahvamuusika sisukusel baseeruvad kooriteosed. Koori dirigendi Līga Celma rahvaluule tekstidele loodud laulud

Veljo Tormis annab allkirja žürii kirjalikule otsusele.

FOTO KRISTA SILDOJA

kujunesid minu jaoks võistluse tipphetkedeks. Need kaheksa minutit kandsid endas n-ö akadeemilisele rahvamuusikale omast sõnumit, mis väljendus üheaegselt kõlavas monotoonsuses ja värvikas helikeeles. Koori lavaline liikumine oli väga loomulik, väljendades traditsiooniliste mänguvõtete (näiteks rattas liikumine) selgelt esitatava temaatika omapära. Nagu "Sirjelinu" puhul, oli "Spigo" kavas lähtunud veel ühest olulisest printsibist, mis on iseloomulik traditsioonilisele rahvalaulmisele – nii esitaja (koor ja dirigent) kui ka autor (dirigent) on ühes isikus. Rahvalaulu soovitanegi kooridel ise seada ning kasutada eelkõige isiklikku nutikust, sest kes siis vanal ajal laulikutele valmis seadeid pakkus! Nõnda on võimalik suhtuda esitatavasse spontaanselt ja improvisatoorselt, mis aga ei pea kindlasti saama eesmärgiks omaette.

Teise preemia said Toomas Voll ja üleestiline neidudekoor "Leelo". Aastas keskmiselt kaheksa korda kogunev koor jättis sümpaatse ja noorusliku mulje. Mulgi kuues Toomas Volli juhutatud triibuseelikutes neidude vägi mängis rõõmsalt juhendajaga kaasa ning nende koosmäng moodustas ühtse ning veidi vallatu terviku. Siiski hoidsin hinge kinni ja lootsin, et nad "vinti üle ei keeraks" ja etteastet folklooriteatriks ei muudaks. Õnneks seda ei

juhtunud. Eesti rahvamuusikas on lisaks rõõmsameelsusele ja lustlikkusele hulgalt muid väärtusi ning palju vanemat repertuaari, mis ei ole paigutatav pelgalt mažoorse- ja minoorse maailma ning mida võiks edaspidi avastada ja ka töödelda.

Kolmanda preemia sai Slovakkia segakoor "Ad Una Corda" Marián Šipoši juhatusel. Nende puhul on tegemist kooriga, kelle põhirepertuaari moodustavad klassikalised ning nüüdisaegsed kirikumuusika teosed. Samasuguse tundega esitasid nad ka oma rahvalaulutöötlusi ning valitud palade iseloom haakus hästi koori esitusstiiliga. Esituse põhjal veendusin nende professionaalsetes tehnilistes oskustes, mis olid piisavad selleks, et lubada endale akadeemilist huumoritsemist. Ja nad said sellega hästi hakkama.

Festivali ja ka rahvalauluvõistluse positiivsemate momentidena nimetasid žürii liikmed Lone Larsen ja Aira Birzina paljude ja väga heade lastekooride osalemist, kooripeo rahvusvahelisust ning Pärnu kontserdimaja suurt saali. Väarikaim žüriiliige helilooja Veljo Tormis tõstis esile Pärnu segakoori "Endla" esinemist Tõiv Tiitsu juhendamisel ning tunnustas koori isikliku preemiaga Tormise laulude hea tõlgenduse eest. Aitäh korraldajatele ning kohtumiseni järgmisel koorifestivalil!

Pianissimo'st fortissimo'ni

IA REMMEL

Kammermuusika olevat helilooja loominguline laboratoorium. Ka Lepo Sumerale võis ta olla looja salakamber, ideede lihvimine. 13. mail, tema sünnipäevakontserdil nimega "Pianissimo" kõlasid tema kammerteosed kõrvuti teiste Sumeraga seoseid omavate loojatega.

Lepo Sumera loomemeetodit iseloomustades on mainitud tema väga individuaalset lähenemist erinevatele tehnikatele, rõhutatud dramaturgia loomise oskust. Tema teosed loovad soodsa pinnase omaenda *story-line*'i kujundamiseks. Sumera on ise öelnud: "Kas mul teost kirjutades oli lugu mõttes või mitte, kuulaja peaks saama luua iseenda loo, mis võib vabalt olla täiesti erinev minu omast." Rütmienergia, korduste loitsiv jõud ja asjade salapärase üksusteist välja kasvamine on need kujutelmad, mis sel kontserdil kuulnud teostega seostusid.

Kanada helilooja Nicolas Gilbert ja türgi päritolu Evrim Demirel on esimese Sumera-nimelise loomingukonkursi finalistid. Gilbert'i fantaasia on pulbitsevalt kiire ja pöörane. Kuuldud lugu: "À rebours – essai sur le brivèté de la vie" demonstreerib autori paradoksiarmastust, taotlusi luua escherlikke tagurpidimaailmu. Evrim Demireli "Saz Sema'i" mõjus dervişikeerutusena, kus uudset ja väljendusjulget mõtlemist toestab ladus tehnika tundmine.

Sumera konkursi sõpruskonna liige Santa Ratniece neoekspressionistlikus laadis teos "Ruby" oli kui helide helke pilduv juveel. Galina Grigorjeva "Poly-phonie" jäi meelde oma selgete kujunditega, lähenemine ainele tekitas mingi paralleeli Demireli "Saz Semaiga".

Sel kontserdil moodustasid muusika ja mängijad orgaanilise terviku, muusika ei "alistanud" mängijat ega mängijad muusikat, oldi muusikale aupaklikud ja võrdväärset partnerid. Temperamentne Toomas Vavilov on tõepoolest mängijana samavõrd "piirideta" kui teos, mida ta esitas; Ardo Västriku ja Mikk Murdvee on targad ja peened muusikud. Kogu kava taga seisnud Kadri-Ann Sumeral on väga head nüüdismuusika tunnetust, jõudu ja andumust, ilma milleta ei saa inimese hinge sügavamalt puudutatavat kunsti teha.

Troopikarütmid nakatasid nii kuulajaid kui ka esinejaid. FOTO RAIMOND KALJULAI

Troopikapalavikus süüdi Otsa kool!

LIISA HIRSCH

25. mail, kui öhtuses päikesevalguses oli vaikselt tunda külma ligi hiilimas, toimus Kanuti gildis kontsert "Tropical fever", mis otsustas ilmataadile kinda tagasi visata. Georg Otsa nimelise Muusikakooli pop-jazzmuusika osakond oli juba mõnda aega levinud troopilist palavikku: nakatunuid tuli kontserdile nii palju, et mõned olid sunnitud ka ukse taha jääma.

Esimeses pooles kõlasid kooli bigbändi esituses ja Siim Aimla juhendamisel põhiliselt jazzistandardid Aimla jt seades, piisut ka uudisloomingut, kaasa tegid Mare Väljataga vokaalansambel ja solistid.

Vokalistidest jätsid tugevama mulje lauliselt ere, poisiliku ja julge käitumisega Rebecca Kontus ja alt Marvi Vallaste, eriti lauluga "Alright, Okay, You Win".

Võib-olla mõne orkestratsiooni konarusega, see-eest aga jõuliste ideede ja tumedama jazziliku-rockiliku kõlamaailmaga muusika oli Naissoo konkursil eripreemia võitnud Sven Reiteli "But Black Horses was Wild". Autor ise mängib bändis kitarril.

Üldist atmosfääri aitas luua video, mis peegeldas läbi filtri laval toimuvat, andes sellele justkui 1970ndate *feeling*'u. Igatahes oli esimese poole lõpuks saalis temperatuur tõusnud juba troopilisele tasemele.

Kontserdi teises pooles kõlasid kooli salsaansamblite esituses ladinaameerika standardid. See oli omamoodi ka Tomas Jimeno Diaz'i esimese *workshop*'i avalik tulemuste näitamine. Diaz on pärit

Kuubalt, kuid kutsuti Soome, kus ta annab rahvamuusika- ja jazziosakondades tunde. Nüüd hakkab ta iga kuu õpetust jagama ka Otsa koolis oma *workshop*'idel. Koostöö tundub hästi laabuvat, sest Diaz kiitis noorte paindlikkust ja tegutsemiskiirust.

Kontserdi teise poole õhkkond sarnanes rohkem fiesta kui kontserdiga, kus peoperemehe ja kõnepidaja rollis oli muidugi Diaz. Üldiselt jäid lavale samad pillimehed, särtsu lisasid veel keelpillid, naisvokaalansambel ja suur hulk igasuguseid rütmipille.

Võib-olla oli tegijate endi nauding suurem kuulajate omast, sest tegemist polnud kontserdiga tavapärasest mõttes, pigem tekkis tahtmine ise aktiivselt kaasa lüüa. Julgemad salsatantsijad ei jätnudki juhust kasutamata ja õige pea oli lavaesisest saanud tantsuplats, mis jälle atmosfääri mõnusalt ümber kujundas. Kuigi Diaz väitis, et tööd on alles algusjärgus, kompenseeris selle teadmine, et seda päris ehedat muusikat, mida hetkel kuulsime, tegid paljutootavalt ju meie enda muusikud. Süda igatseb sinna soovjale maale veel pikka aega, kas see ka oma-seks saab, seda näitab aeg, kuid tundub, et sellest ettevõtmisest tuleb vägagi vajalik ja hea asi.

Otsa kooli popi- ja jazziosakonna viimase aja avalikud ettevõtmised pole igatahes kordagi jätnud n-ö õpilaskontserdi muljet, vaid on pakkunud omaette täisväärtusliku elamuse. Soovitan!

STUDIUM

“Padaemand” Rahvusoperis – kaardimäng, noored lauljad, tuntud meistrid

Õhtu naelaks võib pidada metso-
sopran Riina Airennest, kelle kehastatud
Krahvinnas on tipprolli sooritust.

Juba teist aastat on EMA magistrantide ja doktorantide õppekavas kriitikaseminar, mida viivad vastavalt oma valdkondadele läbi Urve Lippus, Toomas Siitan ja Kristel Pappel. Sel kevadel oli muusikateatri vallas praktiliseks harjutuseks Rahvusoperis esietendunud “Padaemanda” üle arutlemine ja sellest kirjutamine. Seminaris osalejate seas olid

Riina Erin, Maila Plooman, Pille Prans, Peeter Saan, Tiina Sooba, Ardo Västriik jt. Järgnevalt mõned kirjatööd ja arvamused.

Rahvusoper Estonia tähistas väärikalt oma kunstilise juhi, lavastaja Arne Miku 70. aasta juubelit, tuues tema lavastuses publiku ette ühe vene ooperiliteratuuri pärl, Pjotr Tšaikovski “Padaemanda” (1890).

Varsti on oodata teose esietendusi naabermaades Soomes ja Lätis, Tšaikovski ooperi populaarsusest Eestis annab aga tunnistust asjaolu, et alates 1926. aastast on seda Estonias lavastatud viiel korral. Olgugi et viimane, Aleksandr Vineri lavastus valmis aastal 1957, on sellel otsene side ka kõnealuse variandiga, sest mõlema kunstnik on Eldor Renter.

Tšaikovski ja Puškin või...?!

“Padaemanda” aluseks on Puškini samanimeline jutustus (1833), mille põhjal kirjutas libreto helilooja vend Modest Tšaikovski. Nagu Arne Mikk kavalehel tunnistab, on paljusid lavastajaid vaevanud tõsiasi, et vendade Tšaikovskite lugu ei järgi Puškini iroonilist faabulat, mistõttu on tehtud korduvalt katseid teost ümber kirjutada järgimaks kirjaniku algseid süžeeiliine.

Käesolev lavastus järgib visuaalses pildis Puškini ajastut ja ainult ballistseen kui improviseeritud stiilipidu on viidud Tšaikovski poolt kavandatud 18. sajandi lõppu.

Kaks stseeni (avakoor ning ballipildi üks tantsunumber), millel ei ole tegevuse seisukohalt suurt tähtsust, on ära jäetud. Lavastajat on kõige rohkem huvitanud Puškini nägemus Krahvinna kujust, vanaaegsest suurilmadaamist, kes, olles kui üksildane jäänuk eelnenud ajastust, valvab saatuslikku saladust. Uudne lahendus on vanamoori ümbersünd nooreks kunitariks. See viib tahtmatult ka mõttele, et armuvaludes ning heitunud Hermann, kuuldes vana legendi, on sisse võetud pigem Krahvinnast ning Liisaga sõbrustamine on vahend tema juurde pääsemiseks. Hermanniku kuju on detailselt välja joonistatud ning tema järkjärguline muundumine saamatust tegelasest saamahimulise tegustajani, mõjustatuna kolme kaardi needusest, on võimsalt kujundlik.

Ka lavakujundus toetab tõhusalt lavastaja ideed saatusest kui ülimest jõust. Kujunduses on kasutatud ohtralt üleelusuuruses mängukaarte ning kogu lava on nagu roheline kaleviga kaetud mängulaud. Iga tegelase ning sündmusega seostub vastav kaart, mis ennustab tegelaste tulevikku. Omamoodi needuse sümbol on kogu aeg laval olev avatud kaardipakk (loo lõppedes see sulgub), mille olulisust rõhutab osav valgusrežiim (Neeme Jõe).

Kõikide tegelaste liikumine tundus

lähtuvat otseselt muusikast ning oli lauljaid toetav. Ainukeseks küsitavuseks jäi teises pildis Liisa tormamine lava ühest nurgast teise, et laulda aknal (st trepimademel) "Oo, kui kaunis on öö", mis laulja väikese hingeldamise tõttu oli seepärast kvaliteedilt ebaühtlane.

Osatäitmistest

Olgugi et ooperi pealkiri on "Padaemand", on kõige kandvam roll Hermannil, kelleks oli seekord Lätist pärit tenor Oleg Orlovs. Tema vokaalne vorm koos hea näitlemisoskusega andis väga veenva tulemuse, eriti hullumiseepisoodides. Öhtu naelaks võiks aga pidada metsosopran Riina Airenet, kelle kehastatud Krahvinnas on tipprolli sooritus. Eriliselt meeldejääv oli moment neljandast pildist, mil Krahvinna suitsetab tugi toolis lebedes sigaretti ning meenutab oma lõbusat minevikku; selles oli nii asjakohast väärikust kui ka saatanlikkust. Liisa osatäitjana esinenud sopran Nadia Kuremi esituses ilmnes aeg-ajalt teatud vokaalset ebaühtlust. Tundus, et talle sobisid rohkem meelega kui õrna armastaja episoodid.

Kindlasti tuleks esile tõsta ka nooremaid lauljaid, Tomskit laulnud Aleksandr Mihhailovit ning Polina-Daphnise topeltrolliga nii vokaalselt kui koketselt näideldes hästi esinenud metsosopran Helen Lokutat.

Dirigent Jüri Alperen toetas soliste, tuues Tšaikovski muusikast esile olulisi motiive orkestrihääldes, samas kujundades vajalike kulminatsioonidega kogu teosest saatusliku terviku ("Padaemanda") muusikas on väga sarnaseid kohti ka Tšaikovski Kuuenda sümfooniaga.) Rahvusoooperi Estonia sümfooniaorkester ja ooperikoor esinesid hästi, kuigi aeg-ajalt oli mõningaid erimeelsusi tempode suhtes.

Kokkuvõtteks peab tunnustama, et õhtu Rahvusoooperis oli pingestatud elamus.

Eldor Renter on lavakujunduses kasutanud ohtralt üleelusuuruses mängukaarte ning kogu lava on nagu roheline kaleviga kaetud mängulaud.

Tšaikovski muusika oma nukruse ning kadunud õnne ihaldusega köidab endiselt ning vanameister Arne Miku aus ja äärmuslikke vahendeid vältiv lavastus järgib igati ooperile omaseid tinglikke seadusi.

Ei saa me läbi Lätita, aga noored on meil tublid

Tšaikovski särav lavateos on taas jõudnud Eesti publiku ette. Ja teema on aktuaalne. Igas väiksemaski Eesti linnakeses on vähemalt üks kasiino, kus kerget rikastumist lootvad inimesed veedavad päevi kaardilaua või mänguautomaatide vangidena. Järgnevad mänguhullus, purunenud lootused, võlad ja kõik muu, mis sellega paratamatult kaasas käib.

Teos heidab lavastajale ja kunstnikule

intrigeeeriva väljakutse, kuid Arne Mikk jääb siiski kindlaks staatilisele lavastuslaadile, lubades peategelastel improviseerida ja isegi maneeritseda. Aga ehk on see taotluslik, sest nii paljude osatäitjate kasutamisel ei saagi proovide nappusel kõike lõpuni lavastada (igasse rolli on määratud vähemalt kaks või enam osatäitjat, peaosades peamiselt külalised).

Kunstniku kirev lavakujundus koosneb kõikjale pillutatud värvirohketest hügelmõõtmetes mängukaartidest, mida jätkub küll lakke, seintele ja põrandale, kuid sellest jääb talle ilmselt veel väheks – ka kostüümid on saanud inspiratsiooni kaardipakist. Tõsidramaatiline Tšaikovski muusika ja ehk koomilisele ooperile sobiv värvikirevus mõjus pehmeltselt öeldes veidralt, kunstniku soov näidata, et kõik seal laval on osakesed suurest mängust, pigem segas. Hermanniku kujunemist õnnetust armastajast hullunud mänguriks ning võrs-tiga värskelt kihlatud Liisa õnnetu armastaja saatust ei suudetud lavastuses välja tuua, vähemalt sellel etendusel jäi see vaid kavalehe

sisuseletusse.

Mis puutub lauljatesse, siis õnneks on meil olemas lõunanaabrid ja neil juba häid soliste piisab. Oleg Orlovsil jätkus häälele nii lüürikat kui draamatikat, samuti näitlejameisterlikkust, mis tegi tema osatäitmise Hermannil rollis usutavaks ja sisemiselt läbielatuks. Sel etendusel talle Liisa (Pille Lill) näol vokaalselt väärilist partnerit kahjuks ei olnud. Aga eriliseks muutis õhtu kindlasti see, et tegemist oli kolme noore solisti diplomietendusega, kes tulid ülesandega kenasti toime. Aleksandr Mihhailov Tomski ja Plutusena ning Merle Silmato Polina ja Daphnisena olid kõigiti veenvad, rollid selged ja ka korralikult esitatud. Kolmas diplomand Taavi Tampuu jäi oma kaaslaste

seas ehk kõige kammisetumaks. On meeldiv tõdeda, et eesti lauljate järelkasv on tulekul, noorte hulka võib arvata ka Juuli Lille, kes üllatavalt ladusalt esitas kiuslikku Krahvinnat.

Orkester Jüri Alperteni juhatusel sekundeeris solistidele meeldiva piiteeditundega, näidates kord head, kord paremat koostööd, ootuspäraselt romantilisust jäi vähe, aga töö sai ausalt tehtud.

Lavastuse ja kujunduse kohati mõistmatuks jäänud taotluste tõttu lahkusin ooperimajast segaste tunnetega. Ühtäkki tuli mullegi mõte, et nüüd, kus vaimutoit on manustatud, tarvis turisti kombel kiirustada ühest meelelahutuskohast järgmisse ja ehk jõuda veel öisesse kasiinosse, et esitada Fortunale oma väljakutse.

Nauditav muusikaline tervik Eri Klasi käe all

Alustaksin siiski mitte muusikast, vaid Eldor Renteri kunstnikutööst, mis jääb meelde kui omanäoline ja kompaktnene. Lavakujunduses kasutatud rippuvate mängukaartide liikuvus on hea lahendus, ehkki kohati tundub neid olevat liiga palju ja nad segavad laval toimuva jälgimist. Kogu tegevus kulgeb ja tähtsamad aariad lauldakse lava eesosas, mis on lauljatele üsna mugav. Lavastus tervikuna jättis siiski väga hea mulje. Kahju ainult, et ooperit alustav Peterburi Suveaia meeleolupilt on sellest lavastusest välja jäänud. Arusaamatult ülepakutud aga oli minu arvates tegelaste ilmumine kaardi seest. Kummalisena näis juba varasematest Arne Miku lavastustest tuttav võte koorirežiis: koor moodustab figuuraal-geomeetrilise kompositsiooni keset lava. Krahvinna vaimu ilmumine oleks võinud olla tugevama emotsionaalse mõjuga: efektne oli küll Krahvinna noorpõlve ilus kuju (vastandudes eelnevalt nähtule), kuid tossu sees rätastel veerev vaim oli pisut koomiline.

Solistidest jättis kustumatu mulje Juuli Lill Krahvinnana. Rolli kõrghetk saabus teises vaatuses, kus lisaks tehnilisele täiusele ja ilusale tämbriole oli võimalik nautida ka head diktsiooni. Ka Rahvusooperis küllalisena esinenud Vadim Zapletšnõi esitas Hermannia osa täie veendumusega, lisaks suurepärasele lauluoskusele oli ta ka oma rolli hästi tabanud – Hermann jättis tõesti vaimselt häiritud inimese mulje.

Rahvusooperi koor ja sümfooniaorkester on end seekord aga tõesti ületanud.

Koor kõlas ühtselt ja täpselt. Orkestri mängutehniline tase oli ootamatult hea. Kohati oli siiski märgata pillirühmade omavahelist vähest koostööd ja väsitavaks muutus ka trompetite ühetaoline, pidevalt *forte*'s kõlav lahtine toon. Kokkuvõtteks aga tuleb au anda maestro Eri Klasile, kes koondas muusikud oma taktikepi alla ja kujundas ooperiõhtu nauditavaks tervikuks.

Kirglik, nooruslik ja silmapaiste!

Käesoleva aasta 24. aprillil Rahvusooperis Estonia nähtud etendus tekitas taas küsimuse, miks on publiku hulgas nii vähe kohalikke? Kas on tehtud vähe reklaami või on põhjuseks midagi muud, raske öelda. Igatahes kõik muusikasõbrad, kes sel õhtul oma sammud meie pealinna ooperiteatri suunas seadsid, ei pidanud kahetsema.

Eesriide avanedes selgus kohe, et kaardimängule on lavastuses antud võtmeroll. “Padaemanda” tegevus toimub 19. sajandil, mil kaardimäng oli Venemaal nii populaarne, et avalikel koosolekutel, klubides ja maskeraadidel enam ei tantsitud, vaid istuti kaardilaua taga. Nii nagu muutuvad kaardid mängija käes partii käigus, nii vaheldusid need kujunduselemendid erinevates vaatuses ja piltides. Neid võis leida dekoratsioonidena seinal ja laes, tähelepanelikum vaataja leidis viiteid isegi koorikostüümidest.

Eldor Renteri puhul võlub alati see

Oleg Orlovs hullunud Hermannina. Läti tenor valmistas kustumatu elamuse nii oma vokaalse võimekuse kui ka hea rollilahenduse tõttu

leidlikkus, värvilahendus ja stiilitaju, mis on tema tööde läbiv joon ja justkui omaette kvaliteedimärk. Lavakujunduse taustaks oli sügavroheline toon, mis tasakaalustas kogu ülejäänud värvigammat.

On tunda, et lavastaja ja kunstnik on leidnud ühise keele. Arne Mikk lavastajana on mitmed stseenid lahendanud väga põnevalt (näiteks Krahvinna surnust üles ärkamine ja kaartide saladuse paljastamine). On tunnustamist väärt, et lavastaja on jätnud ruumi improvisatsioonile, ja seda võimalust osati ka hästi kasutada.

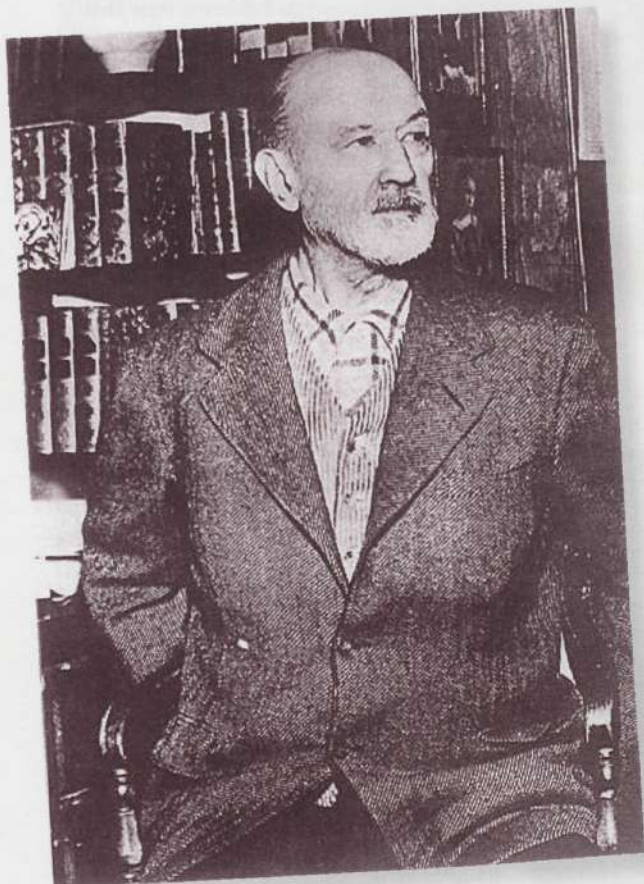
Ainsa puudusena tuleb välja tuua, et vene keeles laulmine pole mitte kõigile jõukohane. Eriti jättis see soovida esimese vaatuse kooristseenides (solistidel veidi vähem), kus tuli päris tihti ülatiitreid kiigata, et teksti aru saada. Järgnevate vaatuste ajal olukord veidi paranes ning vene keelt valdav kuulaja sai suures osas hakkama ilma lava kohal jooksva tõlketa.

Eriti väärib esiletõstmist Oleg Orlovs, kes valmistas kustumatu elamuse ka oma vokaalse võimekuse (hääles oli nii dramaatilisi kui ka lüürilisi varjundeid) ja hea rollilahenduse tõttu. On imetlust vääri, et Oleg Orlovs suutis oma hääle erinevalt mitmetest estoonlastest panna kõlama ka lava kaugematest paikadest. Nadia Kurem (Liisa) laulis oma osa hingestatult ning sügava sisemise veendumusega. Vokaalselt oli kõik paigas, kuid noorte armastajate paar mõjus visuaalselt veidi koomilisena. Riina Airene (Krahvinna) avas end jälle väga huvitava karakternäitlejana. Isegi mõnikord liiga suure amplituudiga *vibrato* ei mõjunud seekord häirivalt. Erilise üllatuse valmistas siinkirjutajale Aleksandr Mihhailov (Tomski), kes suutis oma vokaalsed oskused ja näitlejameisterlikkuse meeldejäädavaks rolliks koondada. Helen Lokuta ja Valentina Parõševa duett oli vokaalselt laitmatu ning hääled sobisid ansamblina omavahel hästi kokku. Loodan, et meie Rahvusooper annab noortele üha enam võimalusi end laval näidata.

Orkestrit juhatas sel õhtul Jüri Alperten ning vaatamata väikestele “loksudele” olid pillimehed tublid.

Lõpetuseks soovitatakse kõigile muusikasõpradele uut lavastust vaatama minna, sest Tšaikovskil vaid 44 päevaga valminud teos on Arne Miku käe all koostöös meie noorte ooperisolistidega saanud huvitava lahenduse. Elamus on garanteeritud!

Tolle “ekstsentrilise kindlustusametniku” isik on siiani rohkem legendide küljes kui ajaloo-ankrus. On neid, kes peavad teda uue muusika isaks; on neid, kes seavad ta isaduse kahtluse alla. Oli ta ettevõtjast suurärimees või ustav muusade jünger? Või mõlemat korraga? Fakt on see: kui ta kolmekümnendatel aastatel lõpetas oma tegevuse kindlustuskompaniis “Ives & Myrick”, siis piirdus ta heliloominguski vaid olemasoleva revideerimise ja korrastamisega. Seega näide kahe jumala teenimise võimalikkusest; ja ühe hukk tõi kaasa ka teise languse. Ning kui tähendusrikkaks osutuvad ta sõnad: “Igapäevane kokkupuude ise masti inimhingedega muudab pigem tundeergaks kui tuimaks.” Ent tulles tagasi eespool mainitud “korrastamise” juurde, olgu öeldud, et see tähendas pigem segaduse tekitamist. Ta pärandi korrastamisega tegelevad nüüd juba teised – ainuüksi heliloomingut puudutav on üle kolme meetri kõrge.

Charles Ives, kindlustusmagnaat ja ustav muusade jünger.

FOTO INTERNETIST

Ebaaktuaalne Charles Edward Ives

(1874 Danbury, Connecticut – 1954 New York)

Nostalgia/utoopia vahemaal

Mõni varasem üksikjuhtum välja arvatud, hakati Euroopas Charles Ivesi avastama alles kuuekümnendate aastate teisel poolel. Ja mitte sugugi seetõttu, et ka ameeriklaste endi ajaloo- ja kultuuriteadvuses tõusis Ives silmapaistvale kohale just neil aastail – ei, lihtsalt aeg tavatu looja märkamiseks oli küpseks saanud. Nagu mitme teise ameeriklase puhul, keda Euroopa oli juba avastanud, nii tuli ka Ivesile kasuks eksootika võlu. Ivesi muusika hümnilikud ja rahvalikud teemad elustasid eurooplases nägemusi, kus segunesid kinolinalt-kirjandusest pärit pildikillud Ameerika maastikest ja müütidest, mis on settinud põlvkondade ühis- ja üksikteadvusse. Ivesi looming elustas kujutluspildi Old America.

Ent Ivesile tuli kasuks ka isepäine, mugandumatu loomus, mis aitas temas ära tunda teerajaja, kes rändas selle kontinendi ääremail, mille muusikalisest taustast teati veel õige vähe. Praegu, helilooja 130. sünni- ja 50. surma-aastapäeval, mil tunneme 19. ja 20. sajandi ameerika muusikat paremini, on Ivesilgi meie teadvuses konkreetsem pide; see aga ei kahanda tema loomingu algupära. Samas võimaldab side ajalooa kaits- ta looja ja loomingu tervikut ning väldib suvalisi tõlgendusi, mis Ivesi vastuolulise isiku puhul on kerged tekkima.

Näiliselt vastuoluline võib tunduda Ivesi helipoesialemine “kaks- üksus” nostalgia/utoopia, mis kätkeb minevikunostalgia ja jäägitult tulevikulist eksperimenti. 1960. aastatel oli selline poeetiline lähtealus iga-

ti kooskõlas uudseid lahendusi otsivate, kriisiseisus avangardistide taotlustega. Toona valitsev esteetiline kategooria *opera aperta* hõlmas hulgaliselt eksperimente, mis ulatusid Cage'i aleatoorikast Berio fonemaatiliste polüfooniateni. Ivesi loometeekond, kus tähiseks teosed, mis suubuvad järgmistesse, kuhjades järjest mahukamaks variantide koguks, kujutas iseenesest musternäidet avatusest ja igimuutuvusest. Kuid Ivesi muusika avatus ulatub loomestaadiumist kaugemale ja salvestub teoste kõlalise olemuse elavasse struktuuri. Temaatilised ladestused ja tihe polüfooniline kangas on tegurid, mis paljudel puhkudel takistavad üldise-üksiku üheaegset taju. Kuulaja kõrv peab valima, mida esiplaanile tõsta, mida tagaplaanile jätta (kuulamisstrateegia, mille üle Ives teoretiseeris oma kõige utoopilisemas teoses, visandlikus sümfoonia "Universe"). Ives eeldab kuulajalt samasugust lähenemist nagu Berio vokaalsümfoonilised teosed ja teatrilooming. Ivesi ja Berio teosed on muundumisaltid, igast mällu salvestunud kuulamiskorral kujuneb mälestus tuleviku tarvis.

Tänapäeval, mis suhtub utoopiatesse umbusklikult ja isegi vaenulikult, pole sugugi kerge mõista kaksüksuse nostalgia/utopia lahutamatumust. Soov tembeldada Ives rajaleidjaks on iga-ti põhjendatav. Ta loomingus on vihjeid, mis suunaksid justkui postmodernismi radadele: rütmivältuste eiramine, ükskõiksuse hierarhiate suhtes (lihtne-keeruline; tonaalne-atonaalne-polütonaalne; õpetatud-rahvalik), usk muusikaliste komponentide vabasse konkurentsi... Siiski oleks selline tõlgendus ühetilbaline ja erapoolik, sest kõrvale jääksid Ivesi eetilised-esteetilised hoiakud: idealism, puritaanlus, põlgus kunsti turustamise, masikaubaks muutmise ja sellest tingitud lihtsustuste vastu.

Ivesi saatuse on ebaaktuaalsus. Saatuse, mille ta määras endale ise, hetkel, mil tuli valida, kas lasta end ajakeerisel kanda või eralduda kaitsmaks kujuteldavat, jäämaks mõõdaniku nostalgia ja kauge tuleviku vahemaale, ootama aegu, mil muusikast kujuneb keel, mis ei tunnista kogemuse ega tunnetuse piire, keel, mille kõrgused ja sügavused kõnelevad ühtviisi omaselt kogu inimsoole.

Ameeriklane, kes osutus Euroopa lapseks

Kohe esimestest, 1920. aastatel ilmunud retsensioonidest alates suhtuti Charles Ivesi kui heliloojasse, kes, hüljanud euroopaliku traditsiooni, katsetas käimata radu. Ivesi tervitati kui "ameerika muusika Walt Whitmanit; kui Washingtoni, Lincolni, Jeffersoni". Võrdlused, mis toonitavad Ivesi sõltumatust Euroopa mõjudest. Ameerika heliloojad nägid Ivesis esiisa, kes Vana Maailma vastu mässu tõstes, oli muusika jälle nullist leiutanud, õigustades järelikult nooremategi kolleegide samasuunalisi katsetusi. Aastal 1964 kirjutas John Cage: "Nüüd, mil meil on Euroopa muusikaloost sõltumatu muusika, näib selle alguses seisvat Ives."

Ives ise nägi end teisi. Mõistagi pidas ta end ameeriklasest ja oli selle üle uhke, kuid samas ka euroopa traditsiooni pärijaks. Ta noorpõlve klaveriõpingud tuginesid Beethoveni sonaatile, organistiks kasvas ta Bach'i, Mendelssohni ja teisi eurooplasi mängides. Ivesi muusikas on külluslikult orelimuusika elemente: ta rakendab fuugavormi, kasutab vaimulikke viise, pedaaliheli, sihipäraseid tämbri- ja kõlavõtteid häälelinide eristamiseks, ruumilisi heliefekte. Ülikoolis õppis Ives muusikaajalugu, harmooniat ja kontrapunkti, juhendajaks Horatio Parker, kes omakorda oli õppinud Josef Rheinbergeri käe all Münchenis. Ülikooli päevil seadis Ives Beethoveni, Schuberti, Schumanni klaverimuusi-

kat keelpillikvartetile ja orkestrile, kirjutas *lied*'i-traditsioonis laule saksa- ja prantsuskeelsetele tekstidele... Ivesi Esimene Sümfoonia on "kujundatud" Dvořáki, Schuberti "Löpetamata", Tšaikovski "Pateetilise", Beethoveni Üheksanda eeskujul. Ajal, mil isikupärane helikeel oli alles kujunemas, lülitas Ives oma teostesse tuttavlike euroopa muusika elemente. Teine sümfoonia, mille teemad parafraaseerivad ameerika meloodiaid, järgib vormiliselt ja tonaalselt ülesehituselt Brahmsi Esimest ja Tšaikovski Neljandat, kusjuures meloodikas esineb vihjeid ka Brahmsi Kolmandale, Wagnerile, Bachile. Klaverisonaat "Concord" ja Neljas sümfoonia tsiteerivad Beethoveni Viendat; Keelpillikvartett nr 1 ühte Bach'i oreli fuugit; Keelpillikvartett nr 2 Beethoveni Üheksandat, Brahmsi Teist, Tšaikovski Kuuendat; sonaadis "Concord" on löike, mis reedavad Debussy prelüüdide ja Skrjabin'i klaverisonaatide otsesest mõju.

Need on vaid mõned näited, et tõestada, kuid võrd koduselt tundis Ives end klassikalises muusikakultuuris, millest ta ei üritanud sugugi eemalduda, vaid mille ta, risti vastupidi käibeseisukohale, oma üritusse kaasas. Ent tõsi on seegi, et Ives püüdis luua muusikat, mis mõjuks ameerikalikult – kuid selleski suhtes paigutub ta Euroopa näitest tuttavasse rahvustraditsiooni.

Millest siis ikkagi väärarvamus, et Ivesi Euroopa pärand ei huvitanud, et tal polnud sellega mingit pistmist? Eksiarvamuse põhjuseks on viis, kuidas Ivesi looming avastati ja kuidas seda maailmale tutvustati. Ivesi üle paarikümne aasta kestnud muusikaõpingud ja neliteist aastat väldanud organistikarjäär lõppes 1902. aastal, kui ta "jättis muusikuameti sinnapaika" ning asus elatist teenima kindlustuspõllul. Eales ei lakanud ta aga muusikat kirjutamast. Ajal, mil Ivesi loomingus toimusid suurimad muutused, puudus tal kontakt publikuga. Kui Ives 1920. aastatel hakkas oma teoseid kirjastama, pakkus talle endale pinget just hiline looming – ja see sai ka esmajoones tuntuks. Ivesi sümfooniad kanti ette n-õ tagurpidi: Neljas (I ja II osa) 1927; Kolmas 1946; Teine 1951; Esimene 1953. Kujutlegem olukorda, et Beethoven on oma teosed kirjutanud saladuskatte all ning publik tutvub hakatuseks "Hammerklavier"-sonaadiga, ilma et oleks kordagi kuulanud Viendat sümfooniat, Esimesest rääkimata. Beethoveni stiili arengust ei taipaks kuulaja siis vähimatki. Ent just sellise probleemi otsa me Ivesi puhul komistamegi. Liiti kuulub Ivesi avastamise au ameerika heliloojate radikaalsele tiivale eesotsas Henry Cowelliga. See, et Ivesil oli klassikaliseist pärandist piiratud ettekujutus, et ta töötas oma helikeele välja eraldatuses, on pelgalt müüt; küll aga osutub müüt tõeseks Cowelli puhul, kes uskus Ivesis nägevat endasarnast ja mõnes mõttes nagu enda pähe teda ka tutvustas. Klassika tundmine ei röövi Ivesilt põnevuse oreooli ega muuda teda vähem äärmuslikuks. Ivesi eeskujuks oli Beethoven, 19. sajandi alguse radikaalseim helilooja. Beethoven ei loobunud traditsioonist: ta õppis sellest, rakendas seda ja andis traditsioonile uue sisu. Sama tegi ka Ives. Kord mainis Ives, et ta tahtis teha seda, mida teinuks Beethoven, kui ta veel elus olnuks. Ives ülistas Beethoveni sümfooniaid kui "täiuslikke tõdesid", ta väitis, et Beethoven ühes Bachiga – Brahms ehk ka – oli olnud kunstiilma suurimaid ja vägevamaid, ja hiljem pole keegi nende suurte ja vägevate saavutusi suuruselt ja vägevuselt ületanud. Sellegipoolest pürgis Ives kaugemale – uute helide, uute (ka muusikaväliste) mõistete poole.

Gianfranco Vinay ja J. Peter Burkholderi mõtteid (GdM) vahendanud Mailis Põld

Viljandi Pärimusmuusika Festival toob kokku
karvaseid ja sulelisi.
FOTOD WWW.FOLK.EE

MEDITATSIOON

Festivaliseerumine: suvekuultuuri eripära

SOFIA JOONS

Oletan, et ma pole ainuke, kes on märganud, et Viljandi Pärimusmuusika Festival (VPMF) pakub eesti muusikutele uut laadi mänguvõimalusi ning püstitab uusi ülesandeid mitte ainult muusikaga tegelejatele, vaid ka osalejatele. Bändid nagu Vägilased, Tulli Lum jt vajavad teistsuguseid kontekste, kui nüüdseks juba traditsiooniliseks muutunud folkloorifestivalid, et leida ja luua endale publikut. Kuna mõiste "Viljandi folk" on aastate jooksul omandanud olulise tähenduse üpris laiale ringkonnale, soovin vaadata festivali kui muusikasotsiaalset fenomeni lähemalt.

Roskilde, klassika ja karneval

Rootsi etnomusikoloogide Dan Lundbergi, Krister Malmi ja Owe Ronströmi festivalitüpoloogia järgi on kolme liiki festivale: popfestival, klassikaline muusikafestival ja karneval.

Popfestivali näited on Woodstock ja Roskilde. Toimub palju kontserte järjest paaril laval ning terve üritus on ajaliselt ja ruumiliselt hästi kompaktne. Ollakse koos kaks-kolm intensiivset suvepäeva,

heal juhul kuulates muusikat muruplatsidel päevitades, veidi halvemal juhul vihmakeepides ja mudas.

Klassikalise muusikafestivali eripära on see, et siduv lüli on pigem temaatika, mitte publik. Kontserdid toimuvad teatud ajavahemikul kas ühes või mitmes kontserdisaalis või koguni mitmes linnas korraga.

Karneval on eelmistest festivalitüüpidest mitmekihilisem. Üks hea näide on vanalinna päevad. Selliste linnapäevade/rahvapidude initsiaator on tihtipeale linnavalitsus ja eesmärgid kultuuripoliitilised. Kontserdid on tavaliselt tasuta ja toimuvad linnatänavatel ja väljakutel.

Väljaspool teooriaid on olukord muidugi kirjum. Kui võtame näiteks Viljandi Pärimusmuusika Festivali, siis ühelt poolt võib tajuda popmuusikafestivali struktuuri ja õhkkonda, aga teisalt on kava läbi mõeldud. Viimastel aastatel on festivalil esile toodud teatud pillid (eelmine aasta oli lauluaasta, käesoleval aastal on märksõnaks "vilepillid"), mida seob korraldajate arusaam heast kaasaegsest pärimusmuusika esitusest. Kolmandaks pakub festival veel tasuta kontserte ning ollakse

linnaruumis, kus festivaliala ja linna vaheline piir muutub aina ähmasemaks.

Festivalikultuur

Umbes aasta tagasi kirjutas Lauri Leht Eesti Ekspressi artiklis "Folgiliste välimääraja" VPMFi-kultuurist, luues humoorikad stereotüübid festivali küllastajatest. Viljandis saavad tema meelest kokku tantsuklubilised, rahutud vabalavalised, pohhuistid, korraldajate abilised, esmakordsed tulijad, pealinna valgekraed, kultuurigurmaanid jt. Situatsioonid, milles need tüübid esinevad, on erinevad kontserdid (kes käib sisekontsertidel, kes pikutab vabalava ees muruplatsil, kes tantsib), ning neil kõigil on erinevad eesmärgid (kes tuleb muusika pärast, kes seltskonna pärast, kes vanast harjumusest). Olen mitu korda kuulnud nalja, et VPMF ei ole festival, vaid Eesti inimeste näitus. Publik on kirju ning enamikku välisosalejaid üllatab festivalil valitsev soe õhkkond.

Sattusin eelmisel aastal Läti folgile, Cēsisesse. Puutudes kokku võõra festivalikultuuriga, saab oma selgemaks. Seal toimus vaid üks väga pikk kontsert (kella

kuuest öhtul kella kolmeni hommikul), iga bänd mängis pool tundi. Öhtu oli intensiivne ja kontsert ilma vaheaegadeta. Kuidas sellist üritust nimetada? Non-stop-ühiskontserdik? Üks sellesarnane "kokkuvõttekontsert" toimus festivali viimasel päeval Viljandis 1994. aastal. Mäletan ka korraldajate hirmu, et kui toimub paralleelselt kaks kontserti, ei jõua kõik igale poole ja keegi jääb millestki ilma. Praeguseks on selline hirm kadunud. Publikut on palju, mis muudab üheaegse liikumise Viljandis võimatuks. Publik peab jagunema ja ta jagunebki.

Festivalil muusikakuulamist on võrreldud filmivaatamisega: kinos vaatame filmid otsast lõpuni läbi, televiisorit vaadates on meil aga võimalik vahetada kanaleid ning jälgida mitut asja korraga, samal ajal kodus askeldades. Kontserti kuulates istume vaikselt algusest lõpuni ning on tõenäoline, et meie mälestused kontsertidest on sarnased. Festivalidel olles on meil ka muud teha. Saame kokku vanade ja uute tuttavatega, ajame juttu, sööme-joome, jalutame.

VPMF – objektiivselt raudselt olemas

Seal, kus on traditsioon, on ka uuendusi või vana säilitamist pooldavad hääled. VPMFi kohta on meedias sõna võtnud ka isikud, kes otseselt ei ole festivaliga seotud. Nõnda on näiteks korraldajate arusaam mõistest pärimusmuusika aegajalt muutunud kuumaks teemaks ka laiemate ringkondade jaoks. Samas avaldavad nostalgilised hääled igatsust esimeste väikeste ja hubaste folkide järele. Teised laiemad arutlusteemad on seotud festivali suuruse ja "suvalise publikuga" (korraldajad leiavad Ants Johansonil sõnul, et üle kahekümne tuhande küllastaja on mõeldamatu). Avaldatakse hüpoteese selle kohta, miks sekundaarsed kuulajad üldse kohale tulevad – Eestis olevat vajadus Roskilde-laadse rockifestivali järele. Pärast "Rocksummerit" pole midagi erilist olnud ja VPMF pakub alternatiivi. Huvitav, mis saaks folgist, kui keegi tõepoolest hakkaks korraldama korralikku rockifestivali? Samas leitakse, et hubasuse ja väiksuse kadumisele on olemas palju lihtsamad seletused. Nimelt peetakse kultuuriürituste peamiseks valuutaks tähelepanu, mitte raha.

Festival ja tähelepanumajandus

Festivalid mitte ainult ei teki, nad võivad ka hääbuda või tundmatuse ni muu-

tuda. Dan Lundberg on üritanud seletada, mis juhtus Falun Folkmuusik Festivaliga (FFF). See 1986. aastal loodud festival Kesk-Rootsis Faluni linnas muutus kiiresti rahvamuusikafännide, -harrastajate ja -ekspertide keskpunktiks: suvi ilma FFFita polnud mõeldav. Korraldajad olid suuresti muusikud ise ja tegid festivali eelkõige iseendale. 1990. aastate keskel tekkisid aga uued huvid ja nõudmised. Tulemuseks oli see, et laienes nii festivali programm kui ka publiku hulk. Festival sattus majandussüsteemi, mille põhiline valuuta on tähelepanu. Uus festivalipublik, "linnarahvas", ei teadnud aga folgiast midagi. "Putkandus" pakkus eksootilisi roogasid ja selleks, et kõita kuulajate tähelepanu, oli vaja efektsenemat muusikalisi ja lavalisi vahendeid. Kui pargis jämmivad rahvamuusikud, FFFi põlised fännid, enam ei kuulnud seda muusikat, mida nemad mängisid, sõitsid nad koju ja festival sattus sügavasse identiteedikriisi. Kellele ja miks kõik see vaev? Varem seostati FFFi hea rahvamuusikamaitsega, fännid usaldasid FFFi ja FFF arvestas oma põhipublikuga. Kahjuks on praegu teised festivalid, mis tekkisid FFFi rasketel aegadel, võtnud selle festivali algse positsiooni üle.

Võib-olla see on VPMFi üks suurim eelis, et festivalid nagu FFF on olnud ees, on saanud õppida nende kriisidest.

Kaitse karnevaliks muutumise eest

Üks festivalitüüp, millest kultuuriväljaannetes harva kirjutatakse, on karnevalid. Karnevali põhimõte on pigem pakkuda midagi, mis sobiks kuulamiseks enam-vähem kõigile. Tulemuseks ongi massiüritus.

Festivalil muusikakuulamist on võrreldud filmivaatamisega: kinos vaatame filmid otsast lõpuni läbi, televiisorit vaadates on meil aga võimalik vahetada kanaleid ning jälgida mitut asja korraga.

1990. aastatel tulid käbele mitmed postmodernsed mõisted, mis üritasid lõhkuda ettekujutust, et üritusel saadud kogemus peab/saab olla vaid üks või et üks arusaam toimuvast on õigem kui teine. Vaadeldakse, mismoodi inimesed kombineerivad oma kultuuritarbimist. Räägitakse "dramaatilisest persoonist", kes loob end üritustel olles. Festivalid, kontserdid, klubiõhtud on kõik n-ö lühiajalisi persoone loovad keskkonnad, mille oluline koostisosa on õhkkond, mitte ideoloogia. Festival pakub võimalusi, küllastaja haarab neist kinni ja paneb enda eelistustest lähtudes kokku "oma festivali". Kas see on see põhiline kavalus, mis hoiab VPMFi elus? Et ei ole ühteainsat primaarset publikut? Ei otsita bände, kes sobivad ainult laiemale publikule, vaid ka artiste, kelle publik mahub ära Viljandi Kultuuriakadeemia musta boksi.

Muusikaelu väljaspool festivale

Festivaliseerumine kui mõiste sisaldab negatiivsemaid toone. Räägitakse, mismoodi suured hooajafestivalid võivad kahjustada kohalikku muusikaelu. Ühelt poolt üritavad festivalid tihtipeale just vastu pidist. Majanduslikult on siiski raskem reklaamida üksikuid kontserte kui festivali tervikuna. Nii VPMF kui ka näiteks "Jazzkaar" arenevad suunas, milles nad muutuvad kohaliku muusikaelu üheks osaks: kontserdid toimuvad ka festivalivälisel ajal, korraldajad üritavad areneda multifunktsionaalsemaks ja toimida ka kontserdiorganisatsioonidena. Siiski tundub, et üks muusikaelu sfäär jääb määrgust välja – klubid ja plaadimüük. Samas on *e-list*'ide näol olemas eelised ka nende arendamiseks, mis on üks odavamaid reklaamivõimalusi üldse. Välismaa bändid, kes on kaasa võtnud oma plaadid, on tihti siiralt üllatunud VPMFi publiku hullumeelse ostuhimu üle. "Kas neil siis ei ole kohti, kust osta plaate?" Vastus on tihtipeale, et ei ole. Tundub, et folgifännidel on tekkinud harjumus enne kuulata bändi ja siis, juhul kui meeldib, osta plaat. Siis on ju plaat esiteks kindlasti hea ja teiseks paari intensiivse suvepäeva muusikaline konserv, millega saab end soojendada pimedatel ja külmadel talveõhtutel. Vaid hulljulged tellivad plaate internetist või ostavad kaasa välisreisidelt.

Janet Levy ja kriitikaseminar

URVE LIPPUS

Tahaksin tutvustada ühte artiklit, mida olen juba üle kümne aasta kasutanud EMA üliõpilaste tööde juhendamisel ja muusikateaduse metodoloogia seminarides, viimasel ajal ka lugemismaterjalina interpretidest kraadiõppuritele mõeldud kriitikaseminaris. Jutt on Janet M. Levy 1987. aastal ilmunud artiklist “Varjatud ja juhuslikud väärtushinnangud hiljutistes kirjutistes muusika kohta”¹. Olgu see tutvustus pühendatud märtsikuus lahkunud Janet Levy mälestusele.

Janet Levy (1938–2004) ühendas oma töödes muusikaanalüüsi kriitika ja esteetikaga, keskendudes analüüsi ja esituse seoste. Ta oli õppinud viiulit, hiljem filosoofiat Vassar College’is ja kaitsnud 1971. aastal Stanfordini ülikoolis väitekirja, mis käsitles kvartetimuusikat. Hiljem õpetas ta lühikest aega mitmes ülikoolis (pikemalt CUNY’s), viimasel ajal aga oli rohkem vabakutseline. Muusikateadlaste ringkonnas oli ta tuntud kui terane ja kriitiline oponent ning teda hinnati väga paljude ajakirjade ja kirjastuste kolleegiumides (nt College Music Symposium, Beethoven Forum, Music Perception, Journal of Musicology, AMS Publications Committee). 1995. aasta kevadel käis ta koos oma abikaasa, väga kuulsu muusikateadlase Leonard Meyeriga ka Helsingis ja Tallinnas – nad mõlemad pidasid huvitavaid loenguid, kuid eriti nauditavad olid pikad koosviibimised ja vaimukad vestlused. Tollal käis siin külalisi mitmetest maadest juba sageli, kuid Leonard Meyeri ümber tekkinud intellektuaalne kõrgtemperatuur oli siiski midagi erilist (tema vestluste erilist intensiivsust on märkinud paljud). Janet Levy jäi siin veidi oma kuulsu abikaasa varju ja ehk juhtus seda ka mujal, kuigi muusikateaduslik üldsus tunnustas teda vaieldamatu autoriteedi ja isiksusena. Ta oli oma tööde suhtes äärmiselt nõudlik ja kirjutas vähe, kuid kõik avaldatu on tihe, vaimukas ja viimistleitud.

Peale siin tutvustatava artikli, mis analüüsib muusikast kirjutamise stereotüüpe ja (nagu praegu öeldaks) retoorikat, on ta kirjutanud väga laialt levinud

Karismaatilisi teadlasi meilt ja mujalt: Jaan Ross, Janet Levy, Leonard Meyer ja Urve Lippus.

raamatu “Beethoveni kompositsioonilised valikud”², milles kõrvutab keelpillikvarteti op 18 nr 1 esimese osa kahte versiooni ja arutleb põnevalt, miks Beethoven just selliseid muutusi tegi. Selle analüüsi idee on näidata, kuidas Beethoveni muudatused ehk valikud tugevdasid muusika karakterit ja tegid selgemaks loo ülesehituse (süntaksi). Tallinnas rääkis Janet Levy analüüsi ja esituse vahekorra ja näitas salvestustelt, kuidas esitus mõnikord markeerib ja mõnikord jälle nagu varjutab muusikalise vormi liigendusi. Tema viimaste tööde hulgas on sama teemat jätkav artikkel “Esitaja jõud: interpreteerides Beethovenit”³.

Praegusaja humanitaarteadustes on väga levinud niisugune vaatlusviis nagu diskursuse analüüs, tekstide analüüs. Teksti mõistet võidakse tõlgendada küll väga laialt ja muusikateaduses räägitakse ka muusikast endast kui tekstist (vähemalt kirjapandud muusikat silmas pidades). Kriitikaseminaris käsitleme aga ainult muusika kohta kirjutatud sõnalisi tekste – analüüse ja arvustusi, mis sisaldavad muusikat tõlgendavaid ja hindavaid lõike. Hinnangud on enamasti keerulise-

mad kui lihtsalt hea või halb, kunst või mitte. Kõige esmane hinnangu andmine on juba mingi nähtuse valik, et sellest kirjutada. Muusikaajalood on kõik mingil määral kriitilised tekstid ja kõige tugevama hinnangu annavad nad ainevalikuga – raamatusse võetud lõik mingi teose kohta tõstab selle juba iseenesest kunstinähtuste hulka. Edasi annab autor hinnanguid oma hoiakute, kirjutamisviisi, ka mahtude jaotusega. Lõpptulemusena võib näiliselt neutraalne tekst edastada palju selgemaid hinnanguid kui otseselt hindav tekst.

Janet Levy artikkel analüüsib mõningaid muusikast kirjutamisel kasutatavaid võrdlusi ja väljendeid, mis sisaldavad positiivset või negatiivset suhtumist kirjeldatavasse muusikasse. Selle artikli puhul on oluline muusikast kirjutatud teksti analüüsimise viis ja me ei leia siit kaugeltki ammendavat loetelu mitmesugustest kõne- või kirjakujuandetest, mis võivad edastada väärtushinnanguid. See artikkel on peamiselt mõtlemissuhte stereotüüpide ja seetõttu kriitiline ning võib jääda mulje, et selletaoline hinnangu andmine on taunitav. Siiski on varjatud ja kaudsed hinnangud kirjutamisoskuse väga oluline

komponent. Nad on tegelikult paratamatud, tähtis on neid märgata ja teadlikult kasutada.

Levy alustab oma juttu Joseph Kermani tsitaadiga⁴, kes on süüdistanud muusikateadlasi krititsismi (subjektiivsuse, oma interpretatsiooni) vältimises, väites, et nad püüavad uurida/kirjeldada muusikas võimalikult objektiivseid ja tõsiteaduslikke asju: "Esteetiline otsustus on vaikimisi kontsentreeritud analüüsitava materjali valikusse; edasine analüüs puudutab kunstiväärtusi ainult juhulikul või ei puuduta üldse." Levy mõõnab, et otsesed hinnangud tõsiste uurijate kirjutistes sageli tõesti puuduvad, kuid samas on need kirjutised täis mitte ainult juhulikke, nagu Kerman väidab, vaid hoopis kaudseid ja varjatud hinnanguid. Paljud neist hinnanguist on 19. sajandi mõtte pärandus ja nad tungivad poolautomaatselt ikka uutesse kirjutükidesse. Näiteks väljendid "ruum", "ruumikidee", "idu", "loob järjepidevust", "hoolikalt ette valmistatud", "lõi orgaanilise terviku" jne kõlavad alati positiivselt. Edasi keskendub Levy üksikutele muusika iseloomustamise võtetele, mis kaudselt tähendavad tugevat positiivset hinnangut.

Organitsismi metafoor tähendab, et teost võrreldakse taimega, mille alguseks on üks seeme (idu) ja sellest areneb suur terviklik taim. Pole olemas konteksti, milles "õitsemine" tähendaks midagi negatiivset. Võrreldes teost taimega, mis on osake loodusest, võrdleb kirjutaja heliloojat Loojaga. Looja looming on täiuslik ja sarnasus loodusliku organismiga tähendab, et ka inimlooming on võimalikult täiuslik. Organism on tasakaalus tervik ning ta osad on omavahel seotud. Kõik need omadused saavad automaatselt ka hea muusikateose tunnusteks. Erilist tähelepanu pööratakse teose alguse analüüsile, kuna seal peaks peituma loo "seeme" või "idu", millest kõik välja kasvab. Kuulaja ees lahtirulluva muusika seotus algusega tagab teosele koherentsuse ja see on üks olulisemaid hea muusika omadusi.

Organitsismi metafooriga on lähedalt seotud **ökonoomsuse motiiv**. Kõigepealt on oluline temaatilise materjali ökonoomsus, selle all mõeldakse enamasti samuti suure teose väljakasvamist alguse materjalist kui "seemnest". Samas on ökonoomsus aga laiem positiivne omadus ja ei pruugi otseselt taime-metafoorile

viidata. Pigem on siin seos mõistlikkusega, ka looduses eeldatakse ökonoomsust. Nii iseloomustatakse kompositsiooni väga erinevaid aspekte, mitte ainult helilooja ümberkäimist temaatilise materjaliga – sageli nimetatakse ökonoomseks teose faktuuri või orkestratsiooni. Levy esitab mitmeid näiteid tuues kerge muigega küsimusi, miks peaks ökonoomsus või kokkuhoidlikkus tingimata hinnatav olema. Samas leiab ta, et sageli tunnevad kriitikud vajadust rikkalikkude, külluslikkude materjali või orkestratsiooni kuidagi vabandada, põhjendada. Näiteks toob ta katke Donald Mitchell artiklist Gustav Mahleri kohta 1980. aasta Grove'i leksikonis: "... kuigi ta orkestratsioon muutub järgnevates töödes läbipaistvamaks ja peenemaks, kasvab orkestrijõudude hulk, et võimaldada kõige suuremat hulka ökonoomseid faktuurilisi lahendusi." Levy arvates püüab Mitchell kaitsta Mahlerit nende kriitikute eest, kes seostavad ta massiivse orkestrikasutuse piiramatut ja raiskava väljendusega, mis on varjatult negatiivne hinnang.

Edasi kirjeldab ta, kuidas väljenduse ökonoomsus seotub otseselt intensiivsusega – vaikimisi eeldatakse, et ökonoomne muusika või ka esitus on ühtlasi intensiivsem ja kontsentreeritum. Ja muidugi tähendab see ka vastupidist – ebaökonoomne kompositsioon oleks nagu loomu poolest laialivalgus, lõtv jne. Veel üks seos pillikasutuse ja ökonoomsuse vahel on **instrumendipärasus**: positiivselt hinnatakse pilli loomulike võimaluste kasutamist ja ta potentsiaali võimalikult täielikku kasutamist. Siingi on mängus nii ökonoomsuse kui loomulikkuse (looduslikkuse) põhimõte. Levy leiab, et ökonoomsus võib olla üks lääne kultuuri põhiväärtusi: (1) väga sügavalt on juurdunud arvamus (kuigi ehk ekslik), et loodus ise on ökonoomne; (2) protestantlik moraal keelab raiskamise; (3) majanduslik põhimõte on saada maksimum minimaalsest investeeringust. Ta

ei süvene nende seoste arendamisse, kuid teeb kokkuvõtte, et ökonoomsus kunstis esteetilise väärtusena on ilmselt kultuuriliselt tingitud.

Ökonoomsuse kui väga laialt levinud varjatud väärtusega on seotud veel niisugused varjatud väärtused nagu **kammerlikkus ja kontsentreeritus**. Näiteks on siin toodud katke Hans Kelleri artiklist⁵, kes räägib Mozarti kammermuusikast, mis on "suurem", kuna vähesest "pigistatakse välja" maksimum. Ka selgus, mis seotub kammermuusikaga, näib olevat omaette varjatud väärtus, mida hinnatakse nii teoste kui esitajate puhul. Mingi nüansi just kammermuusika väärtustamiseks võib anda selle žanri kunagine seos kõrgklasside salongieluga ja muusika asjatundjatega. Müstilisust lisab Levy arvates ka see, et kammeransambel mängib dirigendita. See on jällegi pigem demokraatlik kui aristokraatlik joon. Kontsentreeritus käib nii kompositsiooni kui ka esituse kohta ja viimase puhul seotub tugevasti (väljendusliku) intensiivsusega.

Huvitav ja keeruline nähtus on see, et **polüfoonia kasutamist** hinnatakse sageli positiivselt, kuigi see teeb teose keerukamaks. Iseendast on hoopis lihtsus varjatult positiivne väärtus ja millegi keerukaks pidamine esineb rohkem negatiivsetes hinnangutes ("liigsed keerukused"). Fraas "teostes leidub rohkem polüfooniast" tähendab aga nii helilooja kui stiili arengu kirjeldamisel positiivset väärtust, liikumist parema, sisukama muusika poole. Näiteks on ta toonud tsitaadi Charles Roseni ühest arvutusest⁶, milles va-

bandatakse Berlioz'i ja Gluck'i puhul polüfoonia puudumist ja põhjendatakse seda väljenduslike eesmärkidega. Levy peab tähtsaks, et polüfooniaga seostub faktuurist rääkimisel veel "iga partii individuaalsuse" allakriipsutamine ja tähelepanu temaatilise töötluse suhtes: mõlemad tähendavad stiili progressi. Partei individuaalsuse hindamise taga leiab ta sotsiaalseid assotsiatsioone – kõik kunstni-

Janet ja Leonard 1995. aastal Tallinnas. Nende nauditavaid ja vaimukaid loenguid mäletavad siinsed muusikateadlased ka aastaid hiljem.

FOTOD ERAKOGUST

kud on individuaalsed, naised ja mehed on kunstnikena võrdsed jne. Levy leiab, et selline polüfoonia hindamine on paradoksaalne, sest teisalt oli kontrapunkt pikki aegu muusiku esmane ja tähtsaim akadeemiline õppeaine ja muutus nii reeglstatuks, et sageli räägitakse ka negatiivses mõttes “koolifuugast” ja “rangel akadeemilisest fuugast”.

Lõpuks räägib Levy tema arvates tähtsaimast negatiivsest varjatud hinnangust ja see on millegi nimetamine konventsionaalseks, see vastandub originaalsele ja tõelisele. Negatiivne hoiak konventsionaalsuse suhtes pärineb 19. sajandist, mil loojalt ja kunstiteoselt hakati kõigepealt ootama uudsust ja individuaalsust. Kuigi konventsionaalsus ehk traditsioonide või reeglite järgimine on läbi aegade olnud loomulik, tõstis 19. sajand absoluutseks väärtuseks originaalsuse. Alati ei pruugi sugugi selge olla, mida originaalsus tähendab, kuid see pidi olema. Stiilimuutust mõisteti *a priori* kui progressi. Levinud on muusikaajaloo vaatlisel ka varasemate muutuste nägemine hilisemate arengute valguses, näiteks Beethoveni hilise stiili seletamine edasise 19. sajandi muusika orgaanilise osana.

Levy võtab kokku, et kuigi me ei pääse kirjeldamisel hinnangutest, on kasulik mõelda mõnele ajalooliselt kujunenud seostele. Kriitika niisuguste hinnangute kohta võimaldab neid ka muuta ja värskendada.

¹ Janet M. Levy. Covert and Casual Values in Recent Writings About Music. – *Journal of Musicology* 1987, Vol. 5, No. 1, pp. 3–27.

² Janet M. Levy. *Beethoven's Compositional Choices. The Two Versions of Opus 18, No. 1, First Movement.* Studies in the Criticism and Theory of Music. Univ. of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1982. 101 pp.

³ Janet M. Levy. The Power of the Performer: Interpreting Beethoven. – *Journal of Musicology* 2001, Vol. 18, No. 1, pp. 31–55.

⁴ Levy peab siin küll silmas Joseph Kermani varasemaid artikleid, kuid umbes sedasama väidab Kerman oma kuulsas raamatus “Mõtiskledes muusikast” (*Contemplating Music: Challenges to Musicology.* Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1985), mida on peetud postmodernistliku muusikateaduse üheks alguseks. Valdkondade kaupa püüab ta seal näidata teaduslike meetodite piiratust ja suhtelisust muusikateaduses ning soovib rohkem isikupärasteid ja tõlgenduslikke käsitlusi.

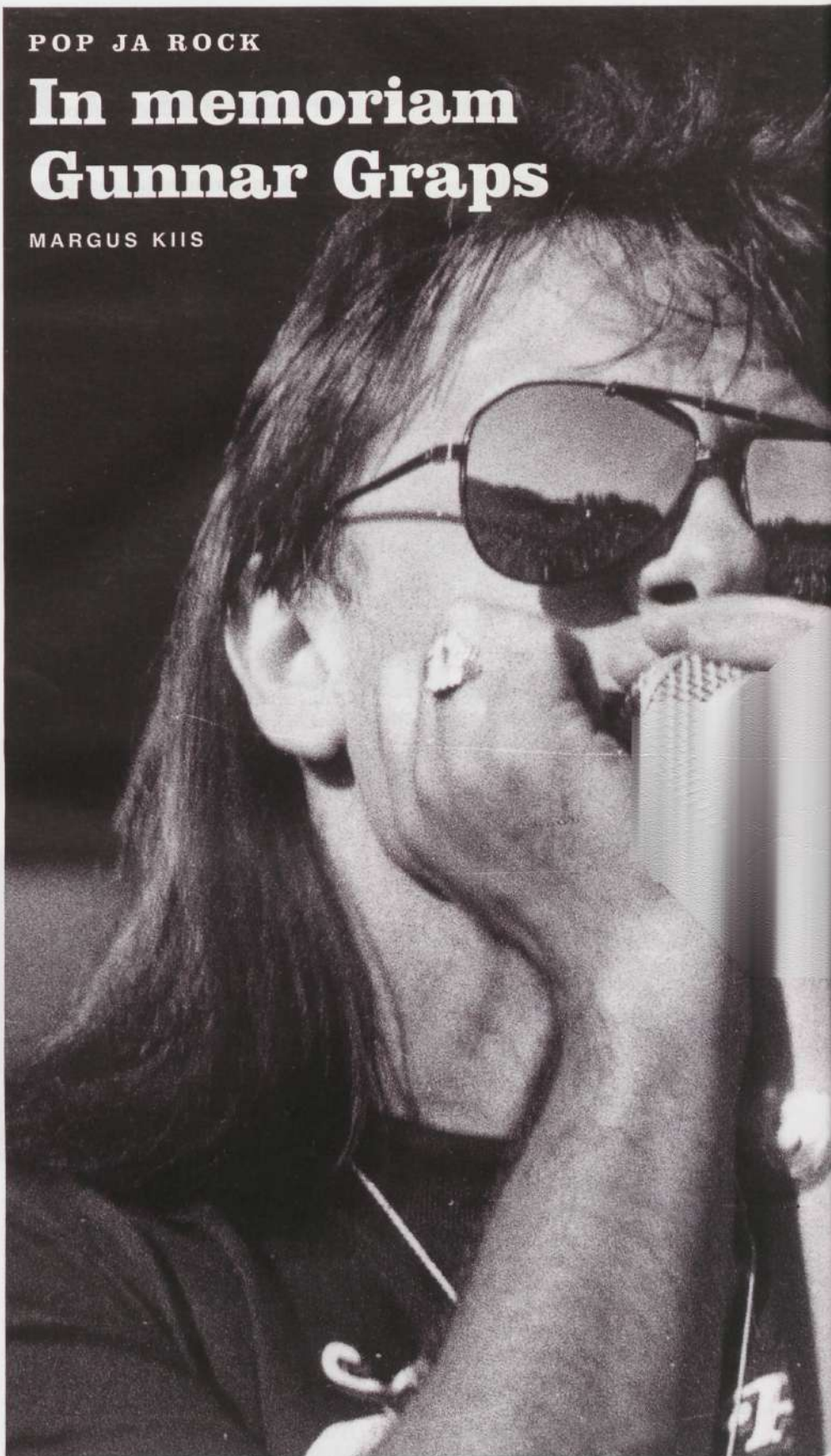
⁵ Kogumikust *The Mozart Companion* (Ed. H. C. Robbins Landon, Donald Mitchell, New York, 1969), samast kogumikust on mitmed Levy analüüsitud tekstikatked. Juhiksina tähelepanu kogumiku ilmumisaastale – 1960. aastatel ei olnud veel tavaks stiiliajaloo suhtes kriitiline olla, suuresti on need stereotüüpsed kirjutamiskujud sellest traditsioonist pärit.

⁶ *New York Review of Books* 26. 04. 1984.

POP JA ROCK

In memoriam Gunnar Graps

MARGUS KIIS

Raudmees Gunnar Graps – legend juba eluajal.
FOTO JAANUS HEINLA

18. mai varahommikul seiskus ootamatult eesti suurima ja samas ebaestilikuma rockilegendi Gunnar Grapsi süda. Ta oli küll kaevanud depressiooni üle, kuid samas teinud optimistlikke plaane kas või Venemaale “tagasi minemiseks”. Veidi varem ilmus tal üle hulga aja uus plaat. Käesoleva aasta Eesti Muusika Auhindade jagamisel sai ta elutöö preemia. Muidugi arvati, et see töö pole veel läbi. Kuid oli.

Gunnar Graps-Graps sündis 27. novembril 1951. aastal muusikute segapererkonnas. Tema isa oli Lätist Eestisse elama tulnud tšelloõppejõud ja ka Gunnar pani juba kuueaastaselt lastemuusikakooli seda pilli õppima. Kuid 1960ndatel nakatus temagi biitmuusikast ja rütmibluisist ning õppis selgeks kitarrimängu. Kui ta 1965. aastal Pioneeride pargis (praegu Politseiaed) omaette akustilist pilli plõn- nis, kutsusid Tallinna vene koolide poisid ta mängima oma bändi Satelliidid. See mängis juba tollal üsna käredat ja robustset biitmuusikat, muidugi ainult kavereid. Poole aasta pärast pidi ta ema nõudmisel Satelliitidest lahkuma, samas loobus ta ka kitarrimängust, orienteerudes ümber trum- midele, kuna temast noorem Harry Kõrvits oli Optimistide trummarina juba suur staar. 1967. aasta kevadel ühines Graps ansamb- liga Toomapojad, kuid lahkus sealt sama aasta suvel, kui see võttis suuna rahvalike laulude esitamisele. Sama aasta sügisel osales ta Optimistide trummarikoha konkur- sil, kuid kaotas taas kandideerinud Harry Kõrvitsale. See-eest sai ta endale Harry ko- ha ansambli Mikronid. 1968. aastal hak- kas Graps koostöös teiste ansambli liik- metega ise laule kirjutama ja tuli välja, et trummaril on kalduvus musta muusika, souli ja r'n'b suunas. Kuulsaimad tolle aja laulud on “Üks imelik masin” ja “Täna hommik on käes”. Ansambel võttis aktiiv- selt osa Tallinna Biitklubi tegevusest ja esi- nes ka kuulsal kino “Kosmos” biitfestivalil 26. aprillil 1968. Ansambel sai Tallinnas va- nas Tombi klubis mängides väga populaar- seks ning talle tekkis lojaalne austajaskond. 1969. aastal lahkusid ansamblist Heiki Johannson ja Tiit Kõrvits ning Graps võt- tis juhtohjad üle ja hakkas ise vokaalsolis- tiks ning suunas bändi veelgi rohkem musta muusika poole.

1970–1972 oli Graps koos Ivo Linnaga Nõukogude armees aega teenimas. 1972. aastal naasis ta Mikronitesse, kus mängis veel aasta. Ta asus ka Otsa kooli löökriistu õppima.

1973. aastal kutsuti ta Kohila rock-sub- kultuuri ja sealse ansambli Kapriisid baasil tekkinud kooslusse nimega Ornament. Selle olid asutanud virtuoosne kitarrist Andres Põldroo, alles oma karjääri alustav Sven Grünberg (laul, klahvpillid) ja Ilmar Soots (bass). Eesmärk oli hakata mängima tase- mel *hard* rocki, mis tollal oli maailmas oma populaarsuse tipul. Kokku olid saanud aga päris suured egod ja ansambel hakkas ko- he lagunema. Lahkus Sven Grünberg ja Graps jäi trio ainsaks lauljaks. Ornamendile kirjutas ta mitu eesti rockiklassikasse jää- nud lugu: “Rahatuvi”, “Pilved kuuvalgel”, “Varsti” jt. Ansambel oli raske, kuid samas psühhedeelse kõlaga ja tekstid olid toonase dissidentliku kultuuri vaimus religioonist, paranormaalsetest nähtustest, UFOdest jms. Selliseid rõhuasetusi pani paika muidugi toonase eesti noortekultuuri üks olulise- maid mõjutajaid Jüri Lina, kelle lummuses olid toona ka Ruja, Meie jt seltskonnad.

Graps oli siiski rohkem musta muusi- ka lainel ja kirjutas ka Ornamendile souli võtmes laule. 1974. aastal tuldi välja isegi *reggae*-katsetusega “Tuhande järve taevas”, millega osaleti ka estraadilaulude võistlusel. Samas mingit massivaimustust Ornament ei tekitanud, kontserte tehti harva, 1974. aastal bänd lagunes. Graps läks tööle Nukuteatrisse, tegi lavastustele helitaustu ning mängis isegi mõned korrad sirmi taga. Oma sisemist energiat või ka frustratsiooni maandas ta motokrossi harrastades.

1976. aastal mängis ta mõned kuud ka ansambli Ruja (sealhulgas ka Viljandi roc- kifestivalil) Andrus Vahti asemel, kes oli otsustanud liituda Sven Grünbergi gru- piga Mess. Ruja reisis oma rockooperiga “Protsess” mööda N Liitu ringi ja Minskis tutvus Graps isepäise poola muusiku Czesław Niemeniga, kes soovitas tal ikka oma rida ajada.

1977. aasta algul sai Graps tööle Eesti Riiklikku Filharmooniasse, see oli kõrgeim tase ENSV elukutselise muusiku jaoks. Ta pani kokku oma ansambli Magnetic Band (MB), mille algkoosseisus män- gis mitmeid noori andekaid muusikuid: bassil Priit Kuulberg, klahvpillidel Sergei Pedersen, bongodel Kalev Kosk, saksofo- nil Mati Valdaru, flöödil ja tenorsakso- fonil Mati Tibar ning kitarril 18-aastane Riho Sibul, kes polnud veel üheski bändis mänginud. MB alustas *funky*-seguse jazz- rockiga. Esimese koosseisu tuntuim lugu oli “Odysseuse eksirännakud”. Augustis 1977 murdis Riho Sibul Viljandis lossi- mäel turnides käeluu ja ta asendati Sulev

Kuusikuga, kes kutsus pärast Kuulbergi lahkumist bändi ka oma kompanjoni ansamblist Teravik, bassist Marius Sagadi. Graps, Kuusik, Sagadi ja Valdaru moodustasid pikka aega MB tuumiku.

1970ndatel harrastas ansambel oma-pärast segastiili, mis koosnes *funky*'st, *new wave*'ist, jazzist, soulis jms. Diskobuumi ajastul tuli kasutada ka tantsulisemaid rütme, Graps hakkas järjest julgemalt looma ka *reggae*-lugusid. MB tolleaegses muusikas on kuulda mõjutusi nii Bob Marleylt, Frank Zappalt, Talking Headilt, Chick Corealt, Soft Machine'ilt kui ka näiteks Chicilt. Samas kirjutati ta ka rea blusiteemasid: "Lady blues", "Äärelinna blues", "Sügisõhtu". 1980. aastal ilmus esimene Grapsi vinüül, singel diskoliku looga "Trubaduur magistraalil", 1981 LP "Roosid papale", mis võttis kokku nii Ornamenti kui ka varasema MB säravamad hetked.

1980ndate algul hakkas MB järjest rohkem esinema "suurel kodumaal". 1980. aastal võitis see Tbilisi estraadimuusikafestivalil "Vesennie ritmõ" esikoha koos N Liidu esibändiga Mašina Vremeni. Graps jättis trummid järjest rohkem Jaak Ahelikule mängida ja tõestas ennast karismaatilise ning akrobaatilise lavaesinejana. Järjekordse soolokitarristina ansambliga liitunud Aivar Oja hakkas Grapsi järjest rohkem *hard rocki* ja *heavy metal*'i poole suunama – valmisid mürtsuvad laulud "Tõmmu naine", "Onu Volli" jt. Pealegi oli "raske raud" Venemaal tollal ülipopulaarne. Arvestus läks täppi – jätkuvalt eesti keeles esinev MB sai ülimenekaks, hoolimata asjaolust, et bändi Kesktelevisioonis peaaegu üldse ei näidatud.

Graps elas tollal tüüpilist rokkarielu, ainsana kuulsast triumviraadist *sex*, *drugs* & *rock'n'roll* tuleks keskmine osa vahetada sõna *drink* vastu. Grapsi naisteseiklused said muidugi eriti legendaarseks.

1981. aastal esineb Graps Jerevani rockifestivalil sama menukalt kui Liidu super tähed Valeri Leontjev ja Stass Namin. See üllatas ja äratas enneolematut tähelepanu isegi ookeani taga: 1982. aastal ilmus Washington Postis Grapsist pikk artikkel, kus kahjurõõmsalt kirjeldati, kuidas Graps ja tema kolleegid propageerivad nõukogude inimeste seas läänelikke väärtusi. Artikkel nõukogude rockist ilmus toona ka ajakirjas Time ning ka seal märgiti Graps ära.

Nõukogude *tšinovnik*'ud said kõige selle peale vaid hambaid krigistada, kuna rahva hulgas populaarset artisti naljalt administratiivmeetmetega ei puudutatud – ra-

TÕNIS MÄGI: "Kui Gunnarile mõelda, siis esimesena tuleb meelde ta kõnnak: hoogne, juuksed lehvimas. Selline oli ta ka ise. Pühendunud jäätitult oma tegemistele, võis ta teinekord kõrvaltvaatajatele tunduda veidra edasi-tagasi sebijana. Tema meeletu energia ja temperament polnud hoopiski mitte eestlaslik ja sestap oli ka palju "ilkujaid". Arvan, et Gunnar oli üks esimesi eesti rockmuusikuid, kes püüdis vastukaaluks läägle saksa muusikale teha midagi kargemat, kirglikumat. Ja see õnnestus. Ta oli ja jääb eesti esimeseks tõeliseks superstaariks, kelle kontsertidel N Liidus käis kümnete tuhandete kaupa inimesi. Kelle lava-show oli tookord ennekuulmatu. Mõeldes, milline oli tollane ideoloogia, tundus see lausa imena. Gunnar oli juba oma eluajal legend. Temast räägiti anekdoote, seiku, mis olid alati sõbralikult aasivad. Ta oli suur laps parimas mõttes. Ja suur looja."

Trumminirvaana.

FOTO INTERNETIST

ha tahtis teenimist. Seda rohkem rünnati Grapsi ja tema üliilikuvat esinemismaneeri N Liidu ajakirjanduses. Kuigi see tegi teda ainult kuulsamaks.

1985 tabas Magnetic Bandi siiski pikemaajalisem "diskvalifitseerimine". Kuna oli vaja esineda, siis ei jäänud üle muud, kui ansambli nimi ära vahetada. Magnetic Bandist sai Gunnar Grapsi Grupp (GGG). See oli juba puhtalt *heavy metal*'i suunitlusega, mis oli ülipopulaarne üle terve N Liidu. Nagu ka Graps ja tema ansambel. Kuid samas kannatas mees järjekordse vaimse kriisi all. Läks lahku naisest. Samal aastal mängis Graps Mosfilmis filmis "Täna ja alati" baleriinisse armunud eesti rock-

muusikut nimega Enn Laid (!).

1986–1987 oli siiski GGG populaarsuse kõrgaeg, eriti Eestis: kopeerivaid bände ja fänniklubisid sigines igale poole. GGG esines muuseas ka Saksa DVs, Hispaanias ja Alžeerias. Plaanitseti isegi tuure USAsse ja Jaapanisse. Ilmus LP "Põlemine", kus on peal hitid nagu "Raudmees", "Valgus", "Põlemine", "Mosaiik" jt.

1988. aastal, koos Eesti iseseisvumisliikumisega hakkas Grapsi karjäär alla käima. Kontserttegevus Venemaal muutus eestlaste silmis labaseks enesemüümiseks ja ka Vene pool vaatas mässavaid baltlasi suureneva umbusuga. Graps tegi ETVs saatesarja "Trummikool", et ennast kuidagi eetris hoida. 1989. aastal hakkasid GGG liikmed mässama ja moodustasid oma ansambli Long Loff. Graps tõmbas seepeale Eestist minema, muidugi Ameerikasse. Elas vanaonu pool, kirjutas hulgaliselt laule, elatus juhtöödest ja otsis võimalusi. Asi hakkas kiiva vaikselt edenema: ta ostis moodsat portatiivset salvestustehnikat, sõlmis kontakte sealsete N Liidu päritolu muusikutega ning hakkas tegema väiksemaid klubikontserte. Aga siis sai Eesti iseseisvaks ja Graps otsustas vabaduse riigist äsja vabanenud maale tagasi pöörduda.

Siin varises tema muusikuelu praktiliselt lõplikult kokku. Luhtus katse reformida Magnetic Band. Tema 40. sünnipäeva kontserdile Linnahalli saabus mõnisada kuulajat. Ajakirjandus suhtus temasse nagu mahakanatud endisesse staari. DJ-töö Kuku raadios ei rahuldanud teda samuti. Ta hakkas tööle Eesti-Rootsi liinilaevades diskorina ja jäi 1993. aastal Rootsi tollis vahele katsega sojutada kuningriiki 190 anaboolse steroidi kapslit. Karistuseks kaks kuud rootsi kardinate taga. Süvenesid alkoholiprobleemid, ähvardavalt tõusis kehakaal.

1996 pani Graps kokku uue saatebändi ja hakkas jälle suhteliselt regulaarselt vanu hitte esitama, need ilmusid ka *greatest hits*'il "Tühjad pihud". 2000ndad aastad töötasid uut tõusu. Kõikide üllatuseks esines Graps Hansapanga pensionikindlustuse reklaamis, see tõstis ta uuesti vaatevälja, nüüd küll juba üpris kibestunud, aga ka elutervelt ironilise mehena. 2002. aastal ilmus sarjas "Eesti kullafond" pooleasa lauluga kogumik. 2003. aastal hakkas Graps üle hulga aja ka uusi laule kirjutama ning aasta lõpul ilmuski paljuütleva pealkirjaga "Rajalt maas", mis on õnnestunud nii kunstiliselt kui ka kommertsiaalselt. Grapsi eneseteadvus kasvas ja plaanid samuti, ning käesoleval aastal tuli lõpuks elutööpreemia.

FOOKUSES: TISKOTOWN ehk SHL ehk Saaremaa Heliprogrammeerijate Liit

JÜRGEN TAMME

Üheksakümmendad olid Eesti elektroonilise muusika laval kiire aeg. Nagu seeni pärast vihma ilmused uusi artiste ja lindistatud kassetid käisid käest kätte. Aastaks 1994 olid elektroonilise muusika üritused regulaarsed ja muusikapisik otsustas nakatada ka Saaremaa. 1996. aastal sündiski Tiskotown, rõsi küll, tol ajal tähistati selle tähekombinatsiooniga eelkõige Kuressaare linna, mille maine oli kommertsmuusika huviliste maitsest ning elukommetest tingituna väga madal.

Idee pärines Saaremaa avangardistilt Alexus 3.0'ilt, kelle nime taga seisab Ago Väli. "Tisko oli sõna, mida kasutati muusika kohta, mida Kuressaare kitsarinnaline noorteildsus kuulas. Kuigi seda muusikat tembeldati *disco*'ks, ei soovitud rikkuda disco kui 70ndatel ja 80ndatel eksisteerinud mõnusa muusikastiili mainet," seletab Alexus. Tema eesmärk oli teha Saaremaale organisatsioon, mis ühendaks kohalikke alternatiivmuusika huvilisi noori. Ambitsioonikas plaan reaalse ühenduse loomisest luhtus, kuid ilma valgust nägi samanimeline plaadifirma. Tänapäeval on Tiskotown nimi, tänu millele on omavahel tutvunud enamik Saaremaal vähegi tõsiselt mittekommertslikku elektroonilist muusikat viljelevad inimesed. Tegemist oleks justkui mingi klubiga, mis kunagi koos ei käi, aga siiski tegutseb.

1999. aasta mais ilmus Tiskotown Recordsi esimene plaat, Beatwixti "RadioTechnics vol 1", mis oma meelodiliste *tech-house*'i helidega (kasutatakse *acid house*'i ja *progressive house*'i rütme ning ühendatakse need Detroit ja British *techno*'ga) jõudis ka Kosmos Controli plaadiletile. Tegemist ei olnud kogumikuga, nagu ekslikult on arvatud, sest Beatwixt kasutas plaadi väljaandmisel erinevaid varjunimesid, et pälvida suuremale arvule lugudele rohkemat tähelepanu. Beatwixti looming jõudis ka Raul Saaremetsa legendaarsesse raadio-

Tiskolinna Alexus 3.0'i, R-Bo ja Beatwixti invasioon mandrile.
FOTO AGO VÄLI ERAKOGUST

saatesse "Vibratsioon". Peale Beatwixti kuuluvad ühendusse veel Alexus 3.0, R-Bo, Elegant Gauge (endine Machineoil Kru), Loco Motion, JaNingEgaEhkVõi (endine Liitium), Teleskoop ja Rüki; Tiskotowniga on end seostanud ka tuntust koguv bänd Cosmoskva. Vahepeal figureerisid veel sellised nimed nagu Elektronküülik ning Entel Perimental, millest esimene on Alexuse nimi *electro* tegemiseks ning teist kasutab noormees oma *techno*-lugude valmistamisel. Alexus 3.0'i lugu "Balkan Express" (Primitiivid EP) jõudis vähestest eesti lugudest ka raadiosaate "Vibratsioon" kuulajate edetabelisse.

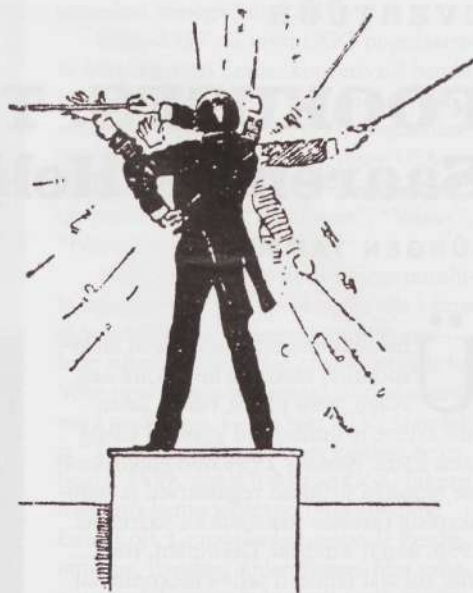
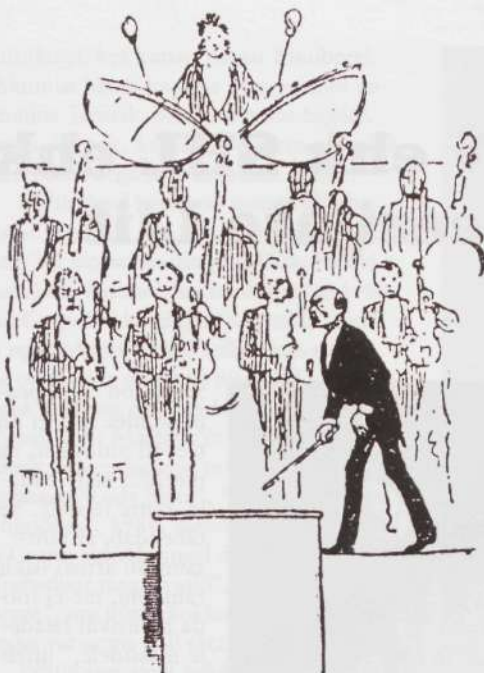
Stiilidest viljelevad artistid erinevas võtmes *house*'i ja jazzi, murtud rütme, *downtempo*'t, *breakbeat*'i, *techno*'t, trummi ja bassi, *ambient*'i, *electro*'t; seda kõike esitatakse isikupärase muusikalise käekirjaga, et mitte öelda folgilikult mõjuva alatooniga. "Kuna me oleme selline väike kooslus, siis ühine joon on inimeste päritolu, mitte muusikastiil. Siiski võiks üheks sarnasuseks pidada nn vana kooli lembust. Mõningate inimeste arvates oleme ajast maha jäänud ja ei suuda midagi novaatorlikku luua.

Samas on meie peamine idee see, et kõik teevad muusikat, mis meeldib neile endale, mitte teistele. See tähendab, et tähtsaim on artisti isiklik rahulolu, me ei too da muusikat laiadele massidele," ütleb Alexus.

Label'i siiani välja antud kaheksa albumit on emotsionaalsed, üllatusrohked, saaremaiselt siirad ja patriootilised, kohati tunduvad naivsed ja kohmakad, palju kasutatakse

se vokaalsämpleid. Kogu see stiiliküllus võiks olla *camp*, kuid õnneks ei ole. Kuna Saaremaa asetseb nii-öelda isolatsioonis, siis ei tunginud ka välised mõjutused mandrilt nii kiiresti loomingusse. Kõik need robotlikud biidid ja masinlikud trummikäigud on väga mitmekesised ning muudavad Tiskotowni toodangu kütkestavaks ja omanäoliseks. Eduka tegutsemise korral võiks plaadifirma täita tühimiku, mis jääb Umblu ja Kohvi Recordsi vahele.

Hetkel kogub Tiskotowni tegelastest enim tuntust *live*-ansambel Cosmoskva, kes peaks sügisel välja andma albumi, promoplaadid ilmub juba lähinädalatel. Gruppi kuulub kaheksa noort ja andekat muusikut, kelle looming on segu *funk*'ist, jazzist, *easy listening*'ist. Koosseisu teeb eriliseks tšello kasutamine, mis lisab muusikale hubasust ja mahedust. Cosmoskva on võitnud kaks korda stereo88.com elektroonilise muusika edetabeli, see on tulemus, mis on jäänud siiani püüdmatuks kõigile teistele kodumaistele artistidele. Suvel on oodata ka Tiskotowni värseima artisti Rüki debüütalbumit.

MEDITATSIOON

Eluenergia muusikas

MARJU RIISIKAMP

Käesoleva artikli aluseks on austraalia psühholoogi John Diamondi kaheosaline raamat "Eluenergia muusikas" (Life Energy in Music).

Diamond on tegelnud muusikute nõustamisega kakskümmend seitse aastat, huvitades peamiselt muusika toimest inimese tervisele. Ta väidab väsimatult, et muusikal on erakordselt tugev energeetiline ja teraapiline jõud ning et selle kuns-

tiga peaks vastutustundlikumalt ümber käima. Oma töös püüab ta välja selgitada muusikute stressifaktorid ja leida võimalusi suurendada interpretide kreaatiivsust. Diamondi raamatutes on huvitavaid tähelepanekuid muusikainimeste igapäevaelust, tegevusmotiividest, käitumisest kaasinimestega, ansambliühtlusest, suhetest muusikaäri. Selgub, et meditatsioon on muusikutele üsnagi tähtis ja sel-

lised kvaliteedid nagu ausus, südametunustus, julgus ja professionaalsus omandavad muusikute puhul hoopis rafineeritumaid vorme. Interpreedi elukutse on tõepoolest kompleksne nähtus, kus ei piisa üksnes tehnilisest pagasist, sest persoon oma terviklikkuses tuleb tahes-tahtmata esile ja vastavalt kas siis edendab või pidurdab tema loometeed.

Žestid ja muusika – kas alati kooskõlas?

Autori eessõnast: "Muusika on mõjuv teraapia inimese eluenergia aktiviseerimiseks. Ta on *prana*, *ki*, *vaim*. Muusika mõte seisnebki tegelikult tema teraapilises jõus – nii esitaja kui kuulaja energia tugevdamises. See lihtne, aga suur tõde näib olevat tänapäeva maailmas unustatud. Muusika on suundunud pereringist saalidesse ja professionaalse muusiku elukutse kuulaks nagu pigem ettevõtluse kui kõrge kunsti valdkonda..."

Diamond testib muusikute energianivoo spetsiaalsete harjutustega (*life energy breath span test*). Tema tähelepanekute põhjal on olemas kolme tüüpi interpreete:

1. Energiavaesed interpreetid, kes ei suuda tabada esitatava hingust. Nende esinemine on stressis, ohjeldamatu ja pealiskaudne. Hämmastav on fakt, et publiku seas võivad nad esile kutsuda lausa suurt imetlust. Nende käitumine laval on täis teatraalseid žeste, imelikke "egopuhanguid". Nad eksponeerivad ennast, mitte esitatavat, väites, et selline on nende "tõlgendus". Pisimagi tehnilise vea puhul märkame nende ärritust.

2. Käsitöölised, kes korrektselt edastavad nooditeksti ja arvavad, et sellest on küllalt. Nende esinemine on vähem teatralne ja dramaatiline kui energiavaesel muusikul. Musitseerimist pärsivad seesmised takistused ja kõhklused, puudub veenvus. Nad püüavad anda oma ego helilooja teenistusse, kuid miski nagu takistaks seda.

3. Tugeva energiaga ehk transtsendentsed muusikud, kes mitte ainult ei edasta helilooja teksti, vaid viivad selle täiuslikkuse ni. Nende ego on täielikult välja lülitatud. Siin toob Diamond näiteks kuulsat 20. sajandi dirigendi Wilhelm Furtwängleri, keda iseloomustab täielik andumine ja muusikasse sulandumine. Kuulaja tunneb end ülimalt turvaliselt, lausa õndsalt nagu väike vastsündinud beebi, kes on pandud ema kõhu peale lamama. Vastsündinu on küll omaette persoon, kuid ta pole isoleeritud, ta on täielikult kooskõlas elu rahuliku voo-gamisega. Selline seisund eeldab tingimuste-ta usaldust, olemisjulgust. Niisugune kunstnik armastab muusikat ja musitseerimist, heliloojat ja publikut. Kogu tema tegevus on üks suur armastuse, energia, elurõõmu ja inimlikkuse vahendamine heliloojalt publikule. Energiatugev kunstnik suudab poolehoidu jagada ja seda ühtlasi ka pub-

likult vastu võtta. Tema jäägitu pühendumisega kaasneb oma ego tõrjumine tagaplaanile ning see asendub erilise leebusega, mis ei pruugi avalduda eraelus, kuid kindlasti iseloomustab see teda musitseerides. Ka ei tarvitse tal sugugi olla ideaalne iseloom, kuid muusikat tehes unustab ta kõik negatiivse, see transformeerub nii temas eneses kui kuulajates. Siiski võib täheldada, et enamasti on tugeva energiaga muusikud ka eraelus ja keerukates elusituatsioonides meeldivad, südamlikud, armastusväärsed ja avatud inimesed. Selline kunstnik tunnetab hästi oma keha, liigutused mängimise ajal on loomulikud, ilusad, kerged ja stressivabad. Tal on võime tajuda n-õ helilooja pulsilööke, need ühinevad tema püüdlustega, on tema ideega sünkroonis. Nii avaldubki teose tõeline olemus ja hingus. Tugeva energiaga interpret on armastuse vahendaja ning see annab tema kunstile teraapilise jõu. Jutujätkuna väike näide. Nimelt toimub vestlus kahe globaalselt erineva energianivooga interpreedi vahel. Üks neist teatab, et tahaks tulevikus mängida ühe helilooja teoseid ning pole seni neid veel kontserdil esitanud suutmatusest tema muusikat armastada. Seepeale küsinud teine: "Mis

Wilhelm Furtwängler: tugeva energiaga, armastust jagav interpret.

Diamondi arvates on olemas kolme tüüpi interpreete: energiavaesed interpreetid, käsitöölised ja tugeva energiaga ehk transtsendentsed muusikud.

siin armastusega pistmist on?"

Muusika teraapiline jõud

Diamond kirjeldab üht esmapilgul skisofreenikuna näivat noort muusikut. Temast õhkub ärritust, närvilisust, kohmetust ja see näib kanduvat üle ka teistele. Ta laup on pinges, jutt ebaselge, riietel ta seljas poleks nagu vähimatki seost tema isikuga. Aga kui õpetaja palub tal midagi mängida, muutub kõik ühe hetkega. Tema musitseerimist iseloomustab tunnete sügavus, tugev armastus – kõigepealt mängib ta Schubertit, siis enda komponeeritud prelüüdi. Ta nägu on ikka veel elutu, kuid siin pole enam hajevileolekut ja energia voolab. Muusika on ta elu äratanud. Ta kuulab intensiivselt, totaal-selt, ta kuuleb midagi sellist, mida tavaline inimene ei kuule. See on tema haigus, kuid ühtlasi ka eriline võime. Taas leidis kinnitust fakt, et loominguiline tegevus ravib, armastust jagades saame ise terveks.

Dirigentide "kaamerateadlikkus"

Lugu vanast kontserdisaali lavatehnikust, kes muusikast suurt ei jaganud, küll aga tundis oma neljakümne tööaasta jooksul nii mõndagi lavalt läbi käinud muusikunatuuri. Nimelt töötas ta ühes Ameerika prestiižikamas kontserdisaalis, olgugi et kulisside taga. Ta rääkis filmimise võlujõust dirigentidele ning näitas laval terve rea märgistusi, kuhu nende ettekirjutuste järgi tuli kaamerad paigutada. Mõni eelistas vasakut, teine paremat poolt, nii nagu igaal filmistaaril, oli neil oma "optimaalne" rakurs teada. Ühed dirigendid ei lasknud end kaamerast häirida, teistele oli aga ülitäh-tis, millised nad eetris välja näevad. Mõned orkestrijuhid käitusid noil õhtuil, mil kaamera töötas, hoopis eriliselt. Nad olid justkui nõiutud – palju elavamad ja intensiivsemad. "Ning kui kaameralam-bike enam ei põlenud, siis oleksid ka nemand end justkui elektrivoolest välja lülitanud..." Seejärel jutustas tehnik dirigendist, kes oli lasknud lava taha seinaga puu-rida, kus tema nägu pidavat optimaalselt soodsas nurga alt paistma. Teistele polnud kaamera punase signaaltule nägemine oluline, kuid tema nõudis, et see oleks sisse lülitatud. "Oleksite te näinud seda muudatust, mis toimus punase tule süttides: dirigeeri-

des vaatas ta üksisilmi punast lampi, mil-
lal see ometi põlema süttib. Kui see juhtus,
siis kukkus ta vehkima nagu pöörane. Kui
lamp kustus, siis kogu tema tegevus rauges
silmapilkselt, ta vaevu liigutas veel ennast.
Kui lamp süttis – taas tõmbles ta nägu grim-
massides. Jaa, mis seal salata, teleülekanne
on meie dirigente muutnud... Suisa selge
on see, et muusik, kes üksnes punasele lam-
bile mängib, pole oma egost lahti saanud ja
seda muusika teenistusse andnud. Muusika
on tänapäeval eelkõige ego teenistuses ja
televisioonil on selles oma negatiivne mõju.
Ilmselt on kirjeldatud dirigent ka oma era-
elus niisama edev.

Muusikakriitikud

Lugu kriitikust, kes iga kord teisi kuulates
millegipärast kärsitusk muutus. Selgub, et
ta tunnistab ainult o m a muusikat, mit-
te aga teiste esitatut. Kuidas saab selline
inimene olla kriitik? Kriitika peaks põhi-
nema hoolivusel ja isetusel. Kriitik peaks
end tundma maailmaga kooskõlas olevat,
vastasel korral pole tema arvamusel tege-
likkuse jaoks vähimatki tähtsust.

Kuriöösne lugu juhtus kunagi seos-
es Igor Stravinski turneega. Tema visiit
Austraaliasse oli tol ajal kahtlemata suur-
sündmus terve maa ajaloos. Autorikontsert
toimus Melbourne'is, dirigendiks heliloo-
ja ise. Otse Diamondi ees oli istunud lin-
na üks mõjukamaid muusikakriitikuid,
tuntud ka heliloojana. Diamondi suureks
hämmastuseks lobises kriitik lõviosa kont-
serdist oma naabriga, pööramata muusika-
le tähelepanu ning segades teisi kuulajaid.
Viimase loo ajal lahkus ta furoorikalt saa-
list. Järgmise päeva ajalehest võis lugeda
kontserdi kohta kõike muud kui positiivset.
Ei mingit teadlikkust suurhetkest, ei mingit
tänutunnet, kuulates kuulsat helilooja teo-
seid tema enda juhatusel, ei mingit armas-
tust muusika vastu. Kõige drastilisem oli te-
ma kriitika Stravinski balleti "Haldja suud-
lus" kohta, kus ta mainis, et lugu meenutas
talle pigem Tšaikovski muusikat. Selgus,
et mitte ainult teos ise polnud talle tund-
matu, vaid ta ei olnud ka kavalehte luge-
nud, sest seal seisis kirjas, et Stravinski oli
selle teose nimelt kirjutanudki Tšaikovski
stiilis. Ennast täis kriitik! Ja kindlasti pole
ta ainus. Kriitikud peaksid mõistma, et
nende töö nõuab õiget distantsi igas suh-
tes. Distanti iseendaga, teistega, käsitleta-
va nähtusega. Siia juurde lisab psühholoog
Thomas Stearns Elioti tuntud sõnad:

Igor Stravinski suurust ei vääranda kriitiku
ego.

*There are three conditions which often
look alike
Yet differ completely, flourish in the same
bedgerow:*

*Attachment to self and to things and to
persons, detachment*

*From self and from things and from
persons; and, growing between them,
indifference*

*Which resembles the others as death
resembles life.*

(Thomas Stearns Eliot, *The Complete
Poems and Plays*).

Vaba tõlge: (On olemas kolm seisun-
dit, mis sageli näivad sarnased, kuid on
ometi täiesti erinevad, kuigi nad on võr-
sunud samast pinnasest: side iseendaga,
nähtustega ja inimestega; distant ise-
endast, nähtustest ja teistest inimestest
ning nende vahele põimunud kiretus, mis
ühendab eneses kõik komponendid, nii
nagu surm kätkeb eneses elu.)

John Diamond: "Ennast täis kriitikul
puudub eluterve huvi oma ala vastu, ta on
loobunud ülesehitavast emotsioonist. Õige
distanti asemel on ükskõiksus, ning need
kaks on sama erinevad nagu armastus ja
vihkamine. Ma usun, et meil on siiski õi-
gus oma kriitikutel armastust oodata."

Puupliidiga köök ja onu Harry

John Diamond: "Istusin New Englandis
ühe talumaja köögis, kus on vana, kuid ik-
ka veel töökorras puupliit. "Varem oli sel-
le koha peal põllukividest kamin," lau-
sub maja ajaloolasest omanik. Istusime va-

naaegsetel toolidel. Mu käsi puhkas päevi
näinud tammepuust laual. Peremees jutus-
tas, et juba kakssada aastat on see köök ol-
nud koduse elu keskpunkt ja musitseerimi-
se koht. Kujutlesin, kuidas pikkadel talve-
õhtutel perekond kunagi tule ümber kogu-
nes ja laulis. Me mõlemad tundisime rah-
valaulude laulmise traditsiooni. Peremees
võttis *dulcimer*'i (tsimblitaoline pill); see
oli samuti vana, käsitsi tehtud ja primitiiv-
ne, kuid tal oli oma eesmärk – tuua talu-
poja koju muusikat.

Sel külmal lumisel ööl ahju ees istu-
des mõistsin, et muusika on mõeldud ko-
du jaoks. See, mis nii palju kordi selles
köögis aset leidis, oli õigupoolest muusi-
ka põhiolemus, allikas ja hing. Muusika
algab ema unelaulust lapsele, algab kod-
ust ja pöördub taas koju tagasi...

Mida rohkem eemaldub muusika oma
töelisest keskkonnast, seda ebaloomuliku-
maks ta muutub ja võõrandub, nii nagu
iga inimene, kes oma juurtest ja päritolust
lahi ütleb. Ta kaotab õige suuna ja ees-
märgitunnetuse. Ning nii nagu muusika on
irdunud kodusest miljööst ning suundu-
nud kontserdisaali, on ta ka kaotanud suu-
na. Asemel tulevad uued fenomenid: teh-
nika, egotsentrism, pealiskaudsus. Nõnda
sünnivadki megastaarid, kes Carnegie
Hallis mängivad tuhandetele ja plaatide
vahendusel miljonitele. Tahtmatult mee-
nub mulle taas onu Harry, kes sõrmitseb
dulcimer'i, lauldakse ballaadi ja refrääni
laulavad kõik koos. See on hoopis teine
maailm ja tundub mulle olevat palju lähe-
mal tööle ja muusika olemusele.

Kord kuulsin Carnegie Hallis Iiri an-
samblit, kelle esinemine sarnanes rohkem
laamendamisega ning kes ometi pälvis
tormilise aplausi. Seepeale meenus mul-
le suur iiri laulja Joe Heeney, kes jutus-
tas, kuidas ta noorena oli koos teistega
istunud õhtuti tule ääres, vaadanud hõõ-
guvaid süsi ja näinud seal kujundeid, mis
inspireerisid teda looma mõnd uut lau-
lu. Keegi hakkas ees laulma ja vähehaa-
val ühinesid ka teised. Ma meenutan seda
alati, kui töötan interpreetidega. Ma ei
taha öelda, et Carnegie Halli pole üldse
tarvis, kuid ka seal peaks interpreet esi-
nema nii nagu oma kodus: andma meile
oma muusika, armastuse, sõpruse, turva-
tunde, soojuse – kõik selle, mida saame
perekonna ringist."

Taavo Virkhaus 70

ALO PÖLDMÄE

Tänavusel üldlaulupeol seisab juhipuldil Tartus sündinud ja USA-s elav Taavo Virkhaus, kes 29. juunil tähistab oma 70 aasta juubelit. Taavo Virkhaus on Virkhauside muusikute dünastia väärikas järeltulija. Eesti muusika ajaloos on sellel suguvõsal tulnud täita alusepanija rolli. Esimesed üldlaulupeod aastail 1869–1910 olid mõeldamatud Taavo Virkhausi vanaisa David Otto Virkhausi osaluseta, kelle entusiasm pani liikuma puhkpillimuusika harrastuse üle terve riigi. Ega ilmaasjata saanud ta endale hellitusnime “pasunakooride isa”. Taavo isa Adalbert Virkhaus sai tuntuks kui esimene kutseline eesti dirigent ja esimeste operettide autor.

Ka laulupidude liinis jätkab Taavo oma vanaisa ja isa traditsioone. Seda nii pagulaslaulupidudel, ESTOde raames toimunud laulmistel kui ka kodumaisel Eesti vabanemisaegsetel ja -järgsetel üldlaulupidudel. Esimest korda oli ta Tallinnas laulupeopuldil 1990. aastal vanaisa palaga “Oh tõuse, laul!”, tänavu juhatab ta kutseliste puhkpilliorkestrite ees Raimund Kulli teost “Tarantella”.

Esimesest “dirigendiks” olemisest jutustab Taavo humoorika loo: “Olin “kütlalijuhatajaks” oma isa puhkpilliorkestriga Narva-Jõesuu rannas 1939. aasta suvel, olin siis nelja-aastane. See oli teatud mõttes trikk rahva ja turistide meelitamiseks, kuid tundsin ennast orkestri ees täitsa kodus.”

Taavo sai käia Tartu Seminaris Algkoolis vaid poolteist aastat. 22. augustil 1944 tuli põgeneda Läände. Järgnes terve aasta kolimisi Saksamaa ühest põgenikelaagrist teise, kuni jäädil pidama Geislingeni. Seal lõpetas Taavo algkooli ja eesti gümnaasiumi. 1949. aasta sügisel jõudis Virkhauside pere USA-sse, Floridasse.

T. V.: “Õppisin Miami ülikoolis muusikat, minu peamine pill oli viiul, juhatasin ka õpilansambleid. Edasi õppisin dirigeerimist Eastmani muusikakoolis Rochesteris, 1958. aastal Tanglewoodis ja kaks suve Pierre Monteux’ meistriklassis Maine’i osariigis. 1963–1964 olin

Taavo Virkhaus – eesti muusika tulehoidja laias maailmas.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Saksamaal, Kölnis Fulbrighti stipendiaadina.”

Saksamaal oli Virkhausil muuseumi haruldane võimalus juhatada Berliini Sümfooniakuid.

T. V.: “Pärast doktorikraadi kaitsmist Eastmani ülikoolis palgati mind sinna juhatama ülikooli ansambleid ja õpetama orkestridirigeerimist. Samal ajal tegin päris palju tööd vabakunstnikuna Rochesteri filharmoonia orkestriga ja olin Rochesteri ooperikompanii üks dirigente.”

Eastmani ülikooli orkestriga anti Torontos kolmel korral kontserte, neist 1969. aastal esineti Eesti üldlaulupeo 100. aastapäeva tähistamisel. Muu hulgas kanti ette tema enda doktoritöö – viiulikontsert. Rochesteri orkestri reisiril Kanadasse oli solistik Rootsis elav pianist Käbi Laretei.

1969. aastal abiellus ta Nancy Hermaniga, kes oli sel ajal laulueriala magistrant.

Kui 1976. aastal toimus Baltimore’is

ESTO, oli Virkhaus seal muusikadirektor, juhataes muu hulgas Baltimore’i sümfooniikutega Eduard Tubina kümnead ja enda esimest sümfooniati. Klaveril soleeris jälle Käbi Laretei.

Pikka aega on Virkhausi dirigenditegevus olnud seotud kahe orkestriga – Duluthi ja Huntsville’i linna sümfoonia-orkestriga.

T. V.: “1977. aastal kutsus Duluthi orkester mind oma juhiks. Olin selles ametis seitseteist aastat, seejärel olin neliteist aastat Huntsville’i orkestriga, neist viis aastat juhatasin paralleelselt mõlemaid orkestreid.”

Minu küsimusele, kuidas on õnnestunud pidada sidet kodumaaga, vastas Virkhaus: “Sidemeid kodumaaga hoidsid enamasti vanemad, kuid kui Neeme Järvi käis juhataes Ameerikas Leningradi orkestrit, saime New Yorgis kokku ja sellest tuli tema kutse juhatada 1978. aastal Tallinnas ERSO-t. Pärast seda olen Eestis käinud vähemalt kümme korda.”

Küsimusele Eesti laulupidude tähenduse kohta vastas Virkhaus: “Laulupeod on eesti kultuuris unikaalsed. Kui muu Euroopa on jalgpallihullustuses, siis meil tuleb rahvas kokku muusikat tegema ja kuulama. See on ikka midagi suurt!”

Heliloomingus on Taavo Virkhausile südamelähedasem olnud sümfooniline looming: viis sümfooniati, kaks viiulikontserti, avamäng “Kalevipoeg”, “French Overture”, muusika filmile “Tiina”, “Fanfare ad Astra”.

Taavo Virkhausi sünnipäeval 29. juunil toimub Tartu Pauluse kirikus kontsert juubilaril dirigeerimisel, kavas tema ja Heino Elleri looming, sealhulgas Esimene viiulikontsert, kus soleerib Sigrid Kuulmann. 30. juunil aga lubas Virkhaus osaleda Teatri- ja Muusikamuseumi Eesti laulupidude olemust analüüsival sümposiumil. Ja seejärel on ootamas üldlaulupeo dirigendipult ja “pasunakoorid”!

Tugev käepigistus juubilarile – eesti muusika tulehoidjale laias maailmas!

Poeet pianistide seas

Erika Franz 110

(19. juuli 1894 – 13. september 1967)

TIIU TOSSO

Me teame Erika Franzist ülekohatuselt vähe. Oleme unustamas ühe särava isiksuse, kõrgetasemelise pianisti ja klaveripedagoogi tähtsust eesti muusikaloos, kuigi tema nimi sai laiemalt tuntuks koos sõprade ja aatekaaslaste Peeter Süda, Ludvig Juhti, Ella Ilbaku, Mart Saare, Riho Pätsi, Theodor ja Artur Lemba, Igor Severjanini ning paljude teiste loominguinimestega. Erika Franz oli eesti esimesi väljapaistvaid kontsertpianiste. Kohe Eesti Vabariigi alguspäevil lülitus ta muusikaellu sümfooniakontsertide solistina, esines pianistina Ella Ilbaku moderntantsuetendustel ja kontrabassivirtuosi Ludvig Juhti kontsertidel. Erilist tähelepanu äratas ta Mart Saare uudse helikeelega klaveriteoste esitajana. Nõukogude süsteem tõrjus Erika Franzit välja nii Tallinna Konservatooriumi õppejõu kohalt kui ka aktiivsest kontserdielust. Pedagoogitöö jätkus siiski elu lõpuni, 1948. aastast Tallinna Muusikakoolis, hiljem Tallinna Lastemuusikakoolis. Tema sadade õpilaste hulgas on olnud Leelo Kõlar, Laine Mets, Vilma Mallene, Ester Mägi, Tiia Loitme, Vaike Vahi jt.

Erika Franz oli kirevate huvidega kultuurinimene. Ta valdas paljusid keeli, tundis hästi kunstiajalugu, oli filosoofia, kirjanduse ja eriti luule austaja. Sellest annavad tunnistust kaustikutäied ümberkirjutatud poeetide luulet. Erialase ja ilukirjanduse kõrval oli tema raamatukogus palju teoseid esteetika ja filosoofia alalt. Väga huvitav on lugeda märkmeid ja kommentaare läbiloetud raamatute kohta, mis on kirjutatud kõik samas keeles, mis raamatudki.

Erika Franz oli sage külaline muusikateadlase Aurora Semperi ja kirjanik Johannes Semperi kodus. Pianist Lilian Semper on meenutanud: "Erika käis meil kodus tihti. Temast jäi mulje kui äärmiselt elavast, mitmekülgsest haritud inimesest. Tema temperamendis oli mida-

Erika Franz – talent, mõtleja ja veetlev naine.

FOTO TMMI ARHIIVIST

gi lõunamaist, arvatavasti emapoolselt. Ta valdas hästi inglise, saksa, prantsuse ja vene keelt. Paistis, et oli pisut ka inglise orientatsiooniga. Ta tundis väga suurt huvi nüüdismuusika vastu (Hindemith, Milhaud)."

Isa Eduard Franz, Tallinna ehitusmeistri poeg, oli õppinud viiulit Moskva konservatooriumis. Hiljem töötas ta Tallinnas kubernerite kantseleis ja oli Eesti Vabariigi Rahandusmuuseumi kantselei juhataja. Erika Franzit ema, sündinud Haunov, pärines kohalikest tatarlastest. Perekonnas oli veel õde Karin, kes õppis Pariisis kunsti ja elas pärast abiellumist Inglismaal, kus Erika Franz teda korduvalt külastas.

Riho Päts kirjutab Mart Saare juubelkontserdi puhul "Postimehes" 11. ok-

toobril 1932. aastal: "Oma klaveripre-lüüdides on Mart Saar vormilt lakooniline, aforistlik. Siin ta väljendusviis on mõnikord võrdlemisi keeruline, ometi selge ja alati loogiline. Aga eelkõige siin avaldub mõttesügavust ja kõrget vaimulendu, mis olles aheldamatu ettemääratud vormi kammitsaist, end vahetumalt suudab väljendada. Neid jooni oskas Erika Franz temale omase intelligent-si ja süvenemisvõimega kumeralt esile tuua."

Üks Erika Franzit õpilasi, koorijuht Tiia Loitme aga meenutab oma õpetajat järgmiste sõnadega: "Erika oli väga erudeeritud, tundis kõiki eluvaldkondi, oli kursis näituste ja üldse kõikvõimalike üritustega. Huvitus poliitikast, ta oli suur eestlane. Erika oli ka müstik. Tihti rääkis ta lahti oma unenägusid, mis lõppesid ikka valge laevaga. Ta uskus unenä-gudesse. Erika pedagoogitegevusest mäletan eelkõige, kuidas algas töö uue teo-sega. Ta selgitas, mille arendamiseks just see lugu on vajalik. Teadsin täpselt, mida ja milleks ma mängin. Ta õpetas ka seda, kuidas esineda, kuidas käituda laval jne. Pedagoogiline repertuaar algas Riho Pätsist. Mängisin ka Mart Saare pala "Laul männile". See lugu oli justkui Erika kredo. Mäletan, kuidas ta ütles oma juubeli päevil: ma olen seitsekümmend aastat elanud, see on olnud ilus elu."

Erika Franz, Peterburi konservatooriumi kasvandik, Berliinis ja Pariisis õppinud pianist, oli väärt maailma tunnustust. Tema mitmekülgisusest ja eruditsioonist annavad tunnistust kas või talle kuulunud ja nüüd TMMi arhiivis hoiul olevad hä-ruldased 15. sajandist pärit noodikäskir-jad pärgamendil, näiteks katkendid John Dunstable'i "Gloriast".

Erika Franz oli talent, mõtleja ja veetlev naine, kes suutis jätta endast jälje, ära-tada austust ja armastust neiski, kel pol-nud õnne olla tema õpilane või kuulata tema esinemisi.

Kuressaare Kammermuusika Päevad – 10

MAARJA KASEMA

Eesti pikima traditsiooniga kammermuusikafestival on jõudmas esimese ümmarguse tähtpäevani.

“See oli mitmes mõttes ärkamisaeg, mil paljudes Eesti väikelinnades hakkasid toimuma huvitavad kultuuriüritused,” meenutab festivali kunstiline juht, pianist Andres Paas. “Kuressaare oli oma vaiksete ja kultuuriliselt peaaegu tühjade suvedega veel vaeslapse osas. Kuressaare Kammermuusika Päevade idee võttis reaalse suuna 1994. aasta suvel, mil Saaremaalt pärit laulja Aimar Tammel viis mind kokku linnavalitsuse kultuurinõuniku Tiitu Villsaarega, kellest sai aastateks festivali tehnilise poole eestvedaja.”

Esimestel aastatel olid esinejateks peamiselt Andres Paasi koolikaaslased, valdavalt Eesti Muusikaakadeemia magistrandid, sekka juba staažikaid muusikuid. Väliskülalised osalesid esmakordselt viiendal festivalil ning seni kõige rahvusvahelisem on olnud 2001. aasta, kui festivali projektijuhiks sai samuti saarlane, äsja Sorbonne'i Ülikoolis kultuurikorralduse õpingud lõpetanud Kersti Kirs.

Algul moodustus kuulajaskond peamiselt kohalikest entusiastidest ning olulisima kontserdipaiga, Kuressaare Muusikakooli saal oli pigem pooltühhi kui täis. Juba paari aasta pärast kuulajate arv mitmekordistus. Aastal 2002. valmis kultuurikeskuse uus kontserdisaal, mis pakub paremaid tingimusi esinejatele ning mahutab ka rohkem publikut. 2003. aasta festivaliks ostis Kuressaare linn kultuurikeskusesse uue Estonia klaveri, mille võitit tuli pidulikult üle andma klaverivabriku president Venno Laul. 2002. aastal austasid festivali oma osalemisega ka Läti president Vaira Vike-Freiberga abikaasaga ning Eesti president

Korraldustilm pärast 2003. aasta festivali lõppkontserti Kuressaare kultuurikeskuse saalis. Vasakult: Urmas Raik, Maarja Kasema, Andres Paas, Kersti Kirs, Tiitu Villsaar ja Tiitu Tammoja.

FOTO IRIINA MÄGI

Arnold Rüütel ja Ingrid Rüütel. Samal aastal hindas Saaremaal kokku kutsutud ümarlaud kammermuusika festivali Saaremaal kultuuri vallas kõige kõrgema taseme ja parema teostusega ürituseks. Esile tõsteti ürituse terviklikkust, nii esinejate professionaalset taset kui ka väga head korraldustööd – “vaideldamatult on see briljandiks lihvitud”. (Oma Saar 16. 11. 2002.)

Korraldajad ei ole õnneks loorberitele puhkama jäänud ning näevad festivalil arenguperspektiivi nii kvaliteedi kui mahu osas. Eesmärk on arendada festivali koostööd naaberriikide kammermuusikafestivalidega ning mitmekesistada programmi veelgi.

Juubelifestivalil astuvad üles mõni kuu tagasi mainekal Budapesti Kevadfestivalil kontserdi andnud New Baltic Trio, esmakordselt on kavva kaasatud koorimuusika kontsert, kus esineb Eesti Filharmoonia Kammerkoor Paul Hillieri dirigeerimisel, traditsioonilisel klaveriõhtul esineb “Praha kevade” ja New Yorgi noorte kontsertartistide konkursi võitja, Tšehhi pianist Martin Kasik, lossikontserdil Ungari duo Gergely Matúz (flööt) – Balint Zsoldos (klaver), öökontserdil aga džässduo Hedvig Hanson – Andre Maaker. Uue põneva suuna annab festivalile multimeediaetendus Portugali tantsijanna Teresa Simase ja marimbamängija Pedro Carneiro esituses. Lõppkontserdil astuvad üles vokaalkvartett koosseisus Pille Lill, Maire Haava, Mati Kõrts ja Uku Joller ning festivalil korduvalt esinenud Tallinna Klaveriduo Nata-Ly Sakkos – Toivo Peäske. Jätkub ka eelmisel aastal alguse saanud muusikateraapia-alane koolitus-workshop.

X Kuressaare Kammermuusika Päevad: 9.–13. august 2004

E, 09.08 kell 19 Kuressaare Kultuurikeskus
AVAKONTSERT: New Baltic Trio (Eesti-Läti-Leedu)

T, 10.08 kell 19 Kuressaare Laurentiuse kirik
Pärt & varajane muusika
EFK, dirigent Paul Hillier

K, 11.08 kell 19 Kuressaare linnus
LOSSIMUUSIKA

K, 11.08 kell 19 SPA “Rüütli” Ritteri saal
MODERNTANTSUETENDUS: Bach - Xenakis

Piletid (60 EEK – 100 EEK) müügil alates 1. juulist Kuressaare Kultuurikeskuses, Tallinna tn 6, ja tund enne algust kohapeal.
Broneerimine: (+372) 4520700 ja www.kammerfest.ee

N, 12.08 kell 19 Kuressaare Kultuurikeskus
FANTAASIAD

N, 12.08 kell 19 SPA “Rüütli” Ritteri saal
Eksootilised promenaadid: Terra incognita

R, 13.08 kell 19 Kuressaare Kultuurikeskus
LÕPPKONTSERT

R, 13.08 SPA “Rüütli”
MUUSIKATERAAPIA PÄEV

RETRO

Muusikasündmusi Eestis

1904. aasta suvel

1904. aasta suvi oli rikas mitmesugustest muusikasündmustest: algas Estonia teatrihoone ehitamine, väikelinnades ja kihelkonnakeskustes toimusid lauljataride Aino Tamme, Mathilde Sinkeli, Maria Mieleri ja Paula Brehmi soolokontserdid, linnades toimusid kohalike ja Peterburi solistide vabaõhukontserdid.

Erilise tähelepanu all oli sel suvel aga orelimuusika, orel ise ning muidugi organistid ja orelihitajad. Peterburi konservatooriumi professori Louis Homiliuse oreliklassi lõpetasid Mihkel Lüdig ja August Topman. Peterburile asus võistlejaid valmistama ka avatav Riia muusikakool, püüdes Lõuna-Eesti noori.

Kuninglikuks pilliks kutsutud orel oli Eestis muutunud rahvalikuks instrumendiks, mis oli igas kirikus ja ka palvemajas. Ühe kuni nelja registriga väikeorelid, mille ostubuum langes küll eelmisse sajandisse, olid koolides ja kodudes endiselt populaarsed ning nendel mängiti nii vaimulikke laule kui ka tantsupalu. Orelite suhtelise rohkusega Eestis ei suutnud võistelda isegi Inglismaa ja Läti. Puu- ja metallviledega pille tegid meil nii puuseppmeistrid, köstrid, koolmeistrid kui ka koolipoisid. Suvisel Eesti Põllumeeste Seltsi suurnäitusel Pikaristil sai kiituskirja ja kolm rubla "aupalka" noor pillimeister Aleksander Laks Sammaste külast.

Suured orelid valmisid peamiselt Tallinnas. Suvekuivuses toodi Tallinnast ka Tartu vennastekoguduse palvemaja orel, mille oli valmistanud meister Kasemets ja mille õnnistas män-

guga sisse Aleksander Läte. Hageri kirikus võttis vanameister Gustav Terkmanni 21-registrlise ja kahe manuaaliga oreli vastu Tallinna orelikunstnik Ernst Reinicke. Selle pilli kohta kirjutati Ristirahva Pühapäevalehes: "Mis ülepea uue orelasse puutub, siis peab küll tööle au andes ütleva, et hra Terkmann selle oreli ehituse

tööga oma tänini tehtud töödele krooni pähe on pannud." Terkmann lõpetas suvel ka Tallinna Kaarli kiriku oreli parandamise, puhastamise ja häälestamise.

Kihelkonna kirikule ehitas uut orelit Pärnu meister Johann Andreas Stein, kuid suvel ta seda valmis ei saanud. Vanal oreil esines ja pälvis kiitust Peeter Süda, ka solisti Aino Tamme saatjana.

Tartus raudteejaama lähedal ehitas uut muusikariistade vabrikut Juhan Räsä. Tema vabrikus valminud orelid, klaveerid, harmooniumid, viiulid ja kitarrid olid mitmekümne aasta vältel tunnustatud väga headeks instrumentideks.

Suvesoojuses remonditi mitmete kirikute orelid. Lõpetati Võnnu kiriku oreli parandamine, kus varem Tartu-Jaani kirikus olnud Saueri oreli osadest saadi lausa uus pill. Parandama asuti ka Suure-Jaani kiriku orelit, mille oli täpselt 100 aastat tagasi kogudusele kinkinud krahv Fersen. Parandamiskulude katteks andsid kirikukontserdi Artur Kapp, Mart Saar ja Juhan Aavik, esimesed kaks oreil, Aavik trompetil.

Haanja meistritel Kriisadel valmisid orelid Rõuge kihelkonna Vana-Saaluse külakoolile ja Tsooru valla peremehele Peeter Hainile. Jüri Gildemannil valmis sel aas-

tal juba 34. orel, mille ta otsustas jätta oma koju. Kullamaa kihelkonna Kuie küla Vanaõue talu peremees aga laskis ehitada suure 6-registrlise oreli otse elutuppa.

Orelimeistrite vahel oli tõeline konkurents tellimuste üle ja juhtus ka omavahelisi näaklemisi. Nii läinud Tallinna meistrid Gustav Terkmann ja Tõnis Olbrei vaidlema, kes teeb väiksema oreli. Olbrei lubanud teha harmooniumist väiksema, kuid Terkmann polevat seda uskunud. Veetud kihla. Olbrei teinudki imeväikse, kahe ja poole puu- ja ühe keelregistriga oreli, võitnud kihlveo ja müünud pilli linna sildivalmistajale Leesmannile, kes oma kodus sellel musitseerides suurt rõõmu tundnud. Kõrvalepõikena olgu öeldud, et Olbrei muusikariistade tööstuses, kus oli kaks-kümmend töölisi, oli ka oma puhkpilliorkester, kus baritoni mängis Olbrei ise.

Ajalehtedes ilmus rohkesti oreлите müügi kuulutusi. Küllap oli suvel vedu parem korraldada kui vihmastel kevad- või sügiskuudel. Mõnigi orel oli odav. Nii sooviti näiteks Kärddlas kaheksa registriga kirikuoreli eest vaid 100 rubla. Ka Mart Saare perekonnaoreli müügi kohta kuulutas sugulane M. Tomson: "Üks hää nelja registriga ja poole pedaaliga orel on ruumi puudusel Üppasaarel müüa."

Vaatamata kiirele suvetööle käis rahvas pühakojas orelimängu kuulamas. Lisaks Artur Kapi, Mart Saare ja Peeter Süda esinemistele andsid kontserte samuti Peterburi konservatooriumis oreli õppinud August Topman, Otto Hermann ja Johannes Kirkmann (Kinkmann). Viimase kontsertide kohta Halliste, Saarde ja Viru-Jaagupi kirikus märkis Postimees, et kontsert oli "9 nummert suur" ja kunstnik "oskas oreli sisse elu ajada".

Ka Paistu kihelkonnakooli õpetaja ja koguduse organist Friedrich Saebelman, kes oli küll esinemistest organisti ja tšellistina tagasi tõmbunud, andis sel suvel koos Aino Tammega kontserte Lõuna-Eestis. **Heino Rannap**

Kaks kanget orelimeistrit, Tõnis Olbrei (pildil) ja Gustav Terkmann, vedasid kihla, kumb teeb väiksema oreli. Võitis Olbrei.

FOTO TMMI ARHIIVIST

Maailma parimat muusikat luuakse Eestis

Et Eestis on loodud ja luuakse praegugi head ja väga head süvamuusikat, ei ole ühelegi sinsele muusikahuvilisele ammu enam mingi uudis. Õige pisut liialdades võiks isegi öelda, et praegu tegutsevatest maailma parimatest ja põnevaimatest heliloojatest on vähemalt pool Eestist pärit või Eestiga seotud. Et selline arvamus ei tulene kolkapatriotismist, tõestab ka tänavune Rahvusvaheline Heliloojate Rostrum, kus parimaks teoseks tunnustati Helena Tulve 1999. aastal loodud orkestriteos "Sula".

"Viis aastat tagasi kirjutatud "Sula" oli tollal mulle pisut erandlik teos. Väiksemate koosseisude puhul võib endale lubada üllatusi – teeleminekut ilma päris täpselt teadmata, kuhu minnakse, nautides rohkem teekonda ennast ja avanevaid juhuseid. Sümfooniaorkestrile kirjutades ei saanud ja ei tahtnud ma seda endale lubada. Pärast "Sula" olen kirjutanud jälle n-ö vähem sihituid teoseid," ütleb Helena Tulve Klassikaraadio kodulehel.

Tunnustust jagus ka Tulve õpilaste-

"Teatud mõttes on "Sula" otsekui manifestteos meetrumikeskse kontseptsiooni vastu. Tulve võime sihitud protsessi ja kõlakomplekside sees värve esile tuua (näiteks tämbri teravusastmeid ära kasutades) on lum-mav." Evi Arujärv, Sirp
FOTO PEETER LANGOVITS/
POSTIMEES

le: noortekategoorias ehk alla 30-aastaste heliloojate seas võitis küll Lätit esindanud, kuid Eesti Muusikaakadeemia magistrantuuris õppiv lätlanna Santa Ratniece ansambliteosega "sens nacre" ning kolmanda koha pälvis sel kevadel EMA lõpetava Tatjana Kozlova ansambliteos "Made of Hot Glass".

Tänavu juba 51. korda toimunud Rahvusvaheline Heliloojate Rostrum on suurim ja mainekaim nüüdisaegse heli-

loomingu võistlus, mida korraldab Rahvusvaheline Muusikanõukogu koos Prantsuse Raadioga. Rostrumil ei jagata küll rahalisi preemiaid, kuid žürii poolt välja valitud teosed kõlavad järgmisel hooajal rohkem kui kolmekümnes raadiojaamas üle kogu maailma, tuues heliloojatele ja nende muusikale peale au ja kuulsuse ka uusi austajaid.

Eesti osaleb Klassikaraadio vahendusel rostrumil üheteistkümnendat korda ning ehkki Helena Tulve on esimene eestlane, kes pälvinud võistluse üldvõidu, on žürii eesti heliloojaid varemgi märganud ja kõrgelt hinnanud, näiteks Lepo Sumera, Erkki-Sven Tüüri, Toivo Tulevi, Mari Vihmandi ja Jüri Reinvere loomingut.

Kristina Kõrver

FOTO POSTIMEES/SCANPIX

Klassikaeurovisiooni märksõnadeks olid kiirus ja enesekindlus

12. Klassikaeurovisioonil Šveitsis Luzernis pääses finaali ka Eesti, keda esindas 15-aastane pianist Jaan Kapp.

Paljud noortest finalistidest olid pannud panuse mängu välisele küljele. Jaan Kapp paistis pärast tehnikale keskendunud Venemaa esindajat Dinara Nadzhafovot silma oma romantiliselt siira ja hingestatud Rahmaninoviga. Sama mängulaadi esindas veel Norra viuldaja Vilde Frang Bjerke.

Žürii eelistas võitjana siiski enesekindlat Austria viuldajat Alexandra Soummi, teiseks jäi Saksamaa saksofonist Koryun Asatryan, kolmandaks Vene pianist Dinara Nadzhafova.

Estonian Trio eesti muusika saadikuna Inglismaal

Maikus tegi Estonian Trio koosseisus Arvo Leibur (viul), Terje Terasmaa (vibrifon) ja Heiki Mätlik (kitarr) eduka kontserdireisi Inglismaale, esinedes sellistes Inglismaa kõige paksema kultuurikihi-ga paikades nagu London ja Oxford.

Royal Festival Halli Purcelli saalis, mis on Londoni ja kogu maailma üks tuntumaid kammersaale, kõlas eesti muusikute esituses hispaania ja argentiina muusika, mille plaadistuste eest on trio pälvinud nii publiku tunnustust kui ka žürii auhindu. Samal kontserdil kõlas tulise tango kõrval ka kodumaine muusika – Ester Mägi, Erkki-Sven Tüüri ja Raimo Kangro teosed.

Ka Oxfordi ülikooli Mansfieldi kolledžis mängis Estonian Trio eesti muusikat, sedakorda René Eespere ja Arvo Pärdi oma. Trio kontsert toimus maineka kirikumuusika sarja “Teoloogia ja kunst” raames.

Eesti süvamuusikat ja interpretatsioonikunsti tutvustav kontserdireis sai teoks tänu Londoni Eesti Saatkonna ja Londoni Ladina-Ameerika ja Kariibia Kultuuriühingu koostööle ning Estonian Airi ja Eesti Kultuuriministeeriumi toetusele.

Orthodox Singers 15

16. mail tähistas Orthodox Singers kontserdiga Niguliste kirikus oma 15. tegevusaastat. Ansambli kunstiline juht ja dirigent on Valeri Petrov. Orthodox Singers on Eestis ainus õigeusu muusikat esitav professionaalne kollektiiv.

Henry-David Varema mängib Petersen-kvartetis

1979. aastal asutatud Petersen-kvartett on teinud endale nime kui üks aktiivsemalt esinevaid Saksa kvartette. Nüüdsest mängib selles ansambelis ka eesti tšellist Henry-David Varema. Märtsis astuti üles Kremeri festivalil “Les Muséiques” Baselis; kontserte on antud Hongkongi “Arts Festivalil”, Pariisis, Londonis; oldud pikemal turneel Itaalia linnades, USA-s ja Kanadas. Sügisel alustab Petersen-kvartett kolm aastat kestvat resideerimist Esseni vast valminud uue Filharmoonia juures. Kvartett plaadistab regulaarselt Capriccio märki all, mis hiljuti väljastas ka DVD kvarteti USA-turneest. See sisaldab kontsertide kõrval palju materjali lava tagant, proovidest ja reisimisest.

“Loodame, et saame selle filmiga publikule tuttavamaks,” ütlev ansambli teine viiul Daniel Bell. “Kuigi oleme nüüdseks aru saanud, et väga paljudel kammermuusika austajatel polegi DVD-mängijat.”

Henry-David Varema, kuidas juhtus, et leidsite end Saksamaal kvartetis mängimas?

Juhtus, et kvarteti eelmine tšellomängija loobus isiklikel põhjustel ning Petersen-kvarteti liikmed pöördusid uue mängija leidmiseks teiste hulgas ka juhtivate tšellopedagoogide poole. Kuna täendasin end parasjagu Berliinis Wolfgang Boettcheri juures, soovitas ta mind neile. Toimusid proovimängud ja -esinemised, mille tulemusena otsustati jätkata minu-ga koostööd.

Kuidas sulandusite kvartetti, kas mõtlete ühtmoodi? Mis keeles teete proove?

Proove teeme saksa keeles, kuigi teine viiul Daniel Bell on pärit Inglismaalt ja kvarteti rahvuslik koosseis seega üpris kirju. Inimesed mõtlevad ikka erinevalt, ent tervik toimib hästi. Kolleegid väidavad, et sulandumine on toimunud edukamalt kui eelmises koosseisus.

“Sügavad, intensiivsed slaavi tämbri-värvid, kuid selge fraseerimine, läbimõeldud artikulatsioon ja rangelt vormitud üldplaan – vene kõla, kuid tänane läänelik, minimalistlik interpretatsioonitüüp. Lisaks tugev (postmodernne ja kaubanduslik) teatraalsus: sakraalatmosferaari rõhutamine instrumentaalset laadi hääleefektidega, retoorikanipid.” Evi Arujärv, Sirp 26. 09. 2003.

Millised plaadid viimasel ajal Petersen-kvartetil on ilmunud/ilmumas?

Ilmumas on Šostakovitši keelpillikvartetid nr 1 ja 4 ning Klaverikvintett koos Eva Kupieciga. Ilmus šveitsi helilooja Fabian Mülleri autoriplaat sarjast “20. sajandi portreed”, seal kõlavad tema Kvartett, Kvintett ning Duo viiulile ja tšellole. Plaanis on Křenek 5. ja 6. kvartett, Artur Schnabeli kammermuusika, jätkub Beethoveni kõigi kvartetide plaadistamine.

Milliseid esinemisi peate seni tähtsaimaks?

Kindlasti Hongkongi “Arts Festivali”, osalemist Edinburghi festivalil Beethoveni kõigi keelpillikvartetide tsükli projektis ja Baseli “Les Muséiques’i” festivalil. Viimane oli huvitav selle poolest, et kõik kontserdid toimusid muuseumides.

Mida toob suvi Petersen-kvartetile?

Anname kontserdi Rheingau muusikafestivalil, osaleme Kuhmo Kammermuusikafestivalil nii kontserdi kui ka meistrklassiga, Königswusterhauseni kuuajalises meistrkursuste sarjas anname nädalase kvarteti meistrklassi.

Ja ka Eestis ootab töö?

Jah, tegelikult üritan Eestis elada ja Berliinis n-ö tööl käia. Õpetan ka Eesti Muusikaakadeemias ning osalen Estonia teatri orkestri töös. Piret Väinmaa

Valeri Petrov ja Orthodox Singers.

FOTO ALEKSANDR GUZOV

Suvefestivalid raadio vahendusel koju kätte

Euroopa mainekaima klassikafestivali Proms rajaja Henry Wood laskis sada aastat tagasi avada saalide aknad, et õilis muusika tänaval jalutavate inimesteni jõuaks. Nüüdisajal viivad muusika miljonite kuulajateni raadiovastuvõtjad, satelliitside ja internet. EBUse kuuluvate raadiojaamade koostöös saab väärt kontserte kuulata üle kogu maailma.

Klassikaraadios on tänavu tõeline festivalisuvi igapäevaste otseülekannetega maailma eri paigust. Eestis toimuvast vahendamine Oistrahhi festivali, Tallinna Oreifestivali, "Klaaspärlimängu", Kuressaare Kammermuusika Päevade ja sarja "Ooper raekojas" tähtsamaid kontserte. Mujalt maailmast jõuab Klassikaraadio kuulajateni otseülekandes valik Flandria festivali kontserte Brügge kontserdimajast 27.–29. juulil, Bregenzi festivali kontsert 2. augustil, Luzerni festivali kontsert Claudio Abbado dirigeerimisel 23. augustil ja kahekümmend viis kontserti Londonist BBC Promsilt.

Euroopa suurima ja vanima klassikalise muusika festivali Proms asutas 1895. aastal dirigent Henry Wood, tema idee oli väärtmuusika esitlemine laiale kuulajaskonnale mitteametlikus õhkkonnas. 1927. aastast on festivali peakorraldaja BBC ning sestpeale saavad festivalist osa ka raadiokuulajad. 1947. aastast vahendatakse olulisemaid kontserte ka telepildis ning kolmandat aastat on teleülekanded jälgitavad internetitelevisioonis (BBC 4). Festivali kõige populaarsem sündmus on lõppkontsert, Last Night on Proms, mida jälgivad videoekraanidelt rahvahulgad ka Hyde Parkis. Et võimalikult palju inimesi saaks kontserdile tulla, on piletid soodsa hinnaga ja seisukoha saab lunastada nelja inglise naela eest.

Tänavu 16. juulist 11. septembrini kestval festivalil toimub tõeline tähtede paraad. Kavas on 74 kontserti Royal Albert Hallis, lisaks kammermuusika programm,

kohtumised heliloojatega, orelitõhtud ja pargikontserdid. Pearõhk on briti orkestritel, külaliste loetelu on muljet avaldav: Bayeri Raadio SO, Hamburgi, Peterburi ja Norra Filharmoonia orkestrid, Dresdeni Staatskapelle, Orchestre de Paris, Ensemble Modern, Ensemble Intercontemporain, Nash Ensemble, Rootsi kammerorkester jt. Solistidest on kohal Gidon Kremer, Wynton Marsalis, Dmitri Hvorostovsky, Alfred Brendel, Evelyn Glennie, Maksim Vengerov, dirigentidest Simon Rattle, Bernard Haitink, Leonard Slatkin. Oma teoseid juhatavad Tan Dun, John Adams ja Pierre Boulez.

Promsi idee on pakkuda publikule klassikalise muusika pärle vaheldumisi nüüdisaegsete teostega. Nüüdismuusikast on kavas Kaija Saariaho "Orion", rootsi helilooja Anders Hillborgi "Exquisite Corps", Harrison Birtwistle'i, John Adamsi, Simon Holti jt teosed ning legendaarse tšellisti Yo-Yo Ma "Silk Road Project". Paljusid nimetatud muusikatippude kontserte saab Klassikaraadiost kuulata otseülekandes. Kontserdiülekannete kava on Klassikaraadio internetileheküljel rubriigis "Kontserdid".

Tiia Teder,
Klassikaraadio peatoimetaja

FOTO INTERNETIST

Rahvusvahelise konkursi laureaat Irina Zahharenkova

Aprillikuus tuli Eestisse neljas võit pianistide rahvusvaheliselt konkursilt: Hispaanias toimunud Premio Jaén de Piano konkursil pälvis esikoha Irina Zahharenkova. Varasemad võitjad on olnud Heljo Sepp 1938. aasta Briti Nõukogu konkursil, Kalle Randalu 1985. aastal Müncheni ARD konkursil ja klaveriduo Kai Ratassepp – Mati Mikalai 2000. aastal samal võistlusel.

Irina Zahharenkova on pianist, kelle õrnuses peitub tugevus, tema esitus on isekusest vaba ja kompromissitu. Selline mäng vajab intiimset tähelepanu, kuid puudutab hinge ka raskelt liikuvat võistluse-masinavärgis.

TELLIMISKUPONG

Ees- ja perekonnanimi.....

Aadress.....

Soovin ajakirja MUUSIKA aastatellimust

Tavatellimus 230 krooni

Soodustellimus 180 krooni
(muusikaõpetajatele ja õpilastele)

Soodustellijal märkida siia kooli nimi:
.....

EI MARGISTATA

Litsentsi nr 1158

MAKSTUD VASTUS
EESTI

Muusika
Rävala pst 16
II korrus, B 214
10143 Tallinn

XVIII Tallinna rahvusvaheline orelifestival

30. juuli – 8. august 2004

Kunstiline juht Andres Uibo

R 30. juuli kell 23 Niguliste muuseum-kontserdisaal
Tummfilm "Christus", režissöör Giuli Antamoro (Itaalia, 1917)
Toomas Trass (orel), kaastegev Vox Clamantis

L 31. juuli kell 19 Leigo järv
ORELIFESTIVALI GALAÕHTU LEIGO JÄRVEL
Solistid: Carlo Torlontano (alpisarv, Itaalia),
Oleg Bezinskihh (kontratenor, Peterburi),
Aare-Paul Lattik, Ulla Villenthal, Andres Uibo, Ain Varts jt

R 30. juuli kell 20 Pärnu Eliisabeti kirik
L 31. juuli kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal
Colm Carey (orel, Inglismaa)

P 1. august kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal
K 4. august kell 20 Pärnu kontserdimaja
N 5. august kell 19 Isaaku kirik
Roland Maria Stangier (orel, Saksamaa)

P 1. august kell 19 Narva kirik
T 3. august kell 20 Pärnu kontserdimaja
K 4. august kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal

Maria Teatri solistid
Oleg Bezinskihh (kontratenor, Peterburi)
Maria Safarjants (viul, Peterburi), Sofia Maltizova (tšello)
Andres Uibo (orel), Gregooriuse laulu ansambel Vox Clamantis

E 2. august kell 20 Tallinna toomkirik
Ulla Villenthal (orel)

T 3. august kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal
R 6. august kell 20 Pärnu Eliisabeti kirik
L 7. august kell 19 Koeru kirik
Marco Lo Muscio (orel, Itaalia)

P 1. august kell 20 Pärnu kontserdimaja
T 3. august kell 20 Haapsalu toomkirik
N 5. august kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal
Jean-Christoph Geiser (orel, Šveits), Carlo Torlontano (alpisarv, Itaalia)

K 4. august kell 19 Rõuge kirik
R 6. august kell 20 Tallinna toomkirik
Angelo Castaldo (orel, Itaalia)

R 6. august kell 22 Niguliste muuseum-kontserdisaal
Bach. "Muusikaline ohver" BWV 1079

N 5. august kell 20 Pärnu kontserdimaja
L 7. august kell 20 Niguliste muuseum-kontserdisaal
ABBALLATI, ABBALLATI – Ansambel Al Quantarah (Sitsiilia)

L 7. august kell 20 Pärnu kontserdimaja
P 8. august kell 20 Jaani kirik

Tallinna Kammerorkester, Kammerkoor Voces Musicales
Tiia Tenno (orel), vokaalsolistid, dirigent Andres Mustonen

EESTI KONSERT

www.concert.ee

Tallinna XVIII orelifestival pakub kultuuride kokkupuuteid

Tallinna XVIII orelifestivali avakontserdil koostöös Leigo järve muusikaga kõlab sel aastal alpisarv.

Festivali kunstiline juht Andres Uibo: Festivaliorkestriga so- leerib maailmakuulus itaa- lia alpisarvemängija Carlo Torlontano, kes on män- ginud nii Berliini kui Viini filharmoonikutega. Alpisarv on kuus meetrit pikk ja sarnaneb piltlikult öeldes metsasarvega, mis on lahti rullitud. Võiks ar- vata, et selle pilliga saab ainult ülemhelsid mängida, aga see, kuidas tema seda pilli mängib, on täiesti uskumatu.

Kava on öieti neljaosaline, esimene osa pühendatud harmooniumile. Harmoonium kui pill elab praegu maailmas läbi suurt renessansi. Sellele pillile on kirjutanud Liszt ja eriti on harmooniumi armastanud prantsuse heliloojad, César Franck näiteks.

Kava teise osa moodustab oreligala, kolmandas kontser- diasos esineb Oleg Bezinskihh, fantastilise hääleulatusega kontratenor Peterburist, roh- kem isegi nagu meessopran.

30. juuli hilisõhtul võib Nigulistes näha itaalia tummfilmi "Kristus".

Selle filmi esilinastus oli 1917. aastal, omal ajal oli ta tõeline sensatsioon. Toomas Trass on enda kanda võtnud sellele fil- mile helikujunduse tegemise ja kaastegev on ka Vox Clamantis.

Hetkeks taastub siis see aeg, mil tummfilmile löid heli klaverimängijad.

Enne klavereid oli kinos ki- noorel. Sinna ehitati sisse iga- sugused heliefektid: veduri- viled, tuulehääled, kellad. Ka Tallinna kinos Grand Marina oli omal ajal suur August Terkmanni ehitatud orel.

7. augustil mängib Sitsiilia an- sambel oma maa keskaegset muusikat.

See on kohutavalt põnev an- sambel, selle fantastilise hääle- ga juhtlaulik on rahvuselt pa- lestiinlane. See on tegelikult Vahemere kultuuride muusi- ka, mis ulatub Prantsusmaalt Bagdadi ja Iraanini välja. Seal on viise Etioopiast ja Sudaanist, sattunud Sitsiiliasse, seal natuke mugandatud, mõned laulud on isegi koraaniteksidele.

Organistide geograafia hõlmab Itaaliat, Ameerikat, Šveitsi, Saksamaad, Inglismaad.

Huvitav on kuulda just erine- vaid koolkondi. Nad mängi- vad erinevalt ja nende oreleid on olnud erinevad. Erinevad kultuurid puutuvad kokku, see teeb asja põnevaks.

Sellel aastal on erakordselt suur heliloojate valik, neid on üle saja kahekümne.

Lõppkontserdil on kavas Bachi kantaat BWV 1, oreli- kontserdid ja Avet Terteriani sümfoonia. See on väga erili- ne, sügav ja sisemiselt äärmi- selt pingeline teos kammeror- kestrile, kammerkoorile, solis- tidele ja üheksale helilindile.

Orelifestivalil on traditsioo- niliselt rohkesti kontserte ka väljaspool Tallinna.

See on oluline osa festivalist, meil on palju ajaloolisi väärt pille. Esmakordselt teeme koos- tööd Saaremaa orelinädalaga.

Festivale ongi kahte tüüpi: ühed, kus on omamaine pub- lik, teised, mis on täies mõõdus rahvusvahelised, sest esinejaid on üle maailma ja ka kuulajaid sõidab üle maailma spetsiaal- selt kohale. Läbi aastate on ka Tallinna orelifestivalil olnud hulk põhikülalisi, kes spetsiaal- selt selleks ajaks siia sõidavad. Vestelnud Ia Rimmel

“Klaaspärlimängu” üldine idee?

Peeter Vähi: Festival püüab leida tavapäratuid seoseid muusika ja teiste kultuurivaldkondade vahel. Kirjandusliku taustaga on muuhulgas ka Hermann Hesselt laenatud festivali nimi. Ent kõigis kõrvalekalletes filharmoonilisest kontserdinormist peab olema muusika ideestikust lähtuv põhjendus. Näiteks kui hoteli katusel mängis Absolute Ensemble Kristjan Järvi juhatusel, oli see põhjendatud. Asi tunduks kahtlane, kui näiteks ERSO samamoodi esineks. Miks üldse otsida muusikaväliseid seoseid? See juhib kuulaja tähelepanu teatud nähtustele, mis on võib-olla alati muusika kõrval eksisteerinud, aga mida kuulaja ei oska mõnikord tähele panna. Eelmise aasta üks markantsemaid näiteid oli ehk programm “Nietzsche contra Wagner”, mis keskendus saksa filosoofi äärmiselt eitavale suhtumisele Wagnerisse.

Kui konkreetselt selle aasta festivalist rääkida, siis mis on selle aasta n-ö kiiksud? Teemad, mida põneva kontseptsiooni poolest esile tuua?

P. V.: Üks “kiiksudest” on näiteks didgeridoo-kontsert austraalia dirigendi Benjamin Varyga ning austraalia didgeridoo-mängija William Bartoniga. Didgeridoo on ju peaaegu “primitiivne” instrument, nagu näiteks parmupill, ometi on austraalia helilooja Philip Bracanini sellele pillile kirjutanud kontserdi “Dance Gundah” ja Peter Sculphore teose “Earth Cry”. William Barton on kirjutanud ka spetsiaalse pühenduse festivalile, kus ta toob esile ühendavaid jooni soome-ugri ja Austraalia aborigeenide muusika vahel.

Teatud “kiiks” on ka kontserdis, mille oleme pealkirjastanud “Vene etno-barokk”. Mõistega “barokk” meenub tavaliselt eelkõige itaalia, inglise, prantsuse, saksa 17. ja 18. sajandi kultuur. Ent midagi barokisarnast eksisteerib ka Peetri- ja Katariina-aegses vene muusikas. Mitmed tollased heliloojad ja õukonnaviuldajad – kellest mõned kuuldavasti olnud Katariina armukesed – said oma muusikahariduse Lääne-Euroopas. Ühelt poolt vene päritolu ja rahvalikud külamuusika traditsioonid, teisalt euroopalik haridus ja barokiajastu suurmeisterite eeskujud. Tulemus on üsnagi eriskummaline, millest kumab läbi nii Vivaldit ja Haydnit kui ka vene rahvalaulu ja -tantsu intonatsioonid. Minu meelest on see äärmiselt põnev ja originaalne. Muusikuid, kes seda stiili valdavad, pole palju. Esiteks, ansambel Musica Petropolitana, kes käis “Klaaspärlimängul” mõne aasta eest, ja teiseks, meie tänavune külaline Peterburist Musica Antiqua Russica.

Ka festivali avamine on ju suisa omaette tseremoonia.

P. V.: See toimub Pärnu kahe kõige käidavama tänava, Nikolai ja Rütli tänava ristil. Seal edasi minnakse protsessiooni või marsiga Steve Reichi “Clapping Musicu” saatel kontserdimajja. Selleks ürituseks kirjutab spetsiaalse teose Ülo Krigul, kes on nimetanud oma teose “Klaaspärlimänguks” ja selle ka käesoleva aasta festivalile pühendanud. Muide, Ülo Krigulit soovitas mulle Venemaa löökpillimuusika suurkuju Mark Pekarski. Tema arvates on Ülo üks neid kaasage muusika loojaid, kes on põhjalikult süvenenud löökpillidesse ja nende mängutehnikatesse.

Küsinud Mirjam Tally

klaaspärlimäng

glasperlenspiel

9 juuli – 18 aug 2004 Pärnu – Tallinn – Tartu
Kunstiline juht Peeter Vähi

9 juuli kell 20 Pärnu Kontserdimaja
DVOŘÁK – 100. REEKVIEM
Rahvusoper Estonia, Vanemuise koor, Pille Liin, Tiina Penttinen, Mati Turi, Ain Anger, Eri Klas

22 juuli kell 19 Rütli ja Nikolai tänavate ristumiskoht, Pärnu
25 juuli kell 18 Kuressaare pargi kõlakoda
PAUKENFEST

22 juuli kell 20 Pärnu Kontserdimaja
23 juuli kell 19 Niguliste kirik
SEITSE VIIMAST SÕNA RISTIL
Opus Posth, Tatjana Grindenko

25 juuli kell 20 Kanuti Gildi saal
HOMMAGE Á REMME
Küberstuudio

27 juuli kell 20 Pärnu Kontserdimaja
TABULA RASA
Tallinna Kammerorkester, Tõnu Kaljuste

27 juuli kell 19 Niguliste kirik
28 juuli kell 20 Pärnu Kontserdimaja
29 juuli kell 20 Salemi kirik, Tartu
VE NE “ETNO – BAROKK”
Musica Antiqua Russica

29 juuli kell 20 Pärnu Kontserdimaja
DIDGERIDOO – KONTSERT
Pärnu Linnaorkester, William Barton, Malcolm Stewart, Benjamin Vary

10–13 aug Pärnu, Tallinn, Tartu
Ensemble Poing, Altera Veritas, Uus Tallinna Trio, Duo Juurikas – Mattisen, Oskar Ekberg, Duo Backus – Kirilauskas

14 aug kell 20 Estonia Kontserdisaal
EUROOPA LIIDU SÜMFOONIAORKESTER
Paavo Järvi

16 aug kell 20 Pärnu Kontserdimaja
17 aug kell 19 Tallinna Toomkirik
LUX OCCIDENTALIS
Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Christopher Bowes-Broadbent, Paul Hillier

18 aug kell 20 Pärnu Kontserdimaja
ROMEO & JULIA
Euroopa Liidu Sümfooniaorkester, Vadim Repin, Yan Pascal Tortelier

Info tel 44 55800, 6147760 www.concert.ee
www.erpmusic.com/Glasperlenspiel

Hiljutine partner

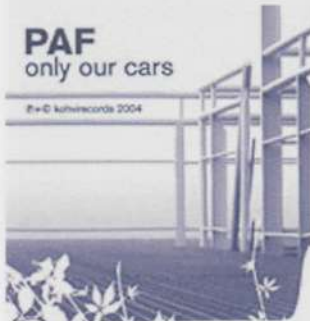

Festivali kaasorganisatsioon

MELOMAAN

PAF only our cars

© kohvirecords 2004

Only Our Cars. Paf.
Kohvirecords, Kohvi 009

Heliplaadi "Only Our Cars" peategelaseks on Paf, Võrust pärit Paavo Eensalu, kes on melomaanile tuntud ka kui endine Boraxi sündimees ja Quite'i asutaja. EP väljaandjaks on Kohvirecords ja sellel leiduvad palad on pärit aastatest 1998–2003. Oma olemuselt on plaat kerge *synth-pop / easy listening*, samuti ilmnevad *ambient-pop*'ile iseloomulikud jooned.

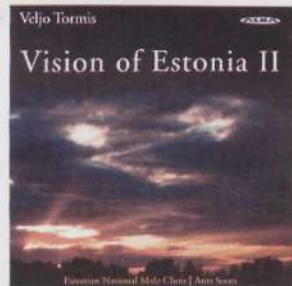
Paf: "Välidin rangeid stiilipiire, samas lasen endast läbi voolata kõigil mind positiivselt mõjutanud varasematel muusikaelamustel ja vormin need oma meloodiate ümber." Tema kõige suuremateks mõjutajateks on olnud Sven Grünberg, Jean-Michel Jarre, Pink Floyd ja A-ha.

Mulle meenutab Pafi EP prantsuse *easy-proge* duo Air debüütalbumit "Moon Safari". Mõlemad on meloodilised, õhulised, esineb popilikke elemente. Air kasutab oma lugudes *live*-instrumendina barokset tuubat, Paf omakorda flööti. Samuti ei puudu plaadilt tumedamad ja eksperimentaalsemad lood, mis muudavad väljaantu harmooniliseks tervikuks. Elektroonilisele struktuurile ja sünteetilistele trummikäikudele lisavad meditatiivsust atmosfäärilised ja hüpnootilised kõlad. Paf näitab, et elektroonilised helid ei ole alati seda mõjusamad, mida küllmemad ja südametumad nad on. "Almost" on parajalt hingestatud pala, mis jääb meelde oma lahedate "värinatega". Sensuaalsuse ja

vabameelse kõla tõttu meenutab ta kaheksakümnendatel geiklubides mängitud. Plaadi nimilugu "Only Our Cars" on tõeliselt meeleoluka *funky*'liku gruuviga lugu, esineb palju sub-meloodiaid ja hetkeks sissetulevaid kõlksatusi. "Daisy" on omapärane klassikalise *disco sound*'i vaimuga lugu, kus vokalistina astub üles Paavo tütar Renate. Minimalistlik vokaal, mis kõlab mõnusalet naiivselt, muudab konstruktsiooni esoteeriliseks. Palas "Just a Rogue Kiss" kasutatakse *live*-instrumendina flööti, millel musitseerib Gea Mägi.

"Only Our Cars" saab sinu sõbraks, meloodia räägib kuulajaga ja hakkab teda jälitama. Võib juhtuda, et heroiliselt kõlav meloodia sunnib end ümisesema kõige ebasobivamates olukordades ja kohtades. Huvitav, millega Kohvirecords meid järgmisena üllatab?

Jürgen Tamme

Veljo Tormis. Visions of Estonia II. RAM, Ants Soots.
Alba Records NCD 20

Nõustusin selle plaadi arvustust kirjutama suhteliselt raske südamega, sest lisada midagi uut, värsket ja tabavat sellele, mis on Tormise muusika kohta juba kirja pandud, on peaaegu et võimatu. Veljo Tormis on vaeeldamatult üks isikupärasemaid eesti heliloojaid ning 20. sajandi koorimuusika oleks ilma tema loominguta tunduvalt vaesem ja kiretum. Mind on Tormise koorimuusika alati paelunud, meenuvad mitmedki konkursid,

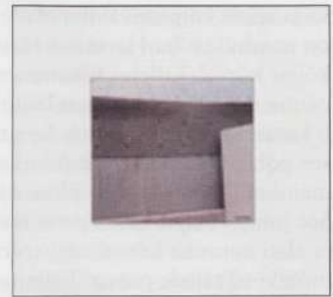
kus, uhkus südames, sai esitatud "Ingerimaa õhtuid". See fantastiline tunne, et ikkagi oma, ehtne ja hea, on kusagil sügavas südamesopis säilinud tänaseni. Fakt, et helilooja on loonud märkimisväärselt palju muusikat meeskoorile, on kindlasti ka RAMi teene.

Plaadi avalugu "Maarjamaa ballaad" mõjub kui ürgne ja jõuline hingekarje, siin kujutatud eestlaste muistse vabadusvõitluse traagika assotsieerus teose kirjutamise ajal Nõukogude okupatsiooniga. Vallutatud maa pühendasid ristirüütlid Neitsi Maarjale, nimevus Maarjamaa oli heliloojale alustatud maa sünonüümiks. Rusvalt sünged ja ängistavad (kas pole see nii omane eesti muusikale?) on "Mõtisklused Hando Runneliga" ning "Lindpriuse päevad".

Ometi kumab neist läbi põhjamaa kargus, mingi igatsus hetkelise ja tabamata ilu järele, see muusika on nagu varakevadine habras lill, mis, olles määratud hukkumisele, siiski püüdleb visalt ja lootusetult läbi külma jääkooriku valguse ja vabaduse poole. Plaadi üks südamlikumaid lugusid on 1993. aastal Gustav Ernesaksa mälestuseks kirjutatud "Meelespea", mis algselt loodud segakoorile ja millest hiljem on tehtud ka meeskoorivariant. Siin on lähtemotiiviks olnud Ernesaksa enda samanimeline laul, millele Tormis on muusikaliselt vastandanud rahvaluulelise itku. Plaati lõpetavad kaks "Meestelaulude" sarja loodud mõnusa humoorika meeleolu ja vastanduvad ülejäänud teostele.

RAM on oma ülesandega hästi hakkama saanud, eraldi esiletõstmist väärib diktsiooni puhtus ja üldine muusikaline erksus. Olles Tormise teostega küll tihedalt kokku puutunud, avastan iga järgmise "tutvusega", kui kujundlik, orgaaniline ja värvikas on see muusika, kui võrd suur on tema tehtud töö ja kui õnnelikud oleme meie, et saame seda nautida ning püüda järgmistele põlvetele.

Hele-Mai Poobus

Two Point Two. Erinevad esinejad.
12k/Line

12k ja Line on kaks omavahel sugulussidemetes Kanada plaadifirmat (Line on 12k tütarfirma). Ühisnimetajaks on minimalistlik eksperimentaalsus. 12k on minimalistlik eksperimentaalne "kuulamismuusika", Line veel minimalistlikum, eksperimentaalsem ja seega veelgi võõram. Elektroonilised on mõlemad, kuid mitte ainult. Duubelplaadil on kuulsaid nimesid (Asmus Tietchens, Steve Roden, Taylor Deupree, Coh, Komet jt), ja kuna kõik lood on varem ilmumata, on neilt kahelt plaadifirmalt lähiajal kardetavasti veel mõndagi oodata. Üsna tüüpiline 12k lugu – ma muidugi üldistan, aga mis teha – on sissemängitud kitarriheli, mida siis hiljem arvutis tundmatu seni moonutatakse, nii et tulemus on "kitarrimuusikast" umbes sama kaugel kui suvaline *ambient*-eksperimentaalsus, mis ta oma olemuselt enamasti ongi. Mängu tulevad muidugi kvaliteedi- ja "kaasahaaravuse" erinevused, kõige erinevamaid vorme võtab ka digitaalne töötlus, näiteks M Fell – digitaalne "skippiv" *glitch*, Doron Sadjä + Motion – tugeva analoogtaustamüraga meloodiline *ambient*-loop. Need kaks olid mu lemmikud 12k kettalt; Line'i ketas on, nagu öeldud, pühendatud eriti eksperimentaalsele ja hõredale helile.

Erkki Luuk

Soundchambers. Ekkehard Ehlers / Franz Hautzinger / Joseph Suchy.
Staubgold

Ümbrisel on hoiatus: ““Soundchambers” on arhitektuuri-line, graafile ja muusikaline instalatsioon, mis tekitab kohaspetsiifilisi interventsiooni ühes Portugalis asuvas pargis.” Saime targemaks? Vist mitte. Vastasel juhul peaks mõnema, et on probleeme taju või enesehinnanguga. Tutvustust edasi puurides selgub, et plaat moonutab pargi hekkidest moodustuvat struktuuri vms. Annan alla. Oletasin, et olen kontseptsioonialbumite maailmas juba kõike kogenud, aga ei – selline kontseptsioon võtaks rajalt maha ilmselt isegi Tubina või Heideggeri. Pöördugem niisiis muusikasse, mis on võrdlemisi lõtv segu loodushällest, instrumentidest ja elektroonilistest heli(n)d(it)est. Stiil on muretu *soundscape*, ei puudu veesolinad, isegi stiilile tüüpilised linnuhääled jne. Siis aga käivituvad pikki noote edastavad pasunad, kitarr tõmbab uduseid akorde, kõike mähib endasse ümbritsev, sõnulseletamatust allikast pärinev elektrooniline hägu. Lood koosnevadki ligikaudu sellistest komponentidest, kuid rõhuasetus muutub nii loost loosse kui ka lugude sisemuses. Kord on esiplaanil pasunad või näiteks hoopis klaver, siis jälle ambientseid elektroonilised polstrid. Elektroakustiline *soundscape art* on üsna tabav määratlus.

Erkki Luuk

Oleg Pissarenko Trio. The Little One's.
MT Holding, Eesti Raadio, 2004.

Põhituumiku Oleg Pissarenko (kitarr), Jaak Lutsoja (akordion) ja Ara Yaralyan (kontrabass) ümber koondub plaadi erinevates lugudes mitmeid muusikuid: lauljatar Hedvig Hanson, saksofonist Deniss Pashkevich, Taavo Remmel kontrabassil, kitarrist Andre Maaker ning keelpillikvartett Noobel Nelik. Armas, kui keegi (antud juhul siis ansambli liider Oleg) isaks saamist nii oluliseks peab, et pühendab sellele teemale terve plaadi.

Muusikas kõlab justkui viiteid väikese lapse keele tundmaõppimisele: Hedvig Hanson saab olematus keeles lauldes sõna plaadi nimiloos ning palas “The Big One’s”. Viimases leiame ühtse tasandi “väikese inimese” maailmaga, kas või Hedvigi meloodilise (ent jazziliku) häälikukeele kaudu. Pole need “suurte” ja “väikeste” maailmad vastandlikud ühtigi. Kui lisandub keelpillikvartett, meenub midagi Maian Kärmasse autoriplaadi pehmetest soojadest toonidest, sarnane õrn lüürika. See muusika siin voolab jazzi kuldsel keskteel: kaunikõlaligus, *dolce-dolce*, kõik paitab ja hallitab. Ühe väikese inimese häälitusi võime kuulda ka plaadi avaloos (“A. L. Pre 2”), millega hiljem liitub vargsi lüüriline instrumentaal. Meloodilistele instrumentaalpaladele kujutaks meeleldi juurde ka vokaali, niivõrd lauldavad tunduvad siinsed kaunid meloodiad. Muidu kipub kõlapilt mõnikord isegi hõredaks jääma: mingi kujundliku tekstiga vokaal annaks olulist täiendust (näiteks palades “Six Days” ja “New Tree”). Kuid võib-olla muudaks see sõnumi liiga konkreetseks, mine tea.

Mirjam Tally

COLLAGE

Juuli

Tallinnas

- 1. 07** kell 17.30 Grimmeni linna noorte puhkpilliorkester Harjumäel
- 2.–4. 07** XXIV üldlaulupidu ja XVII üldtantsupidu
- 2. 07** kell 19 Jüri Leiten (trompet), Andres Uibo (orel) Niguliste kirikus
- 2. 07** kell 20 Ooper raekojas. Eesti noorte ooperilauljate gala-kontsert: Juuli Lill (metsosopran), Helen Lokuta (metsosopran), Janne Ševtšenko (sopran), Taavi Tampuu (bariton), Priit Volmer (bass), Piia Paemurru (klaver)
- 3. 07** kell 12 Orelipooltund: Tiia Tenno-Ratas toomkirikus
- 4. 07** kell 17 Olga Voronova (viulil), Mati Mikalai (klaver) Kadrioru lossis *
- 6. 07** kell 12.15 Vanamuusika ansambel Rondellus raekoja platsil
- 6. 07** kell 13 Vanamuusika ansambel Elleriino raekoja platsil
- 6. 07** kell 18 Stenbocki õuemuusika. Via Baltica – Riia: Läti Rahvuskooperi klarnetikvintett, Dita Kalnina (sopran), Juris Adamsons (bariton) Stenbocki maja õues
- 6. 07** kell 19 Tallinna Orelifestival esitleb: Cristina Garcia Banegas (orel) Niguliste kirikus
- 7. 07** kell 12 Keskpäevakontsert: Vaikuse muusika stuudio, Tõnu Sepp (juhendaja) raekoja platsil
- 7. 07** kell 19 Reval Trio Niguliste kirikus
- 8. 07** kell 12 Keskpäevakontsert: mustlasmuusikud raekoja platsil
- 8. 07** kell 19 Orelisild: Ines Maidra toomkirikus
- 9. 07** kell 12.30 Vanamuusika ansambel Ludus (Läti) raekoja platsil
- 9. 07** kell 16 Varajase muusika ansambel Canto (Läti) raekoja platsil
- 9. 07** kell 19 Kari Vuola (orel) Niguliste kirikus
- 9. 07** kell 20 Ooper raekojas: Heli Veskus (sopran), Annaliisa Pillak (metsosopran), Jaanika Rand-Sirp (klaver)
- 10. 07** kell 12 Orelipooltund: Marelle Siitas toomkirikus
- 10. 07** kell 13 Vanamuusika ansambel Rondellus raekoja platsil
- 11. 07** kell 13 Mustlasmuusikud raekoja platsil

- 11. 07** kell 17 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Leho Ugandi (viulil), Heili Eespere (vioola), Marius Järvi (tšello), Mati Lukk (kontrabass), Andres Paas (klaver)
- 11. 07** kell 18 Suveöö unenägu: Estonian Trio Pirita kloostri kabelis *
- 13. 07** kell 19 Uku Ratas (metsasarv), Tiia Tenno-Ratas (orel) Niguliste kirikus
- 14. 07** kell 19 Tallinna Keelpillikvartett Niguliste kirikus
- 15. 07** kell 19 Orelisild: Tõnu Reimann (viulil), Ene Salumäe (orel) toomkirikus
- 16. 07** kell 19 Annemari Ainomäe (viulil), Tiit Kiik (orel) Niguliste kirikus
- 16. 07** kell 20 Ooper raekojas: St Peterburi Maria Teatri Akadeemia solistid
- 17. 07** kell 12 Orelipooltund: Wolfram Hoppe (toomkirikus)
- 17. 07** kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Jaani kirikus
- 18. 07** kell 17 Vanamuusika ansambel Tallinn Baroque Kadrioru lossis *
- 19. 07** kell 18 Stenbocki õuemuusika. Hispaania läbi põhjamaalase silmade: Pepe Justicia (kitarr) Stenbocki maja õues
- 20. 07** kell 19 Tõnis Kaumann (vokaal), Ulla Villenthal (orel) Niguliste kirikus
- 21. 07** kell 19 Angelorum laude digna: vanamuusika ansambel Rondellus Niguliste kirikus
- 22. 07–18. 08** Festival “Klaaspärimäng”
- 22. 07** kell 19 Orelisild: Anneli Kont-Rahtola (rahvalaul ja -pillid), Ene Salumäe (orel) toomkirikus
- 23. 07** kell 20 Ooper raekojas: Jelena Voznessenskaja (sopran), François Solet (tenor), Tarmo Eespere (klaver)
- 24. 07** kell 12 Orelipooltund: Ismo Hintsala toomkirikus
- 25. 07** kell 17 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Jossif Fiegelson (tšello), Peep Lassmann (klaver)
- 25. 07** kell 18 Idüll: Tauno Saviak (flööti), Tiit Peterson (kitarr) Pirita kloostri kabelis *
- 28. 07** kell 20 Ansambel SaxEst Niguliste kirikus
- 29. 07** kell 18 Stenbocki õuemuusika. Eestlastest eestlaste moodi: Jaan Tätte, Marko Matvere Stenbocki maja õues
- 29. 07** kell 19 Orelisild: Olli Porthan toomkirikus

29. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Oleviste kirikus
30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival
30. 07 kell 20 Ooper raekoja. Ooperigala: Larissa Judina (kolortratsopran), Catriona Gallo (sopran), Sauli Tiilikainen (bariton), Lauri Vasar (bariton), Ain Anger (bass), Tarmo Eespere (klaver)
31. 07 kell 12 Orelipooltund: Ene Salumäe toomkirikus

Tartus

1. 07 kell 18 Jahimuusika Emajõe: Tartu metsasarveansambel Atlantise jõelaval
2. 07 kell 17.15 Grimmeni linna noorte puhkpilliorkester raekoja platsil
8. 07 kell 18 Marsi ja valsi rütmis: puhkpilliorkester Forte, Johannes Mitt (dirigent) raekoja platsil
9. 07 kell 20 Heiki Mätlik (kitarr) Tartu Ülikooli ajaloomuuseumis
10. 07 kell 18 Jaani-Juuli-Jazz: Tiit Paulus ja õpilased Tampere Maja hoovis
13. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Peetri kirikus
15. 07 kell 18 Kütalismsuusikat Hollandist: Frysk Fanfare Orchestra, Jouke Hoekstra (dirigent) Vanemuise kohviku terrassil
16. ja 17. 07 kell 11 Võru Folkloorifestivali külaliste kontsert Vanemuise kohviku terrassil
17. 07 kell 18 Ewert Sundja (vokaal) ja Erki Pärnoja (kitarr) Tampere Maja hoovis
23. 07 kell 20 Ave Maria: Hanna-Liina Vösa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Salemi kirikus
30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival

Pärnus

2. 06–27. 07 II Pärnu Orelifestival Eliisabeti kirikus
28. 06–18. 07 David Oistrachi Festival
1. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika. Dessert Time: Daniel Erdmann (saksofonid), Jaak Sooäär (kitarr)
3.–11. 07 Pärnu Suvejazz
6. 07 kell 20 Collegium Vocale Gent, Peter Phillips (dirigent) Eliisabeti kirikus
7. 07 kell 20 Tallinna Orelifestival esitleb: Cristina Garcia Banegas (orel) Eliisabeti kirikus
8. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika: Sergio Bastos ja Raivo Tafenau Band
9. 07 kell 20 Festival

"Klaaspärlimäng" esitleb: Dvořáki "Reekviem". Rahvuskooperi Estonia koor ja orkester, Vanemuise ooperikoor, Eri Klas (dirigent), Pille Lill (sopran), Tiina Penttinen (met-sosopran), Mati Turi (tenor), Ain Anger (bass) Pärnu kontserdimajas
15. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika. Drum Prana: Brian Melvin, Dmitri Dmitrenko, Tanel Ruben (löökpillid)
22. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika: Hedvig Hanson (vokaal), Andre Maaker (kitarr)
22. 07–18. 08 Festival "Klaaspärlimäng"
25. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Elisabeti kirikus
29. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika: Enrico Granefei (vokaal, kitarr, suupill), Toivo Unt Trio
29. 07–1. 08 Rahvusvaheline Pärnu suupillifestival "Baltic-Nordic"
30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival

Kõikjal üle Eesti

26. 06–3. 07 Muhu tulevikumuusika festival "Juu Jääb" Muhu saarel
1.–4. 07 Kihelkonna kirikumuusika päevad
1. 07 Iloõdak: ansambel Kulda-tsäuk ja kohalikud pillimehed Setu talumuuseumis
2.–4. 07 Festival "Saaremaa valss" Kuressaare lossihoovis
2. 07 kell 21 Liikumise müstika: Hortus Musicus Kõpu tuletorni jalamil
2. 07 kell 21 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Padise kloostri varemetes
3. 07 kell 17 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Haapsalus
5., 6. ja 7. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Narva, Jõhvi ja Rakvere kirikus
6. ja 7. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Elva ja Palamuse kirikus
7.–11. 07 Haapsalu Vanamuusika Festival
7. 07 kell 19 Ave Maria: Hanna-Liina Vösa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Narva Aleksandri kirikus
7. 07 kell 22 Öhtukellad: Estonian Trio Kuressaare lossi kapiitlisaalis
8. 07 Iloõdak: ansambel Lökõriq ja pillimees Ain Raal Setu talumuuseumis
8. ja 9. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Rõuge ja Paide kirikus

8. ja 9. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Paide ja Rõngu kirikus
9.–11. 07 Hiiumaa Kammermuusika Päevad
9. 07 kell 21 Weekend Guitar Trio Kõpu tuletorni jalamil
10. 07 kell 15 Rahvusvaheline muusikafestival "Suvekantri" Elva lauluväljakul
10. 07 kell 16 Lossirahval külas: Hortus Musicus Mäetaguse mõisas
10.–17. 07 Saaremaa suve-muusika festival
10. ja 11. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Viljandi Pauluse ja Otepää kirikus
10. 07 kell 21 Nissi suve-muusika: Heiki Mätlik (kitarr) Nissi kirikus
10. 07 kell 21 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Rõuge kirikus
11.–16. 07 Viljandi Vanamuusika Festival
11. 07 kell 18 Ave Maria: Hanna-Liina Vösa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Keila Mihkli kirikus
11. 07 kell 18 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Taevaskojas
12., 14. ja 15. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Karksi-Nuia, Suure-Jaani ja Tori kirikus
14.–18. 07 Promenaadi sümfooni-Loit Lepalaan (dirigent) Haapsalu kuursaal
14. ja 15. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Kadrina ja Keila kirikus
15.–18. 07 Võru Folkloorifestival
15. 07 Iloõdak "Lina – Setomaa siid": ansambel Laanetsirk Setu talumuuseumis
16.–17. 07 Festival "Paide Shanty"
16. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Väike-Maarja kirikus
16. 07 kell 21 Herilase hukk: Raivo Tafenau (tenorsaksofon), Meelis Vind (bassklarnet) Kõpu tuletorni jalamil
17.–18. 07 Tabasalu Jazz Fest
17. 07 kell 17 II Haapsalu merelaulupäev Haapsalu piiskoplinnuses
17. 07 kell 14 Orelipooltund: Pille Metsson, Marika Pabbo (sopran) Viljandi kirikus
17. ja 18. 07 kell 18 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Kärda ja Põide kirikus
18.–20. 07 Kessleri-nimelised orelipäevad Karksis ja Taageperas
18.–30. 07 XI puhkpillimängijate suvekool Põltsamaal
18. 07 kell 19 Seitsme linna muusika: Flamenco! Pepe Justicia (kitarr), Claudia Ševtšenko flamenkostuudio Kalvi mõisas

18. 07 kell 19 Ave Maria: Hanna-Liina Vösa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Kiviõli katoliku kirikus
18. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Kose kirikus
19. 07 kell 19 Vanamuusika ansambel Trecanum (Prantsusmaa) Narva Aleksandri kirikus
19. ja 20. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Kuressaare ja Kella kirikus
20. 07 kell 19 Seitsme linna muusika. Jazz do it! Villu Veski (saksofonid), Sofia Rubina ansambel Vaivaral, Laagna motellis
21. 07 kell 21 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Rapla kirikus
21. ja 22. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Kuressaare ja Valjala kirikus
21.–26. 07 Haapsalu keelpillimuusikafestival "Viulimängud"
21. 07 kell 19 Seitsme linna muusika. Tantsu litaania: Kaie Kõrb (tants), Ines Maidre (orel) Lüganuse kirikus
22. 07 Iloõdak: seto koor Leiko Setu talumuuseumis
22.–25. 07 Viljandi Pärimumuusika Festival
22. ja 23. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Vigala ja Jõelähtme kirikus
23. 07 kell 19 Seitsme linna muusika: Tobiase keelpillikvartett Kohtla-Järve linnagaleriis
23. ja 24. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Pärnu-Jaagupi kirikus ja Haapsalu toomkirikus
23. 07 kell 21 Muusikal, muusikal! Tallinna Saksofonikvartett, Pille Lill (sopran) Kõpu tuletorni jalamil
24. 07 kell 16 Seitsme linna muusika: Pärnu Linnaorkester, Aare Saal (bariton), Jüri Alpernt (dirigent) Sillamäe linnatreppidel
24. ja 25. 07 kell 18 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Nõo ja Kanepi kirikus
24. 07 kell 20 Seitsme linna muusika: Rahvuskooperi Estonia puhkpillikvintett Narva-Jõesuu Valges pargis
24. 07 kell 21 Nissi suve-muusika. Põhjala saarte hääled: Villu Veski (saksofonid), Tiit Kalluste (akordion) Nissi kirikus
25. 07 kell 19 Seitsme linna muusika. Poème d'amour: Jelena Voznessenskaja (sopran), François Soulet (tenor), Tarmo Eespere (klaver) Jõhvi kirikus
26. ja 27. 07 kell 20 Uus klaver tuleb kulla: Rein Rannap Väike-

Maarja ja Palamuse kirikus
28. 07–1. 08 Kuressaare
 Ooperipäevad
28. 07 kell 19 Ave Maria: Hanna-Liina Võsa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Paide Püha Risti kirikus
28. ja 29. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Kanepi ja Suure-Jaani kirikus
29. 07 Usk, lootus, armastus: Duo Klassika, Tuuliki Jürjo (orel), Leena Laas (viul) Narva Aleksandri kirikus
29. 07 Iloõdak: ansambel Liinatsura ja pillimees Paul Vahelaan Setu talumuuseumis
30. 07 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Põlva kirikus
30. 07 kell 20 Uus klaver tuleb külla: Rein Rannap Nissi ja Audru kirikus
30. 07 kell 21 Õnne algus: Mare Väljataga (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Olav Ehala (klaver) Kõpu tuletorni jalamil
31. 07–8. 08 Rapla Kirikumuusika Festival
31. 07 kell 19 Tallinna orelifestivali galaõhtu Leigo Järvel

August

Tallinnas

22. 07–18. 08 Festival "Klaaspärlimäng"
30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival
8. 08 kell 17 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Pille Lill (sopran), Marje Lohuaru (klaver)
11. 08 kell 19 Upbeat: Ensemble Poing (Norra) Niguliste kirikus
11. 08 kell 19 Diplomaatilised noodid – Argentina. Indiaani vaimulikud laulud: barokkansambel Louis Berger Katriina kirikus
13. 08 kell 19 Oskar Ekberg (klaver), ansambel Altera Veritas (Läti) Niguliste kirikus
15. 08 kell 17 Grand café concert: Estonian Trio Kadrioru lossis
15. 08 kell 18 Eesti mõisad 2004: Corelli Consort, Eero Palviainen (archiiliuto), Jüri Kuuskemaa (kunstiloolane) Glehni lossis
17. 08 kell 18 Stenbocki õuemuusika. Lõuna-Rootsi ballaadid: Sofia Joons (viul, laul), Maarja Nuut (viul), Janek Kesselmann (elektrikitar) Stenbocki maja õues
18. 08 kell 19 Mikk Murdvee (viul), Sten Lassmann (klaver) Niguliste kirikus
22. 08 kell 18 Wachet auf: vana-

muusika ansambel Tallinn Baroque Piriita kloostri kabelis
24. 08 kell 19 Harry Traksmann (viul), Marrit Gerretz-Traksmann (klaver) Niguliste kirikus
25. 08 kell 19 Angelorum laude digna: vanamuusika ansambel Rondellus Niguliste kirikus
27. 08 kell 19 Mihkel Peäske (flööti), Jana Peäske (klaver) Niguliste kirikus
29. 08 kell 17 Kleine Geistliche Konzerte: Voces Musicales, Risto Joost (dirigent) Kadrioru lossis
31. 08 kell 18 Stenbocki õuemuusika. Vanas ajas: Hortus Musicus Stenbocki maja õues
31. 08 kell 19 Heli Veskus (sopran), Andres Uibo (orel) Niguliste kirikus

Tartus

30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival
1. 08 kell 20 Hingelaulud: Tajo Kadajas, Kait Tamra Pauluse kirikus
5. 08 kell 18 Saksofon orkestris: Puhkpilliorkester Tartu, Margus Kasemaa (dirigent), Põltsamaa Linnaorkester, Urmas Mägi (dirigent) raekoja platsil
12. 08 kell 18 Tagasi Venemaalt: puhkpilliorkester Popsid, Enno Tubli (dirigent) raekoja platsil
12. 08 kell 20 Upbeat: Oskar Ekberg (klaver), ansambel Altera Veritas (Läti) Tartu Ülikooli botaanikaaias
14.–15. 08 XI üleriigilised löötpillipäevad Tiigi seltsimajas
19. 08 kell 18 Rockoratoorium "Eversmiling Liberty": Hale Bopp Singers, Puhkpilliorkestri Tartu Jazzband, Lauri Breede (dirigent), Anni Väli, Ilmar Madisson (vokaal) Vanemuise kohviku terrasil
20.–21. 08 Arhailise loomingu festival "Regiöö" Lutsu tänaval

Pärnus

22. 07–18. 08 Festival "Klaaspärlimäng"
30. 07–8. 08 Tallinna XVIII Rahvusvaheline Orelifestival
5. 08 kell 20 Ammende aia suve-muusika. Rillinn: Jaak Sooäär (elektrikitar), Tanel Ruben (löökpillid), Vilnis Kundrats (tenorsaksofon), Andris Grunte (kontrabass)
10.–20. 08 Rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet
11. 08 kell 20 Upbeat: Age Juurikas (klaver), Mihkel Mattisen (klaver), Mindaugas Bačkus (tšello), Daumantas Kirilauskas (klaver) Pärnu raekojas
12. 07 kell 20 Upbeat: Oskar

Ekberg (klaver), ansambel Altera Veritas (Läti) Pärnu raekojas
12. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika: Tero Saarti (trompet), Raul Vaigla (bass)
13. 08 kell 20 Upbeat: kontserdisarja juubelkontsert: Uus Tallinna Trio, Ensemble Poing (Norra) Pärnu raekojas
 19. 07 kell 20 Ammende aia suve-muusika: Oleg Pissarenko Trio

Kõikjal üle Eesti

31. 08–8. 08 Rapla Kirikumuusika Festival
1. 08 kell 14 Ave Maria: Hanna-Liina Võsa (vokaal), Lembit Saarsalu (saksofonid), Merle Kollom (orel) Avinurme kirikus
1. 08 kell 14 ja 20 Uus klaver tuleb külla: Rein Rannap Pärnu-Jaaguipi ja Viljandi Pauluse kirikus
1. 08 kell 19 Tallinna Orelifestivali kontsert Narva Aleksandri kirikus
3.–8. 08 Festival "Oreliga küünla-valgel" Saaremaa kirikutes
3.–6. 08 Rahvusvaheline festival "Džässis ainult tüdrukud" Haapsalu kuursaalil
3. 08 kell 20 Tallinna Orelifestivali kontsert Haapsalu toomkirikus
4. 08 kell 19 Tallinna Orelifestivali kontsert Rõuge kirikus
4. 08 kell 20 Kammerantsu etendus "Tangoballett" Piazzolla muusikale: Tiit Peterson (kitarr), Allan Jakobi (akordion), Helen Org ja Dmitri Hartsenko (tants) Tõrva kirikus
5. 08 kell 19 Tallinna Orelifestivali kontsert lisaku kirikus
5. 08 kell 20 Tallinna Orelifestivali kontsert Kullamaa kirikus
6. 08 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent) Rakvere linnuses
7. 08 kell 19 Tallinna Orelifestivali kontsert Koeru kirikus
7. 08 kell 19 Nissi suve-muusika: Sofia Rubina (vokaal), Aare-Paul Lattik (orel) Nissi kirikus
7. 08 kell 20 Saksofoniorkester, Lembit Saarsalu (solist ja juhendaja), Aivar Eimra (kontrabass), Margus Tammemägi (löökpillid), Salvador Sax Kvartett Tartu Ülikooli botaanikaaias
8. 08 kell 19 Doktoriga Dresdenisse: Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Helme lossimäel
8. 08 kell 19 Helisev hing: Silvi Vrait (vokaal), Jaan Willem Sibul (bariton), Toomas Trass (orel), Jaak Jürisoo (klahvpillid) Kiviõli katoliku kirikus
8. 08 kell 20 Idüll: Tauno Saviauk

(flööti), Tiit Peterson (kitarr) Räpina lossi pargis

*
9.–14. 08 Kuressaare Kammermuusika Päevad
12. 08 kell 19 Kleine Geistliche Konzerte: Voces Musicales, Risto Joost (dirigent) Jõelähtme kirikus
13.–14. 08 Augustibluus 2004 Haapsalus
14. 08 kell 18 Taara, avita! Eesti Rahvusmeeskoor, Ants Soots (dirigent) Kõpu tuletorni jalamil
14. 08 kell 18 Eesti mõisad 2004: Corelli Consort, Eero Palviainen (archiiliuto), Jüri Kuuskemaa (kunstiloolane) Taagepera mõisas
14. 08 kell 20 Saksimängud: Lembit Saarsalu (saksofonid), Mart Soo (kitarr), Taavo Remmel (kontrabass) Narva-Jõesuu Valges pargis
14. 08 kell 20 Armastame ooperit – Amici Forever: Jo Appleby (sopran), Tsakane Valentine (sopran), Geoff Sewell (tenor), David Habbin (tenor), Nick Garret (bassbariton), Vanemuise sümfooniaorkester, Tarmo Leinatamm (dirigent) Tartu laululaval
 *
17.–21. 08 Võru vaskpillipäevad Võru muusikakoolis
19. 08 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Paul Hillier (dirigent), Christopher Bowers-Broadbent (orel) Võru Katriina kirikus
20. 08 kell 20 Põltsamaa Fest 2004. Tango nuevo: Villu Veski & Tiit Kalluste Tangosekstett, Daniel "Pipi" Piazzolla (löökpillid), Juan Votinéz, Sonia Perralta (tants) Põltsamaa lossihoovis
21. ja 22. 08 kell 18 Eesti mõisad 2004: Corelli Consort, Priit Aimla, Sven Kuntu (naturaaltrompetid), Jüri Kuuskemaa (kunstiloolane) Kolga mõisas ja Kiikla mõislastekodus
21. 08 kell 19 Põltsamaa Fest 2004. Pekingist Veneetsiani: Diiber (koloratuursopran), Tallinna Filharmoonikud, Eri Klas (dirigent) Põltsamaa lossihoovis.
 Põltsamaa Fest 2004. Count Basie 100: Dennis Rowland (vokaal), Estonian Dream Big Band Põltsamaa lossihoovis
28. 08 kell 19 Nissi suve-muusika: vanamuusika ansambel Rondellus, Jüri Kuuskemaa (kunstiloolane) Nissi kirikus

Andmed on kontrollitud 18. juunil. Septembrikuu kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. augustiks aadressil kristina@ema.edu.ee

3. Rahvusvaheline klaveri SUVEUNIversiteet

prof. ARBO VALDMA
KLAVERIKOOL

10.-20. August 2004, Pärnu

Laupäev, 14. august kell 20.00 Pärnu Raekoda
SUVEUNI stuudiokontsert *MAA*
Pilet 15.-

Pühapäev, 15. august kell 20.00 Pärnu Raekoda
SUVEUNI stuudiokontsert *ÕHK*
Pilet 15.-

Teisipäev, 17. august kell 20.00 Pärnu Raekoda
SUVEUNI stuudiokontsert *TULI*
Pilet 15.-

Kolmapäev, 18. august kell 20.00 Pärnu Raekoda
SUVEUNI stuudiokontsert *VESI*
Pilet 15.-

Reede, 20. august kell 18.00 Pärnu Raekoda
SUVEUNI lõppkontsert *VABADUS*
Pühendatud Eesti taasiseseisvuse aastapäevale
TASUTA

Õppetöö on lahtine ja avatud kuulamiseks-
jälgimiseks kõikidele klaverimänguhuvilistele.
Tunnid toimuvad Pärnu Raekojas, iga päev
algusega kell 10.

Suveuni on värviline!

Pärnu Kontserdibüroo, Ave Sopp
Tel: 56 494 613
e-post: konsert@lv.parnu.ee
www.parnukonsert.ee

Kõige suuremad tänud: Pärnu Linnavalitsus,
Pärnu Muusikakool ja Taastusravikeskus Sõprus.

Esitlevad:

Amici forever

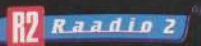
The Opera Band

14. august, 20:00 Tartu Laululaval

ARMASTAME OOPERIT

Vanemuise Sümfooniaorkester : dirigent Tarmo Leinatamm

meediapartner:

PILETID: 100...500.- Eesti Kontserdi piletikeskus, tel: 614 7760

Vanemuise kontserdimaja piletikeskus, tel: 737 7537

Pärnu kontserdimaja piletikeskus, tel: 4455 800

PILETI punkt

Info: 6673 837, 6831 405,
www.piletipunkt.ee

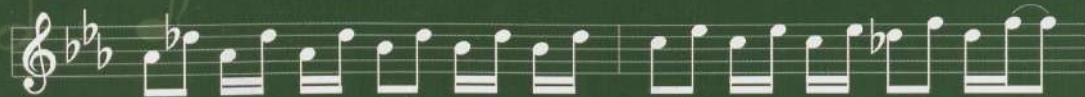
Vana kala, milles on konks?

E° Fm Gm A°
 E° Fm B_7°
 E° Fm Gm A°
 E° B_7° E°
 Va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi; va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi;

B_7°
 A_7° E°
 B_7°
 F_7° B_7°
 Mil - les on konks? Mil - les on konks? Va - na ka - la, mil - les on konks? Mil - les on konks? Mil - les, mil - les on konks?

D°
 E_7°
 A_7°
 D°
 Oi - la, oi - la va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges!

D°
 E_7°
 A_7°
 D°
 Oi - la, oi - la va - na ka - la kõi - ges! Va - na ka - la kõi - ges! Jee!

Põltsamaa fest 2004

PÕLTSAMAA FELIX JA TALLINNA FILHARMOONIA ESITLEVAD
20. AUGUSTIL KELL 20.00 PÕLTSAMAA LOSSIHOOVIS

TANGO NUEVO

Villu Veski & Tiit Kalluste Tangosekstett
Daniel "Pipi" Piazzolla löökpillid, Argentiina
Tangoballett: Juan Votinéz & Sonia Perralta

21. AUGUSTIL KELL 19.00 PÕLTSAMAA LOSSIHOOVIS

PEKINGIST VENEETSIANI

Tippariaid ooperiklassikast, Solist Dilber Hiina
Tallinna Filharmoonikud, Dirigent Eri Klas

COUNT BASIE 100

Džässiklassika, Solist Dennis Rowland USA
Estonian Dream Big Band

Piletid soodushinnaga kuni 30. juunini! Kahe päeva piletid.
VIP-piletiga kaasneb pääs kontserdijärgsele vastuvõtule Konvendihoones

Piletid müügil Piletipunkti müügikohtades üle Eesti,
www.piletipunkt.ee, Põltsamaa Kultuurikeskuses ja Põltsamaa Muuseumis

www.filharmoonia.ee

